

Голас Радзімы

220005, Мінск,
проспект Ф. Скарыны, 44.
Цана 34000 рублёў.

15—22 КРАСАВІКА 1999 ГОДА
№№ 15—16 (2625—2626)

Штотыднёвая газета
для суайчыннікаў за межамі Беларусі.
Выдаецца з 1955 г.

ВЯСНА НЕПАЎТОРНАЯ

Мінск. "Гуканне вясны" у выкананні ўдзельнікаў фальклорнага калектыву "Верас" Нацыянальнага цэтра творчасці дзяцей і моладзі.

Фота Генадзя СЯМЕНАВА, БелТА.

● Мікола КАПЫЛОВІЧ.

Кожную вясну чалавек чакае неяк па-новаму, па-асабліваму, як непаўторнае, вялікае абуджэнне жыцця. Ад першых калматых шарыкаў на вербах, ад залатых кветак падбелу, ад звонкіх ручаёў, ад пералівістых песень жаўрукоў мы пачынаем і бачым

лепш, і слухаць чуйна, і дыхаць на поўныя грудзі.

Вясна з празрыстым блакітам неба, асляпляльным сонцам, песнямі птушак доўраць усяму жывому радасць і каханне.

Вясна заўсёды непаўторная, яна не разбурае, а стварае. І ў гэтым яе сіла, мудрасць і зачараванне.

Беларусы Расіі

2 КРАСАВІКА Ё МАСКВЕ ПРАЙШОЎ УСТАНОЎЧЫ З'ЕЗД БЕЛАРУСАЎ — ГРАМАДЗЯН РАСІІ. НА ІМ ПРЫНЯТА РАШЭННЕ АБ СТВАРЭННІ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЙ АЎТАНОМІІ.

СЯМ'Я МАРАКОВЫХ: ВЫПРАБАВАННІ ЛЁСУ.

"Знявечаныя жыцці"
Стар. 4—5.

ГАЛЕРЭЯ МАЙСТРОЎ Маргарыты СТАРЫХ.

"Пра Алену-рукадзельніцу"
Стар. 12.

РОК-ГУРТ "КРЫВІ" — АДЗІН З НАЙБОЛЬШ ПАПУЛЯРНЫХ У БЕЛАРУСКАЙ МОЛАДЗІ.

"Маладзёжная хваля"
Стар. 14.

ЧЭМПІЁН СВЕТУ ПА НАСТОЛЬНЫМ ТЭНІСЕ Уладзімір САМСОНАЎ ПРА СЯБЕ І СВАЕ АДНОСІНЫ ДА СПОРТУ.

"Спартыўны клуб"
Стар. 15.

РОЗДУМ

ЧАС НАДЗЕЙ

Галіна УЛІЦЕНАК.

Мне так падаецца, красавік — месяц надзвычай асаблівы. Апроч таго, што ў гэты час пачынаецца ўзнёслы працэс сапраўднага "матэрыялізаванага" абуджэння прыроды, ён яшчэ асвечаны найвялікшым святам веруючых — Вялікаднем: праваслаўным, каталіцкім, яўрэйскім. На красавік прыпадае мусульманскі Курбан Байрам, "вербная нядзеля", а сёлета і Радаўніца. Красавік, нягледзячы на зімовую стомленасць і дэпрэсію многіх з нас, усё роўна застаецца часам, калі "рэаніміруюцца" старыя і нараджаюцца новыя надзеі, калі плынь жыцця ўбірае ў сябе дадатковыя сілы і, узмоцненая, рухаецца наперад, у будучыню, заклікаючы з сабой людзей. "Мір і згода" — вось дэвіз гэтага звычайнага і незвычайнага адначасова месяца.

Дзякуй Богу, ужо доўгія гады на Беларусі вера з'яўляецца не разбуральным, а аб'яднальным фактарам грамадскага жыцця. У краіне няма аніякіх падстаў што-небудзь казаць пра міжканфесіянальныя спрэчкі або нават канфлікты. Калі будзеце ў Мінску, завітайце на плошчу Свабоды і паглядзіце, як велічна і годна ўпрыгожваюць яе два храмы — праваслаўны Свята-Духаў кафедральны сабор і каталіцкі катэдральны касцёл Прасвятой Дзевы Марыі.

Міжканфесіянальная згода ў краіне — не толькі вынік прыроднай талерантнасці беларускага насельніцтва. Вялізную ролю ва ўсталяванні гэтага працэсу адыгрывае пазіцыя дзяржавы, тая палітыка, якую яна ажыццяўляе ў дачыненні да рэлігійных аб'яднанняў. І сёння наўрад ці хто стане аспрэчваць, што на Беларусі яскрава праяўляецца станоўчы плён гэтых намаганняў. Павага і ўзаемаразуменне, узятая за аснову ўсіх дачыненняў дзяржавы і веруючых, сталі трывалым падмуркам для далейшага будаўніцтва вельмі складанай канструкцыі сучаснага грамадства.

Тое ж, што можа здарыцца, калі не атрымаецца знайсці паразуменне паміж людзьмі, якія, насяляюць адну краіну — іх агульны дом, мы бачым на трагічным прыкладзе Югаславіі. Сёння там у жахлівым стане апынуліся абодва супрацьстаячы бакі — і сербы, і касавары. Навука іншым? На жаль, на чужых прыкладах рэдка хто вучыцца. Аднак будзем спадзявацца, што на Беларусі падобнае немагчыма, што беларускі народ, хаця і ідзе ў святы ў розныя храмы, але моліцца аднаму Богу, Богу, які найперш знаходзіцца ў душах людзей. У рэшце рэшт, жыць сумленна, годна, у ладзе адно з адным — гэта заповедзі агульначалавечыя, незалежныя ад расы і веравызнання...

Красавік. Зноў за вокнамі яркае сонца, першая пшачотная квецень дрэў. Зноў вясна непаўторная...

Тыдзень:

Факты.

Падзеі.

3 «ПАСТЫРСКАГА ЛІСТА НА ВЯЛІКДЗЕНЬ 1999»

КАРДЫНАЛА КАЗІМІРА СВЭНТЭКА, АРЦЫБІСКУПА, МІТРАПАЛІТА МІНСКА-МАГІЛЁўСКАГА, АПОСТАЛЬСКАГА АДМІНІСТРАТАРА ПІНСКАЙ ДЫЯЦЭЗІ

“Дарагія дыяцэзіяне!

Як жа мы часам падобныя да тых вучняў Езуса з дарогі ў Эмаус! У нашай веры ў Бога, у адносінах да Хрыста Пана, нам цяжка згадзіцца з прысутнасцю ў нашым жыцці выпрабаванняў і цяжарнасці. Мы хацелі б спадзявацца і перажываць у вызнанні нашай хрысціянскай веры шчасце, радасць, удачу. Нам лёгка верыць у Бога, калі ў нашым жыцці ўсё складаецца добра, паспяхова. Аднак, калі мы спазнаём у жыцці цяжасці, няўдачы, асабліва цяжкія выпадкі, тады ўпадаем у духоўную дэпрэсію, расчараванне і нават адчуваем хістанне ў веры і страту надзеі. Як вучні з Эмаус, кажам: “А мы спадзяваліся...”

Але ўсё ж трэба сабе ўсвядоміць, што ў праграме нашай Хрыстовай веры вялікую ролю ады-

грывае крыж і з гэтым трэба пагадзіцца. Але таксама разам з тым трэба пастаянна мець на ўвазе, што хрысціянская вера не спыняецца назаўсёды пад крыжам, але ад крыжа яна праходзіць праз пустую магільню Езуса да факта Яго змёртвыхпаўстання. Пасля Вялікай Пятніцы з укрыжаваным Езусам Хрыстом надыходзіць Вялікодная Нядзеля з Езусам Хрыстом уваскрослым. І таму ў сваім хрысціянскім жыцці нам нельга толькі быць пад крыжам на Галгоце, але абавязкова ўжо праз пустую магільню Езуса збліжацца і прабыць з Хрыстом уваскрослым. Крыжовая дарога, якая выпадае на наш зямны лёс, вядзе нас праз смерць да змёртвыхпаўстання. Гэтакі наш вучыць і дае прыклад сам укрыжаваны і ўваскрослы Езус Хрыстус”.

Фота Віктара СТАВЕРА.

3 ВЯЛІКОДНАГА ПАСЛАНИЯ

МІТРАПАЛІТА МІНСКАГА І СЛУЦКАГА ФІЛАРЭТА, ПАТРЫЯРШАГА ЭКЗАРХА ўСЯЕ БЕЛАРУСІ

“Калі мы хрысціяне не толькі па назве, то мы пакліканы Госпадам абвешчаць радасць вечнага жыцця нашым бліжнім і далёкім — усім, хто пакутуе і патрабуе суцяшэння, хто азлоблены і хто ў адчай, хто ў журбе і хто спустошаны стыхіямі свету гэтага.

Мы заклікаем кожную сям’ю і ўсіх, хто працуе на ніве навучання і выхавання маладога пакалення: вучыце дзяцей любові адно да аднаго, бо Гасподзь даў нам запаведзь, “каб той, хто любіць Бога, любіў і брата свайго” (Ін. 4 : 20).

Звяртаем слова вітання і да тых братоў і сястрыц, якія справілі міласэрнасці ў нашых прыходах служачы хворым і нямоглым, якія маюць патрэбу ў спачуванні. Умацоўвайцеся ў працы свайго прыкладам міласэрнага самараніна, які паслужыў чалавеку, што трапіў у бяду, нягледзячы на яго нацыянальнае і рэлігійнае адрозненне. “Ідзі, і ты рабі таксама” (Лк. 10 : 37), — кажа ўсім нам Збавіцель. Такім чы-

нам, наш асабісты вопыт міласэрнасці павінен рабіцца сродкам хрысціянскай асветы для выканання запаведзі Хрыстовай. “Па тым пазнаюць усе, што вы Мае вучні, калі будзеце мець любові паміж сабою” (Ін. 13 : 35).

І ратным людзям зямлі нашай накіроўваем мы радаснае Вялікоднае вітанне, нагадаючы словы Хрыста Збавіцеля: “Гэта запаведзь мая, каб любілі адзін аднаго, як Я ўзлюбіў вас. Няма большай за тую любові, каб хто аддаў душу сваю за сяброў сваіх” (Ін. 15 : 12-13). На гэтым камені веры адвечку ўмацоўвалася наша воінства, святая выконваючы свой абавязак любові да Царквы і Вацькаўшчыны.

Мы заклікаем і тых, хто кіруе нашым народам, каб служылі людзям наводле запаведзі Госпада, бо Ён сказаў: “Хто хоча першым быць, няхай будзе з усіх апошнім і ўсім слугою” (Мк. 9 : 25) і “не май злобы на сынаў народа твайго, але любі бліжняга твайго, як самога сябе” (Лев. 19 : 33)”.

Празрыстасць дзяржаўных граніц Рэспублікі Беларусь з Расіяй і Украінай стварае для нашай краіны нямала праблем. Ужо набіла аскоміну выказанне, што Беларусь у выніку такога становішча ператварылася ў “адстойнік нелегальных мігрантаў”.

Гэтакі, дарэчы, спрыяе закрытасці граніцы на захадзе дзяржавы, паколькі абсалютная большасць мігрантаў — выхадцы з краін Азіі і Афрыкі — усімі праўдамі і няпраўдамі імкнуча трапіць у развітыя еўрапейскія краіны, а наша дзяржава выступае на іх шляху толькі своеасаблівым перавалачным пунктам. Яны сутыкаюцца з праблемай перааходлення беларуска-польскай ці беларуска-літоўскай мяжы і месяцамі жывуць у Мінску і іншых нашых гарадах, прыносячы ўладам і грамадзянам краіны дадатковы клопат.

Але некаторыя мігранты, прыбываючы ў Беларусь, маюць другую мэту: застацца менавіта тут. Яны становяцца на ўлік у Дзяржаўнай міграцыйнай службе (ДМС) і хадайнічаюць аб прадстаўленні ім статусу бежанцаў.

БЕЛАРУСЬ — КРАІНА БЕЖАНЦАЎ?

Спецыялісты ДМС уважліва разглядаюць усе заявы і падставы і часткова задавальняюць просьбы. Такім чынам, грамадзяне з іншых дзяржаў атрымліваюць законныя падставы для пражывання ў краіне, дах над галавой і карыстаюцца пэўнай часткай правоў, якія маюць грамадзяне Беларусі.

Як сведчаць статыстычныя даныя, міграцыйны пік Беларусь перажыла ў 1993 годзе. Тады ў ДМС краіны звярнулася толькі афіцыйна 10 442 чалавекі. У наступным годзе іх колькасць ужо зменшылася амаль удвая — 5 323. Працягвала яна падаць і далей: у 1995 годзе з просьбай аб прадстаўленні статусу бежанцаў звярнулася 3 762 грамадзяніны, у 1996 — 1 537, у 1997 — 724. Але летась зноў намеціўся рост — была зарэгістравана 951 заява. Усяго ж у 1992 — 1998 гадах у ДМС Беларусі звярнулася 32 200 чалавек. Найбольшая колькасць бежанцаў у нашу краіну прыбыла з Латвіі і Расіі — 7 047 і 4 945 чалавек адпаведна. У шэрагу лідэраў таксама апынуліся Грузія, Літва, Таджыкістан і Казахстан. Але калі з Расіі, Латвіі, Літвы і Грузіі людзі ў асноўным беглі ў 1992 — 1995 гадах, то патак бежанцаў з Таджыкістана і Казахстана застаецца параўнальна высокім да гэтага часу. У 1994 — 1996 гадах у Беларусь прыбыло шмат выхадцаў з Украіны.

Супрацоўнікі ДМС, якія валодаюць поўнымі звесткамі пра асоб, што звяртаюцца да іх з хадайніцтвамі, падлічылі, што амаль палова грамадзян (14 434), якія за сем гадоў прасілі аб прадстаўленні статусу бежанца, — беларусы па нацыянальнасці, 10 231 — рускія, 1 691 — украінцы, 937 — армяне, 703 — палякі, 603 — таджыкі. Такім чынам, прытулак у Беларусі просіць перш за ўсё этнічныя беларусы: удзельная вага іх складае 48,2 працэнта. Грамадзян, якія валодаюць рускай мовай, налічваецца 84,3 працэнта. Большая частка бежанцаў — людзі працаздольнага ўзросту, трэць — дзеці і дзесяць працэнтаў — састарэлыя.

За два месяцы гэтага года ў Дзяржаўную міграцыйную службу ўжо звярнулася 149 мігрантаў, з якіх палова просіць прызнаць іх бежанцамі. Гэта пераважна выхадцы з Таджыкістана, Расіі, Грузіі і Афганістана. Усяго ж у студзені—лютым 1999 года было зарэгістравана 40 бежанцаў, з якіх 21 — афганцы.

Юрась ДОМНІЧ.

ВЫБАРЫ

4 красавіка ў Беларусі адбыліся выбары мясцовых Саветаў. Раніцай 5 красавіка старшыня Цэнтральнай камісіі па правядзенню выбараў і рэспубліканскіх рэферэндумаў Лідзія Ярмошына змагла канстатаваць, што выбары адбыліся ў цэлым па краіне. Усяго па Беларусі з 7 мільёнаў 300 тысяч выбаршчыкаў на ўчасткі для галасавання прыйшлі 66,3 працэнта грамадзян, якія маюць права голасу.

Нядзельныя выбары ў мясцовыя Саветы былі адметныя тым, што ў іх упершыню маглі ўдзельнічаць грамадзяне Расійскай Федэрацыі, якія пастаянна пражываюць на тэрыторыі Беларусі. Як паведаміла Лідзія Ярмошына, яны былі ўключаны ў спісы выбаршчыкаў на агупных падставах.

Фота В. СТАВЕРА і БелТА.

ДАПАМОГА З ЕўРОПЫ

Еўрапейская камісія прыняла рашэнне выдзеліць новым незалежным краінам, да якіх, па тэрміналогіі ЕС, адносяцца дзяржавы СНД і Манголія, дадатковую дапамогу на суму 20 мільёнаў еўра. Як паведаміла БелТА, гэтыя грошы, узятыя з бюджэту праграмы ТАСІС на 1999 год, накіроўваюцца на перааходленне вынікаў расійскага фінансава-эканамічнага крызісу. Пры гэтым дапамога прадстаўляецца толькі тым краінам, на якіх асабліва моцна адбіўся крызіс у Расіі. Да іх ліку еўрапейскія спецыялісты аднеслі Беларусь, Арменію, Азербайджан, Грузію, Малдавію, Таджыкістан, Кіргізію і Украіну.

БЕЗ ТЭРМІНУ ДАЎНАСЦІ

САВАНОК ПРЫЗНАНЫ ВІНАВАТЫМ

Урадзенец Беларусі 78-гадовы Энтані Саванюк — былы паліцэйскі, які служыў гітлераўцам у гады другой сусветнай вайны, прызнаны 1 красавіка вінаватым па адным з двух абвінавачванняў у забойстве мірных жыхароў вёскі Дамачава, што пад Брэстам. Да такога заключэння прыйшлі адзінаццаць прысяжных журы ў ходзе беспрэцэдэнтнага судовага працэсу ў Вялікабрытаніі.

Былы паліцэйскі аб’яўлены вінаватым у расстрэле жанчыны яўрэйскай нацыянальнасці, учыненым у верасні 1942 года, праз пяць дзён пасля забойства немцамі паблізу Дамачава 2 900 прадстаўнікоў мясцовай яўрэйскай абшчыны. Ракавыя для значыцца паказанні па гэтакім абвінавачанню даў Аляксандр Баглай, якому ў той час было 12 гадоў.

Суд працягвае разглядаць паказанні сведкаў па забойству Саванюком яшчэ адной ахвяры — невядомай жанчыны.

Падсудны ўпарта адмаўляе ўсе факты распаў над жыхарамі роднай вёскі. Больш таго, ён ужо неаднаразова абвінавачваў у хлусні як сведка, так і пракурора Джона Натынга. Яўна галасуючыя сцвярджаюць, што прагучалі ў яго выступленні аб злове супраць яго Скотланд-Ярда і КДБ, былі расцэнены хутчэй як спроба прыкінуцца псіхічна хворым. Суд пастанавіў не спыняць разбор і давесці ўсё да фіналу.

ГЭТЫ НЕБЯСПЕЧНЫ ХАЛЕСТЭРЫН...

Цэнтры аховы здароўя ўсяго свету ўжо даўно вывучаюць, што такое халестэрын, якую небяспеку ён мае для чалавека і як яе пазбегнуць.

У нашай краіне вывучэннем праблемы павышанага халестэрыну займаецца Рэспубліканскі ліпідны лячэбна-дыягнастычны цэнтр метабалічнай тэрапіі. Знаходзіцца ён у Віцебску. Першага студзеня 1999 года яму афіцыйна споўнілася два гады. Афіцыйна таму, што яшчэ 10 гадоў назад пры Віцебскім медінстытуце была створана лабараторыя, якая вывучала ліпіды. Пазней яна ператварылася ў гарадскі цэнтр. Затым у абласны. Чатыры гады назад цэнтр стаў рэспубліканскім, але дзейнічаў на функцыянальнай аснове. І толькі два гады назад ён быў зарэгістраваны як юрыдычная асоба.

Галоўны ўрач цэнтра Эдуард Дацэнка лічыць, што поспехі ў лячэнні і прафілактыцы сардэчна-сасудзістых захворванняў на Захадзе ў многім залежаць ад інфармаванасці. Кожны ведае, што такое халестэрын і

як не дапусціць павелічэння яго колькасці. На ўпакоўках прадуктаў харчавання ўказаны ўзровень халестэрыну ў даным прадукце. Адна з задач цэнтра ў тым, каб распаўсюдзіць як мага больш інфармацыі аб данай праблеме. Прычым тлумачыць, што такое халестэрын трэба не толькі проста абывацелю, але і ўрачам. Раней, напрыклад, лічылася, што такая хвароба, як атэрасклероз, невылечная і можа толькі прагрэсіраваць. А аказваецца, можна дабіцца адваротнага. Каб змяніць адносіны да падобных рэчэй, ліпідны цэнтр часта праводзіць семінары. Акрамя таго, па ўсёй рэспубліцы рассылаюцца інфармацыйныя пісьмы. Яны адрасаваны ў абласныя, гарадскія ўстановы аховы здароўя, кардыялагічныя дыспансеры і да т. п.

Апрача тэарэтычных заняткаў, цэнтр займаецца і практычнай дзейнасцю. Пры ім працуе лабараторыя, у якой абследаюць пацыентаў, ёсць кансультацыйны кабінет. Яго наведвальнікі ў асноўным пацыенты кардыяла-

гічных службаў. Звярнуцца па дапамогу сюды можа кожны. Індывідуальныя кансультацыі праводзіцца бясплатна. Некаторыя медыкаменты, што прымяняюцца пры павышаным халестэрыне, досыць дарагія. Але паколькі цэнтр займаецца выбарам тэхналогіі лячэння, можна падабраць і больш танныя прэпараты. Неабходна толькі, каб сам чалавек усваяваў важнасць таго, што адбываецца. Натуральна, цяжка пераканаць чалавека, у якога пакуль нічога не баліць, што трэба прымаць нейкія меры і сачыць за сваім здароўем. А прафілактыка хваробы абыходзіцца значна танней, чым яе лячэнне. Калі звярнуцца па дапамогу своечасова, можна абмежаваць адной дыетай, не трацячы ні капейкі на лекі. Варта заўважыць, што па даных эпідэ-

міялагічных даследаванняў, у 40—50 людзей са ста зніжэння парашэнне ліпіднага абмену. Прычым толькі 10 працэнтаў мае патрэбу ў медыкаментознаму лячэнню.

Дзякуючы інфармаванасці насельніцтва, можна ўзняць здароўе нацыі. Прычым трэба раскаваць не толькі аб канкрэтнай праблеме павышанага халестэрыну, але і прапагандаваць здаровы лад жыцця.

Міністэрства аховы здароўя Беларусі падтрымлівае пачынанні ліпіднага цэнтра. У гарадах рэспублікі ствараюцца так званыя ліпідныя групы, каб чалавек мог атрымаць дапамогу і рэкамендацыі на месцы, у сваім горадзе, і не ехаць для гэтага ў Віцебск.

Вядома, нельга чакаць імгненых вынікаў работы ліпіднага цэнтра. І ўсё ж уплываць на здароўе нацыі задача зусім рэальная.

Кацярына АБЕЛЬСКАЯ.

Медыка-санітарная частка дзяржаўнага прадпрыемства Мінскі механічны завод імя С. Вавілава — адзіная ў нашай рэспубліцы лячэбная ўстанова са стацыянарам на 135 ложкаў, якая ўтрымліваецца не за кошт дзяржаўных бюджэтных сродкаў, а фінансуецца за кошт даходаў заводу.

НА ЗДЫМКУ: у кабінцеце ультрагукавой дыягнастыкі ўрач Алена ТАРАСЕВІЧ і медсястра Кацярына ЧУГАЙ.

Фота Мікалая ПЯТРОВА, БелТА.

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ

ДАРОСЛЫ ГОЛАС ДЗЯЦІНСТВА

Ці даводзілася вам назіраць, як амерыканкі спяваюць беларускія песні, пры гэтым яшчэ і прытанцоўваюць? Мне — давялося. І было гэта некалькі дзён таму ў сталічным Доме дружбы падчас чарговага візіту дэлегацыі вучняў і выкладчыкаў са школы Рамапо (ЗША, штат Нью-Йорк).

26 красавіка 1986 года, у чорны дзень чарнобыльскага выбуху, выкладчык гісторыі сярэдняй школы Рамапо Дональд Кэрнз разам з гуртом сваіх выхаванцаў знаходзіўся на экскурсіі ў Кіеве. У той жа дзень амерыканская амбасада запатрабавала, каб школьнікі спынілі паездку і тэрмінова вылецець на радзіму. Роўна праз год спадар Кэрнз вярнуўся ў пацяпелыя краіны. З таго часу дзеці і дарослыя са школы Рамапо штогод прыязджаюць на Украіну і ў Беларусь, прывозячы з сабою вялікія партыі гуманітарных грузаў.

У сваёй краіне спадар Кэрнз наладзіў дзейнасць дабрачыннага фонду "Рамапо — дзецям Чарнобыля". Разам з медсястрой шпітала "Добрыя самарыцяне" Патрыцыяй дэ Франчэска ён узначаліў у штаце Нью-Йорк рух па збору сродкаў і лекаў для пацяпелых ад чарнобыльскай катастрофы. Беларускія хворыя, дзякуючы фонду Дональда Кэрнза, за 12 год атрымалі лекаў і медабсталяванне на суму каля 15 мільёнаў долараў. Дарэчы, за гэта ў мінулым годзе спадар Кэрнз быў узнагароджаны медалём Францішка Скарыны.

Сёлета амерыканская група наведвала Нясвіжскі, Баранавіцкі, Шаркаўшчынскі і Шклоўскі раёны. Там госці выступілі з канцэртамі перад мясцовым школьніцтвам, а таксама перад хворымі дзецьмі ў шпіталах. Раздавалі не толькі лекі, але і цацкі. У гэтым годзе прывезена рознага кшталту медыкаментаў на суму больш за 45 тысяч долараў. Гуманітарную дапамогу ад Рамапо сёлета атрымалі каля 100 дзіцячых, вайсковых і прафсаюзных здраўніц. А ў Мінску юныя амерыканцы не толькі сустрэліся з сябрамі таварыства дружбы "Беларусь — ЗША", але і ўзялі ўдзел у міжнародным фестывалі народнай творчасці "Голас дзяцінства".

Уладзіслаў ХИЛЬКЕВІЧ,
прэс-сакратар Беларускага таварыства дружбы.

СТЫХІЯ

Веснавая вада на Беларусі пакрысе адыходзіць. Гэта пацвярджае і статыстыка апошніх дзён: колькасць "ахвяр" паводкі змяншаецца.

У цэлым па краіне на першую дэкаду красавіка яшчэ заставаліся падтопленымі 23 раёны, 198 на-

селеных пунктаў, 4 771 жылы дом, 7 362 паворкі. 3 894 жылых дамоў адселены 2 003 чалавекі, пашкодзаны 42 кіламетры аўтамабільных дарог і 7 мастоў. Аднак ужо не стала ранейшага амаль штодзённага пагаршэння сітуацыі.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ХРОНІКА

● Унікальная магчымасць убачыць сёлета фільмы — лаўрэаты і намінанты галоўнай амерыканскай прэміі ў галіне кінаіндустрыі "Оскар" не на пірацкіх відэакасетах, а на шырокафармаце экране з'явіцца ў хуткім часе ў мінчан. 24 мая ў сталіцы пад эгідай аб'яднання "Кінавідэапракат" і фонду "Стагоддзе сучаснага кіно" стартуе фестываль "аскараносных" карцін.

● Аб'ём валавога ўнутранага прадукту, вырабленага ў Беларусі ў сту-

дзены-сакавіку 1999 года, па папярэдніх падліках, вырас у супастаўных цэнах на 1 працэнт у параўнанні з аналагічным перыядам 1998 года.

● На красавік прызначаны час "пік" у вырашэнні лёсу праекта па стварэнню сумеснага беларуска-амерыканскага прадпрыемства па зборцы збожжаў-ўборачных камбайнаў "Джон Дзір" у Віцебску. Чакаецца, што будзе прынята рашэнне аб прадастаўленні крэдытаў у памеры 1 мільярда долараў па крэдытнай лініі "Гермес".

ЗДАБЫТКІ ГЕОЛАГАЎ

Прафесійнае свята геологаў, якое адзначалася 4 красавіка, было ўпрыгожана своеасаблівым падарункам: напярэдадні атрыманы прыток нафты ў Светлагорскім раёне. Пра гэта на прэсканферэнцыі паведаміў міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Міхаіл Русы. Па яго словах, сёння беларускія нафтавікі здабываюць каля 1,9 мільёна тон нафты ў год, аднак пастаўлена задача дасягнуць аб'ём нафтаздабычы да 3 мільёнаў тон у год.

Разведка нафтавых радовішчаў — састаўная частка вырашэння глабальнай задачы беларускай геалогіі па стварэнню ўласнай сыравіннай базы для значнага скарачэння імпарту сыравіны. Сёння ж Беларусь імпартуе ў год каля 9 мільёнаў тон нафты, 700 тысяч тон вугалю, 50 тысяч тон цэменту, 2 тысячы тон даламітаў, і гэта далёка не поўны пералік матэрыялаў, якія маглі б здабывацца ў Беларусі.

Адпаведна, неабходна больш дэталёва вывучэнне нетраў, прычым не толькі па традыцыйных напрамках, такіх, як калійныя і каменныя солі, але і па зусім новых для Беларусі карысных выкапнях.

Напрыклад, цяпер вядзецца разведка радовішчаў жалезнай руды. Апошнім часам інтэнсіўна вядзецца і пошук алмазаў — ужо разбурана 8 трубак, у асобных кернах знойдзены алмазы вагой па 0,2 карата. Вывучаюцца таксама радовішчы бурых вугляў, якія дапамаглі б вырашыць энергетычныя праблемы. Знойдзены мінеральныя воды — аналагі вядомых вод Трускаўца, Есентукоў, Друскінінкая і інш.

Ірына КРЫЛОВІЧ.
("Беларускі рынак").

СЛОВА НА РАЗВІТАННЕ

6 красавіка ў 7 гадзін 15 хвілін перастала біцца сэрца аднаго з лідэраў беларускіх дэмакратычных сіл, вучонага, вынаходніка Генадзя КАРПЕНКІ. Ён быў доктарам тэхнічных навук, членам-карэспандэнтам Нацыянальнай акадэміі навук, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета XII і XIII склікання, віцэ-спікерам Вярхоўнага Савета XIII склікання.

Ад прыроды шчодро адораны фізічнай сілай і талентам, Генадзь Карпенка знаходзіўся на ўзлёце сваіх магчымасцяў, 17 верасня яму было 6 пяцідзесяць, але нечаканая хвароба — інсульт — усё перайначыла.

8 красавіка тысячы людзей з Мінска і іншых мясцін Беларусі праводзілі Генадзя Дзмітрыевіча ў яго апошні шлях.

Такога шматлюднага жалобнага ўзрушэння сталіца Беларусі не перажывала даўно. Шчымым смуткам былі пранізаны вершы Генадзя Бураўкіна і Ніла Гілевіча, выступленні сяброў і аднадумцаў Г. Карпенкі.

Яго ведалі і любілі не толькі на радзіме, але і далёка за межамі Беларусі. Бываючы ў замежных краінах, Генадзь Дзмітрыевіч шукаў і знаходзіў магчымасць спаткацца з суродзічамі-беларусамі. Апошняя такая сустрэча зусім нядаўна адбылася на зямлі Фінляндыі, дзе цяпер знаходзіцца народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў.

Генадзь Карпенку пахавалі на Маскоўскіх могілках. Тут спачываюць годныя сыны Бацькаўшчыны, сярод якіх і найбольш балючыя заўчасныя страты апошніх гадоў — Міхась Ткачоў і Анатоль Майсеня, аднадумцы і паплечнікі нябожчыка.

Калектыў Беларускага таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом "Радзіма" і рэдакцыя газеты "Голас Радзімы" выказваюць спачуванне старшын таварыства У. У. МЯЛЕШКУ ў сувязі з вялікім горам — смерцю БАЦЬКІ.

ЛЮДЗІ І ЛЁСЫ

НАДЗЕЯ ПАМІРАЕ АПОШНЯЙ

Для многіх хлопцаў майго пакалення да гэтага часу існуе «афганскі синдром». Дзве маці з Зэльвенскага раёна і зараз аплакваюць сваіх сыноў... Падчас журналісцкай працы мне давялося сустракацца з імі — Лідзіяй Лях і Аляксандрай Бабіла з пасёлка Акцябрскі.

АЛЯКСАНДРА АНДРЭЕўНА і сёння вядзе пошукі свайго сына Міхаіла — лейтэнанта, які з 25 студзеня 1980 года быў адкамандзіраваны ў распараджэнне камандуючага войскамі Туркестанскай ваеннай акругі і праходзіў службу ў Афганістане.

Лісты ад Мішы ішлі стрыманыя, ніякай пахвальбы, а толькі ўважліва цікавіўся, як ідуць справы дома, як брат і бабуля, родныя і яго аднавяскоўцы...

Вось кароткая вытрымка з пісьма з Афганістана лейтэнанта Міхаіла Бабілы бацькам у пасёлка Акцябрскі. Першы ліст адтуль 22.02.1980 г.

«Дзень добры, дарагія тата, мама і брат Аркаша.

Прабачце за доўгае маўчанне. Хачу паведаміць вам, што я жывы і здаровы і ў мяне ўсё добра. Так што не хвалойцеся. Жыццёвыя абставіны склаліся так, што я не мог напісаць на працягу амаль цэлага месяца. Знаходжуся ў Афганістане. Вы толькі не хвалойцеся. Пасля таго, як адправіў тэлеграму, што ў мяне ўсё добра, літаральна на наступны дзень мне давялося сабраць рэчы, развітацца з таварышамі і ўжо з новымі сябрамі выехаць у паўднёвым напрамку. А яшчэ праз тыдзень апынуўся ў Афганістане. Сёння ўжо роўна месяц знаходжання. Абстаноўка тут даволі-такі спакойная. Што мы робім, я вам пісаць не буду — гэта дэталі, аб якіх паведамляць не трэба. Усё тое, што перадаюць па радыё, часткова адносіцца і да нас. Зрэшты, нават і не верыцца, што знаходжуся я ў самым гарачым месцы міжнароднай абстаноўкі. Але вас хачу яшчэ раз супакоіць, што тут даволі спакойна, і за мяне не хвалойцеся.

Жывём у гарах, так што я дышаю горным паветрам. Упершыню ў жыцці пабачыў горы. Навучыўся скакаць па іх. Зіма адносна цёплая. Папярэджаю вас, што пошта працуе вельмі нерэгулярна, таму я не ведаю, колькі дзён будзе ісці да вас маё пісьмо і колькі ваша — да мяне.

Яшчэ раз прашу, не хвалойцеся за мяне. Са мной усё будзе добра. Міша».

Не разлічваючы на тое, што першы ліст дойдзе да родных, наступны быў такім жа лаканічным, зноў просьба да бацькоў не хвалаяцца і юнацкае зачараванне прыгажосцю гор. Нават тады ён не забываўся павіншаваць маці з Міжнародным жаночым днём 8-е Сакавіка. У лісце, які датаваны 1 сакавіка 1980 года, ён піша: «Мама, прабач за такую паштоўку, проста ў афганцаў няма адкрытак, прыйшлося знайсці мастака, ён намалываў...» А ў наступным пісьмі пра жадаанне перавесціся службы ў разведку, маўляў, цікавей.

Некалькі партрэтаў Міхаіла вісіць у бацькоўскім доме. У вутку пакоя на стале ляжаць публікацыі з розных выданняў пра вайну-афганцаў, вышук ваеннаслужачых, якія загінулі ў Афганістане і прапалі без вестак, і газета «Комсомольская правда», дзе падаецца падрабязны аналіз вытокаў той не аб'яўленай для экс-СССР афганскай вайны.

4 жніўня 1981 года сям'я Бабіла атрымала паведамленне, што іх сын лейтэнант Міхаіл Бабіла прапаў без вестак. Пастаянныя звароты ў часць, у Міністэрства абароны ніякіх станоўчых вынікаў не даюць, адказ адзіны — пошукі працягваюцца. Тры разы бацька Мішы Іван Яўстафавіч ездзіў у Маскву, каб хоць учаліцца за якую-небудзь вестку, але ўсё безвынікова. Ужо шосты год Аляксандра Андрэеўна сама вышуквае сына. У апошні раз усіх бацькоў, у каго прапалі без вестак дзеці ў Афганістане, выклікалі ў Мінск. І зноў — нічога.

М. Бабіла ўзнагароджаны медалямі «Воіну-інтэрнацыяналісту ад удзячнага афганскага народа», Указам Прэзідэнта СССР ад 28 лістапада 1991 года — «За адвагу».

Па даных міжведомснай рабочай групы па вышуку і вяртанню на радзіму ваеннаслужачых — грамадзян Рэспублікі Беларусь, колькасць тых, хто прапаў без вестак у час вайны ў Афганістане, дасягнула трынаццаці. І першым у гэтым спісе значыцца лейтэнант М. Бабіла, які прапаў 8 чэрвеня 1981 года ў правінцыі Парван. Я звязаўся з кіраўніком рэспубліканскай міжведомснай рабочай групы па вышуку і вяртанню на Радзіму ваеннаслужачых, якія прапалі ў Афганістане, — Васілём Казаком. Ён паведаміў, што ў свой час у Мінск прызвалі з мінскай афіцэры ваеннага ведамства ЗША. Яны паведамілі, што ў васьмідзесятых гадах група савецкіх ваеннапалонных учыніла ўзброенае паўстанне ў лагеры на тэрыторыі Пакістана. Яны захапілі адзін з ваенных аб'ектаў, знішчылі яго і самі па-геройску загінулі. Са слоў адной жанчыны, яны перадалі, што там былі і беларусы. Але сцвярджаюць, што сярод удзельнікаў паўстання ў ваенным палоне быў менавіта лейтэнант Міхаіл Бабіла, пакуль дакладна немагчыма. Такую версію ведае і не адмаўляе і маці. Пра ўдзельнікаў паўстання ваеннапалонных расказвае кніга Мікалая Чаргінца «Сыновья», якая стала настольнай для маці салдата Аляксандры Андрэеўны з пасёлка Акцябрскі.

Па вызначэнню суда Зэльвенскага раёна ад 5 жніўня 1996 года Міхаіл Бабіла прызнаны загінуўшым — памёр пры выкананні абавязкаў ваеннай службы ў час баявых дзеянняў у Рэспубліцы Афганістан.

Пётр ЖЭБРАК.

Валерыя МАРАКОВ, 1930 год.

У гэтым годзе грамадскае адзначае 90-годдзе з дня нараджэння таленавітага беларускага паэта Валерыя Маракова. Упершыню без цэнзарскага ўмяшальніцтва ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» павінен выйсці зборнік вершаў паэта «Рабінавая ноч». Асобнай кнігай рыхтуецца да выдання жыццязіс В. Маракова. У шматлікіх публікацыях 1998—1999 гадоў («Звязда», «ЛіМ», «Голас Радзімы», «Культура», «Польмя», «Маладосць», «Роднае слова», «Крыніца» «Першацвет» і інш.) сучаснікі В. Маракова — С. Грахоўскі, П. Пруднікаў, М. Лужанін, Э. Агнелюк, вядомы даследчык творчасці В. Маракова В. Рагойша — высока ацанілі ўклад паэта ў беларускую літаратуру. У часопісах «Роднае слова» і «Першацвет» надрукаваны

ЗНЯВЕЧАНЫЯ ЖЫЦЦІ

ПРЫКЛАДНА ў 1905 годзе Дзмітрый Маракоеў разам з маладой жонкай Вольгай (у дзявоцтве — Майсіевіч), мясцовай дзяўчынай, пасяліўся каля чыгуначнага прыпынку Козырава.

З кнігі М. Гарэцкага «Маладняк» за пяць гадоў: «Дзмітрый Маракоеў... расіец, родам з вёскі Азяроўка Холмскага павета Пскоўскай губерні, быў меншы сын у сям'і і мусіў шукаць кавала хлеба ў свеце».

З успамінаў С. Шушкевіча (з асабістага архіва аўтара, які часткова надрукаваны ў часопісе «Роднае слова»):

«На поўдні горада Мінска, каля чыгуначнай лініі Мінск — Гомель, у канцы дзевятнаццатага стагоддзя ўтварылася невялічкае паселішча... Рахуны тут пасяліцца і былі царскі салдат Дзмітры Маракоеў... Муляр і цяслар Дзмітры Маракоеў пабудавалі тут спачатку невялічку хачінку, а праз пэўны час з новых бярвенняў вырас даволі прасторны і прыгожы домік...»

З маладой жонкай яны пасадзілі вакол дома маленькі садзік, агародзілі яго шыкетамі, навесілі моцную браму.

Праз 5 гадоў побач з хатай Маракоевых вырасла ўжо новая вуліца. І таму, што першым пасяліўся на ёй Дзмітры Маракоеў, чалавек, род якога, як відаць з прозвішча, звязаны з морам, тутэйшыя жыхары і назвалі вуліцу Марскай, а ў далейшым, пры забудове, яна стала Вялікамарскай. Раз ёсць тут Маракоеў, павінна быць нешта марское, хоць і мора адгэтуль вельмі далёка.

Асабліва радасным для маладой сям'і Дзмітрыя і Вольгі Маракоевых стаў дзень 27 са-

кавіка 1909 года, калі нарадзіўся хлопчык, якому далі імя Валеры. І пачаў расці на ўцеху бацькам бялявы, сінявокі хлопчык...

У 1924 годзе старэйшы сын Дзмітрыя Маракоева (у сям'і цяпер падрасла трое сыноў і дзве дачкі) Валерыя скончыў сямігодку (дзесяцігодку ў БССР тады не было). З 1925 года Валерыя стаў сябрам усебеларускага літаратурна-мастацкага аб'яднання «Маладняк». У 1926 годзе выходзіць яго першая кніжка вершаў «Пялёсткі», у 1927-м — «На залатым пакосе». На зборнікі амаль адначасова з'явілася больш дзесятка рэцэнзій. «Маракоева акрыляе бацькоўскай паскай і прыхільнасцю Янка Купала...» (С. Шушкевіч).

У 1927 годзе В. Маракоеў паступае ў мінскі Белпедтэхнікум. Адначасова працуе ў рэдакцыі «Савецкай Беларусі». У 1930 і 1933 гадах выходзіць яшчэ дзве кнігі паэта... У 1934-м, калі В. Маракоеў скончыў мінскі Вышэйшы белпедінстытут, ён стаў ужо вядомым беларускім паэтам і перакладчыкам.

21 сакавіка 1935 года НКВС арыштоўвае Валерыя. Па сведчанні тагачаснага старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі М. Клімковіча, тады ў Беларусі з пісьменнікаў арыштавалі аднаго Маракоева. Калі паэт развітаўся з бацькам, ён яшчэ не ведаў, што бачыць яго апошні раз...

4 мая 1935 года стараста Козыраўскай царквы Дзмітрый Маракоеў быў арыштаваны. Следства працягвалася тры месяцы. 10 жніўня 1935 года быў абвешчаны судовы вынік: «Імем Беларускай Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі.

Спецыяльная судовая калегія Вярхоўнага суда БССР у складзе:

Старшынстваючага —

старшыні спецкалегіі т. Біксана, членаў спецкалегіі т. Карпіна і Мілярчыка пры сакратары т. Вінаградвай.

Заслухалі і разгледзелі ў закрытым судовым пасяджэнні крымінальную справу па абвінавачанню:

Семьянка Мікалая Адамавіча, 1879 года нараджэння, рускага, з сярэдняй адукацыяй, служыцеля рэлігійнага культа — епіскапа горада Мінска, беспартыйны, ураджэнец с. Дзятлава Слонімскага павета (Польшча), які жыве ў горадзе Мінску, адзінокага, у Чырвонай Арміі не служыў, судзімага ў 1925 годзе на 2 гады зсылкі за контррэвалюцыйную дзейнасць, пакаранне адбыў, па арт. 72-б і 76 КК БССР...

Зенюка Івана Пятровіча, 1872 года нараджэння, беларуса, скончыў духоўную семінарыю, беспартыйны, ураджэнец п. Пагост Бярэзінскага раёна БССР, жыве ў горадзе Мінску, жанатага, на ўтрыманні жонка, служыцеля рэлігійнага культа, настаўцеля Козыраўскай царквы ў горадзе Мінску, пазбаўлены выбарчых правоў, у Чырвонай Арміі не служыў, не судзімага, па арт. 72-б і 76 КК БССР...

Маракоева Дзмітрыя Захаравіча, 1880 года нараджэння, рускага, пісьменнага, беспартыйнага, ураджэнца в. Азяроўка былой Пскоўскай губерні, жыхара горада Мінска, жанатага... на прафесіі печніка, царкоўнага старасты Козыраўскай царквы, у Чырвонай Арміі не служыў, не судзімага — па арт. 72-б і 76 КК БССР... (усяго на справе праходзіла 25 чалавек. — Л. М.)

знайшла папярэднім і судовым следствам даказаным, што, пачынаючы з 1933 года, пасля прыезду ў горад Мінск абвінавачанага Семьянікі М. А. на пасаду епіскапа... у Козыраўскай царкве пачалі фарміравацца рэлігійныя, кулацкія і іншыя антысавецкія элементы, частка з якіх раней рэпрэсавалася Савецкай уладай за контррэвалюцыйную дзейнасць, якія паставілі сабе мэту падкрываць царквы і выкананне рэлігійных абрадаў, як легальную магчымасць для апрацоўвання ў антысавецкім духу насельніцтва горада і бліжэйшых раёнаў.

Для гэтай мэты на кватэрах у асобных актыўных царкоўнікаў пад выглядам начлега наладжваліся зборышчы веруючых, якія пры-

Маці паэта Валерыя МАРАКОВА з сынамі УЛАДЗІМІРАМ (злева) і Леанідам. 1939 год.

ўспаміны сяброў паэта, якіх ужо няма з намі, — вядомых пісьменнікаў С. Шушкевіча і А. Звонака...

В. Маракоў пражыў толькі 28 гадоў. 29 кастрычніка 1937 года паэта расстралялі як удзельніка антысавецкай контррэвалюцыйнай арганізацыі. Разам з ім у адзін дзень "кжусаўцамі" былі знішчаны Якаў Бранштэйн, Анатоль Вольны, Платон Галавач, Алесь Дудар, Хацкель Дунец, Міхась Зарэцкі, Васіль Каваль, Майсей Кульбак, Юрка Лявонны, Зяма Півавараў, Васіль Сташэўскі, Ізі Харык, Пятро Хатулёў, Павел Шастакоў, Міхась Чарот, Арон Юдэльсон.

Але ў гэтым артыкуле мы хацелі б закрануць лёс бацькі паэта — Дзмітрыя Маракова, таксама трагічны, як і лёс сына.

Людзямі ў царкву, дзе царкоўны актывіст праводзіў з імі антысавецкія гутаркі, распускалі чуткі аб блізкай вайне, аб хуткай гібелі Савецкай улады... небяспечы ўступаць у калгасы; чыталася і распаўсюджвалася контррэвалюцыйная літаратура (пропагандзіста Іаана Кранітацкага і інш.)...

У выніку праведзенай гэтай групай контррэвалюцыйнай работы... тармазілася калгаснае будаўніцтва і іншыя гаспадарча-палітычныя кампаніі. Мелі месца масавыя выезды сялян... масавыя хрышчэнне дзяцей... Распаўсюджваліся контррэвалюцыйныя рэлігійныя пісьмы...

Толькі пасля арышту гэтай контррэвалюцыйнай групы царкоўнікаў (...) спынілася распаўсюджванне правакацыйных чутак і пачаўся масавы прыліў у калгасы.

Канкрэтна вінаватасць асоб, якія праходзяць на справе, устаноўлена наступная:

Абвінавачаныя **Семяняка М., Зянюк І., Маракоў Д.** (...) з'яўляліся кіруючым ядром Козыраўскай царквы... (далей ідзе стандартны для "ворагаў народа" пералік абвінавачванняў. — Л. М.).

А таму спецкалегія Вярхоўнага суда БССР...

Прыгаварыла:

(...) **Семяняка М. А.** (...) да зняволення ў папраўча-працоўныя лагеры тэрмінам на восем гадоў (...), **Зянюка І. П.** (...), **Маракова Д. З.** (...) да пазбайлення волі ў папраўча-працоўных лагерах тэрмінам на пяць гадоў...

Пакаранне Дзмітрый Маракоў адбываў у Тайшэтлагу ("працаваў" у шахце ў г. Кісялёўску Кемераўскай вобласці).

Аб тым, як рэлігійныя дзеянні, "антысавецкія", "нацдэмы" і інш. зняволены адбывалі пакаранне ў канцэнтрацыйных лагерах тады ж, у 1938 годзе, паэт С. Хмара (взязень савецкіх, а раней польскіх канцлагераў) напіса:

Капаем. Няўпінна звніць
Аб камень стальная папата,
І ззяюць ў вачах знямогі агні;
Далоні — кривавая пата.
Ці ў дождж, ці ў пагоду —
Ўсё рухам адным
Паспешна мы вернем дзярніну.
Нам сонца з сарочак
Выпарвае дым,
Шрамоў плечы поўныя
Сініх.

Капаем без слова,
Без гуку ў цішы.
Лёг цень на гаподны абліччы.
Рве крык прыганятага:
— Гэй, паспяшы,
Бо зноў вашы рэбры
Палічым!
Капаем, капаем праз
цэлыя дні, —
Магілу капаем пракляццю!
Прыедзе вясна
К нам на сонцы-кані!..
Капайце ж, лапаты,
Капайце!..

Толькі ў жніўні 1943 года Д. Маракоў быў вызвалены. Але ў сувязі з забаронай уезду ў Беларусь дадому вернецца ў 1945.

А вось сведчанне, датаванае 1956 годам:

"Праэтэст

Па справе Маракова Д. З. і іншых.

Прыгаворам спецыяльнай судовай калегіі Вярхоўнага суда БССР ад 9—10 жніўня 1935 года асуджаны... (далей ідзе спіс з 22 асобаў, у тым ліку Д. Маракоў. — Л. М.)

Разам з названымі асобамі па гэтай справе былі асуджаны: **Семяняка М. А., Зянюк І. П.** (...), пратэст у адносінах да якіх не ўносіцца.

Справа па абвінавачан-

80-гадовы Дзмітрый МАРАКОЎ.

ню Маракова і іншых згублена.

Пры праверцы былі запатрабаваны спыненая справа Маракова за 1934 год (і такая справа была? — Л. М.), кантрольна-назіральная вытворчасць па справе 1935 года з копіяй абвінавачага заключэння і копія прыгавора суда ад 9—10 1935 года.

З копіі прыгавора відаць, што Маракоў і іншыя прызнаны судом вінаватымі ў тым, што, пачынаючы з 1933 года, пасля прыезду ў г. Мінск **Семяняка М. А.** на пасаду епіскапа ў Козыраўскай царкве г. Мінска сталі групавацца рэлігійныя, кулацкія і іншыя па-антысавецку настроеныя элементы, паставілі сабе мэту пад прыкрыццём царквы і выканання рэлігійных абрадаў, як легальную магчымасць для апрацоўкі ў антысавецкім духу насельніцтва горада і бліжэйшых раёнаў...

Між тым, паказанні абвінавачаных запісаны неаб'ектыўна, трафарэтна, агульнымі фразамі...

Пры такім становішчы лічу, што Маракоў і іншыя асуджаны без дастатковых падстаў.

Кіруючыся артыкулам 48 Крымінальнага заканадаў-

ства Саюза ССР і саюзных рэспублік,

Прашу:

Прыгавор спецыяльнай судовай калегіі Вярхоўнага суда ад 9—10 жніўня 1935 года ў адносінах (...) да Маракова Д. З. (...) адмяніць...

З тлумачальнай запіскі Маракова Д. З.

1960 года, мая 30 дня. Гор. Мінск:

Пракурор следчага аддзела пракуратуры горада Мінска малодшы саветнік юстыцыі Вілько такога чысла прыняў тлумачэнні ад грамадзяніна Маракова Д. З.:

"...Цяпер я жыву разам са сваёй жонкай Мараковай Вольгай Станіславаўнай, 1889 года нараджэння і Мараковым Уладзімірам Дзмітрыевічам, 1924 года нараджэння. Сын пакутуе на псіхічнае захворванне (пасля допытаў у НКУС. — Л. М.) і зараз знаходзіцца на лячэнні ў адной з бальніц горада Мінска...

Другі мой сын — Леанід Дзмітрыевіч, 1913 года нараджэння, у 1941 годзе быў прызваны на ваенную службу ў Савецкую Армію, затым трапіў у палон. У 1943 годзе яму ўдалося ўцячы з палону і вярнуцца ў Мінск. У 1943 годзе ў Васілішках (Заходняя Беларусь) Леанід быў забіты з-за вугла.

Трэці сын Валерый Дзмітрыевіч, 1909 года нараджэння, у канцы 1936 года ў горадзе Мінску быў арыштаваны, і, як мне паведалі, ён загінуў у зняволенні ў студзені ж-цы 1940 года (расстраляны 29 кастрычніка 1937 года. — Л. М.). На загінуўшага сына Валерыя мне і жонцы назначылі пенсію ў суме 447 рублёў у месяц. Сам я ў 1935 годзе ў горадзе Мінску быў арыштаваны і знаходзіўся ў зняволенні па жніўню 1943 года. Пасля вызвалення я да 1945 года працаваў на шахце ў горадзе Кісялёўску Кемераўскай вобласці, а затым я вярнуўся ў Мінск у 1945 годзе і да сённяшняга дня працаваў у розных арганізацыях печніком...

Пенсію я не атрымліваю таму, што ў мяне няма дакументаў, якія пацвярджалі б мой рабочы стаж...

Па якой прычыне Д. Маракова "запрасілі" пісаць "тлумачальную запіску", пакуль застаецца невядомым.

"Характарыстыка (дадзена па запыту КДБ). Дадзена Маракову Дзмітрыю Захаравічу, 1880 года нараджэння, рускі, беспартыйны... Сапраўды працуе ў домакіраўніцтве № 4 КЭЧ Мінскага раёна з 1956 года ў якасці печніка і муляра (у 80 год. — Л. М.). За час працы ў Д/К № 4 т. Маракоў Д. З. паказаў сябе дысцыплінаваным і старанным работнікам, сумленна адносіцца да працы, карыстаецца заслужаным аўтарытэтам сярод рабочых і служачых домакіраўніцтва.

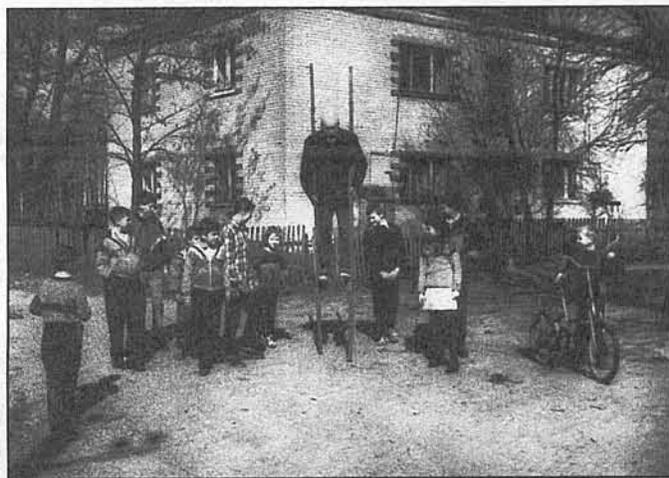
Начальнік Д/К № 4 Ярашэвіч. 31.5.1960 г."

Памёр Д. Маракоў 18 лістапада 1968 г. Так ніводнага разу і не атрымаў ён пенсію, бо не меў дакументаў (НКУС іх чамусьці страціў, як і асабовую справу), якія пацвердзілі б яго амаль 70-гадовы працоўны стаж.

Падрыхтаваў
Леанід МАРАКОЎ.

г. Мінск.

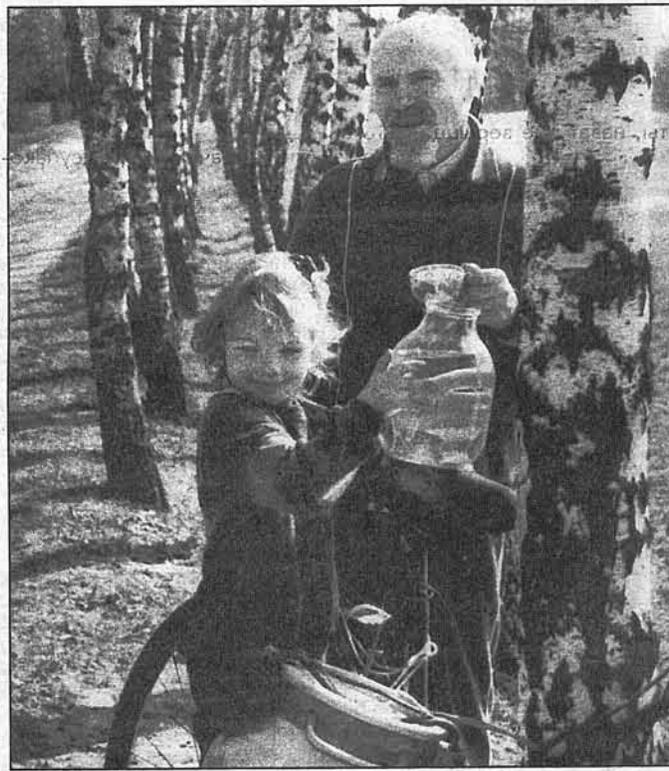
P.S. Вытрымкі з дакументаў друкуюцца ў перакладзе з рускай мовы з захаваннем асаблівасцей арыгінала.

Ва ўрочышчы Волева пад Брэстам жыве дзіўны чалавек Уладзімір ФІЛІПОВІЧ. Хаця яму ідзе ўжо семдзясят другі год, ён ліха ездзіць на веласпедзе, якому таксама няма 37 гадоў, на матацыкле, машыне, ходзіць на хадулях, гуляе ў мяч, робіць самамасаж. І пры ўсім гэтым вядзе хатнюю гаспадарку. Сярод "дзівацтваў" Уладзіміра Дзянісавіча, дарэчы, вельмі карысных для здароўя, ёсць і такое — у лесе, за 800 метраў ад дому, ён стварыў на сасне нешта нахштальт доміка. Начуе Уладзімір Дзянісавіч тут і летам, і зімой, бо лічыць, што сон у абдымках пышняй хвойнай кроны робіць цела больш выносливым, надае бадзёрнасці і здароўя, пазбаўляе ад галаўных боляў. Сёлета яго лясной пабудове споўніцца 25 гадоў.

На здымках: у 71 год — на хадулях; бярозавы сок — нібы тая "жывая вада" з казкі; ля ляснога доміка.

Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

НА КОНКУРС «БЕЛАРУСЬ У МАІМ СЭРЦЫ»

ЧАРНОБЫЛЬСКИ СІНДРОМ

ПАКУТНЫ

РОДНЫ КРАЙ...

Фота Сяргея БРУШКО.

Арсэн САКУН.

П агнаньня чарнобыльскай бядой, пайшлі адсюль тысячы палешукоў.

Пайшлі з такім галаўным і душэўным болем, які не ўняць ніколі і нічым: ні айчыннымі, ні замежнымі лекавымі сродкамі, якія так далікатна рэкламуюцца на ўсіх хвалях радыё і шматлікіх каналах тэлебачаньня.

З таго часу і ў маім родным краі на Гомельшчыне жыцьцё без праваў, з таго часу і прыходжу я сюды з адчуваньнем віны, у нейкім іншым сваім вымярэнні. І не сказаць, каб стаіўся ад жыцця ці страціў ілюзіі — хутэй таму, што землятрус няпэўнасьці калыша і гойдае ва ўсе бакі і ва ўсіх плоскасцях, не дае вярнуцца ў пачатак дарогі, захапляцца краевідамі, што так кранаюць сэрца.

І гэта не проста пачуцці нейкага выкручанага сюжэту, гэта стан маёй цяперашняй душы, моцна параненай Чарнобылем.

Надзвычай высокая тэмпература галавакружэння не толькі ў мяне аднаго з ліку чарнобыльскіх выгнаннікаў. Думкі нахшталт таго, кіне круг ці Бог, ці дабрадзея, даймаюць усіх, хто пакінуў тады свой атручаны родны кут, каб жыць і быць.

...Дровы паляць, каб зварыць суп. Калі гарэў Чарнобыль, вакол яго была сапраўдная цемра — як і цяпер каля месца аварыі. А была і цяперашняя чыноўнікі адно канстатуюць: складанасць і неаднароднасць абстаноўкі. Звычайная інтанацыя ўладароў гучыць надакучлівай мелодыяй. А нам што застаецца? Хіба вось гэта: дзякуй, што ёсць у мяне Радзіма — хоць такая!..

Размешчаны на паўднёвым усходзе Гомельшчыны, Хойніцкі раён да Чарнобыля меў 76 вялікіх і малых вёсак. Гэты закуток беларускага Палесся суседнічае з АЭС. Лясісты, прыгожы, непаўторнага характава край жыў паўнакроўна, заможна і шчасліва. Бо тут гаспадарылі людзі, якім сапраўды цаны няма. Беражлівыя,

здольныя і працавітыя, яны паспявалі трымаць ва ўзорным парадку лясы, палі і ўласную гаспадарку. Замагнёныя перспектывы прымушалі да аселасці маладых — нават на глыбінных ускраінах не было праблем з кадрамі. Свята захоўваючы памяць продкаў, іх традыцыйную гаспадарлівасць, маладыя становіліся дастойнымі прадаўжальнікамі іх добрых спраў і намераў.

Журналісцкія сцэжкі зводзілі мяне з многімі з іх, і я не памятаю ніводнай сустрэчы, каб хто-небудзь калі сур'ёзна скардзіўся ці неабгрунтавана чагосьці патрабаваў — у горшым выпадку прасілі дапамагчы раздабыць нейкія запчасткі да тэхнікі, падказаць адрасы, дзе ёсць лепшыя гатункі насення.

Тут былі вяселлі і наваселлі, ды такія — гаі шумелі, ліліся песні на прастору, сцвярджаючы жыццё, добрую надзею на яго. І сёння, калі няшчадны лёс парушыў такую моцную аднасьць маіх землякоў, раскідаўшы іх па ўсім свеце, так хочацца ведаць, як склаўся лёс кожнага, ці адпусціла настальгічная хвароба іх па сваім родным краі.

— Няма ў свеце сілы ад родных адарваці каранёў, — гаварыў мне яшчэ тады, у 1986 годзе, Мікалай Сцепапанка, былы старшыня калгаса "Першае Мая", які патрапіў у 30-кіламетровую зону.

Яго, патамнага земляроба, лёс на старасці гадоў закінуў пасля Чарнобыля ў цесную гарадскую маласмейку. Ды хіба толькі аднаго яго — такіх пакутнікаў тысячы. Калі ў раёне з часу Вялікай Айчыннай засталіся няўзроўненымі дзве вёскі, то пасля аварыі на ЧАЭС у зоне адсялення апынулася яшчэ 20. Некалі прыгожа адбудаваныя і ўпарадкаваныя, яны стаяць у палоне радыяцыйнай атруты абрабаваныя і знявечаныя будзённікамі і злодзеямі.

Дарагой даной запалцілі нашы людзі за вынікі аварыі. І калі даводзіцца гаварыць з пацярпелымі пра гэтыя праблемы, многія з разуменнем і справядліва адзначаюць, што даўно час у нас стварыць фонд нацыянальнага выратавання — як і мець закон аб

здароўі нацыі. Як бы ні цяжка было дзяржаве, а трэба думаць сур'ёзна і паўсядзённа аб тым, як адвесці радыяцыю ад чалавека і чалавецтва. Той мізэрнай доляй выдат, як іх справядліва ахрысцілі "грабавыя", пад выглядам кампенсацыі за шкоднасць пражывання на забруджанай зямлі нельга абмежаваць дзяржаўны клопат пра гэтых людзей.

Як шкада, што ў апошні час увага да пост-чарнобыльскіх праблем надта паслабела, спала актыўнасць у гэтым накірунку і з боку міжнароднай супольнасці.

А праведзеныя вопыты вучоных паказваюць, што радыяцыйная абстаноўка ў небяспечных рэгіёнах патрабуе захавання многіх ільгот для людзей, якія пражываюць там, чаго забяспечыць у цяперашніх умовах жыцця практычна нельга. Харчуюцца гэтыя людзі прадуктамі, вырашчанымі на забруджанай зямлі. Тое ж атрымлівае хатняя жывёла, таму малако з перавышэннем устаноўленага ўзроўню радыёнуклідаў фіксуецца цяпер ледзь не ў кожным населеным пункце. Не гавораць ужо пра ягады, грыбы, рыбу і інш. Адсюль высокі ўзровень захворвання ў людзей органаў стрававання, шчытападобнай залозы, нервовай, касцева-мышачнай і сардэчна-сасудзістай сістэмы, адсюль і цукровы дыябет.

Радыеактыўная агрэсія ў маім родным краі прагрэсіруе. Але жыццё працягваецца, развіваюцца вытворчасць, сельская гаспадарка, як і раней, тут гуляюць вяселлі і наваселлі. І хаця жорсткі пост-чарнобыльскі рэжым надта адбіваецца на умовах жыцця, унутраным настроі людзей, усё ж не губляюцца яны, цепліцца ў душы кожнага спадзёўка на тое, што не застаюцца яны пакінутымі і забытымі. Хаця сёння ім ёсць на каго гневацца за тое, што многае з абяцанага па паляпшэнню іх жыцця так і не зроблена. Больш за ўсё іх клопоціць лёс нашчадкаў, якіх з кожным годам становіцца ўсё цяжэй хаця б на які месяц накіраваць на аздараўленне ў чыстыя рэгіёны. Пра сябе ў гэтым сэнсе яны ўжо наогул маўчаць.

ШЛЯХАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Фота Віктара СТАВЕРА

ШТО НІ КАЖЫЦЕ, а ёсць на нашай зямлі заповітныя мясціны, куды завітаеш — не пашкадуеш. Напрыклад, Слуцк.

Калісьці ўсе нашы дарогі вялі ў Слуцк. Старажылы помнік, як ехаў люд цягніком, а найчасцей спадарожнай фурманкай ці машынай на слугі кірмаш, што славіўся на ўсё наваколле. Чаго толькі там ні прапаноўвалі!

Асаблівай асалодай для

прыезджыга было пастаяць над ціхапыльнай Случчу, пры ўпадзенні ў якую рэчку Бычок і ўзнік сам горад, палюбавацца яго мураванкамі, паназіраць, як плывуць аблогі над купаламі Міхайлаўскай царквы. "...А посадам і горадам і торгі тот горад Слуцк горада Менска большы і лутчы", — запісаў падарожнік з Расіі Трыфан Карабейнікаў у 1593 годзе. А як біліся на смерць з усялякімі заваёўнікамі — татарамі, шведа-

мі, палякамі, французамі, немцамі гордыя случане! Як ганарыліся, што іхняе апалчэнне, іхні князь Амелька Уладзіміравіч, з гербам "Пагоня" на сцягах бралі ўдзел у бітве з крыжакімі ля Грунвальда! Дарэчы, "Пагоня" пазней стала гербам Слуцка, а недзе ў XVII стагоддзі з'явіўся тут герб "Пегас" — таксама конь, але без ездака. Атрымаў Слуцк і магдэбургскае права на самакіраванне. Быў адным з палітычных цэнтраў Вялікага княства Літоўскага. Праз стагоддзі славіліся і множыліся тутэйшыя рамёствы — шавецкае, кравецкае, ткацкае, пякарскае, гарбарнае. Слуцкія карункі, дываны, вышыванкі задавальнялі самыя высокія густы. Пасцілкі і абрусы са слугімі арнамантам — васьмінітоўкі — вельмі шанаваліся ў нашым краі. А ў сярэдзіне XVIII стагоддзя ўвайшлі ў моду турэцкія і персідскія шаўковыя паясы, тканяныя золатам і срэбрам. Шаўковыя паясы, тканяныя мясцовымі майстрамі, былі абавязковым панскім упрыгажэннем. Вось і адкрылі Радзівілы ў 1760 годзе слугіную мануфактуру шаўковых паясоў. Запрасілі са Стамбула майстра, які ўзначаліў вытворчасць. Спачатку ткалі паясы з усходнімі ўзорамі, а пасля сталі ўплятаць у іх народныя беларускія маты-

вы — з валожкамі, дубовымі лісткамі і жалудамі. І перасягнулі тыя паясы сваёй прыгажосцю і якасцю іншыя, і пайшлі гуляць па свеце. Яны і сёння — гонар многіх нацыянальных музеяў. Ледзь не стагоддзе працітала мануфактура. Перайшла ад бацькі да сына Леаніда Маджарскага (дарэчы, унучка Лявона — Лізавета выйшла замуж за беларускага памешчыка Манюшку і нарадзіла яму сына Станіслава, пазней слаўтага кампазітара і дырыжора). Але ўсё мінае, мінула і мода на паясы. У 1846 годзе мануфактура закрылася.

Княжыла калісьці ў Слуцку Соф'я з роду Амелькавічаў. Сірата, выдадзеная замуж за няясвіжскага князя Януша Радзівіла, яна схіпіла і мужа-католіка на свой бок, каб засцерагчы ад царкоўнай уніі з Рымам Слуцк і яго наваколле, захаваць тут праваслаўныя святыні... Але лёс не быў літасцівы да Соф'і. Яна памерла ў 1612 годзе ў час родаў, пражыўшы ўсяго 26 гадоў. Тры гады назад Соф'я кананізавана Рускай праваслаўнай царквой. Яе святыя мошчы спачываюць у Кафедральным саборы Мінска.

Шмат у Слуцку і больш новых помнікаў. Сярод іх — воінам-вызваліцелям горада ад фашысцкай навалы ў час Вялікай

Айчыннай вайны, помнік слаўтаму маршалу Георгію Жукаву, які служыў тут у кавалеры ў 1933—1937 гадах. Захаваўся і дом, дзе ён жыў. Сёння ў Слуцку шмат сучасных пабудоў. А вось многія старажытныя будынкі Слуцка — княжацкі палац, слаўтае мануфактура і іншыя, на жаль, не захаваліся. Але захаваўся будынак Слуцкай гімназіі, узведзены ў 1624 годзе. Стагоддзі прашумелі, а ён жыве! Цяпер тут сярэдняя школа № 1. Дабудаваная, пашыраная.

Ля Міхайлаўскай царквы, помніка драўлянага дойлідства XVIII стагоддзя, спыняюся ў захапленні. Яна памаладзела, ззяе новымі фарбамі. І яшчэ адзін архітэктурны помнік — комплекс былой паштовай станцыі з гасцініцай, адміністрацыйным будынкам, дваром, канюшнямі. Станцыя ўзнікла на шашы Масква — Варшава, адкрытай у 1851 годзе. Радуе вока краязнаўчы музей, дагледжаны, светлы, які месціцца ў будынку былога дваранскага сходу. Тут па крупніках збіраюць усё пра родны край і яго людзей — вядомых сучасных мастакоў Міхаіла і Уладзіміра Басальгаў, пісьменнікаў Алену Васілевіч, Васіля Вітку, Юрку Гаўрука, Язэпа Дылу, Міколу Лобана і іншых слаўтых людзей.

Віктар ЖЫБРЫК.

У СЛУЦК — І ПА АБРУСЫ, І ПА БОТЫ, І ПА ПАЯСЫ

Беларусы в России

Нядаўна адбылася падзея, якая звяртае на сябе асаблівую ўвагу. 2 красавіка ў Маскве прайшоў устаноўчы з'езд беларусаў — грамадзян Расіі. 108 дэлегатаў прынялі рашэнне заснаваць федэральную нацыянальна-культурную аўтаномію "Беларусы Расіі". Яны прадстаўлялі інтарэсы амаль паўтара мільёна беларусаў, што пражываюць на тэрыторыі гэтай краіны і аб'яднаны ў 42 суполкі. Ініцыявалі гэту падзею аб'яднанні беларусаў Масквы "Бацькаўшчына", а таксама Карэліі, Комі, Краснаярскага краю.

Аптымістычны настрой удзельнікаў з'езда падкрэслівалі жарты, выкліканыя той акалічнасцю, што гэта ўжо пятае аб'яднанне, якое ўзнікла адпаведна расійскаму закону "Аб нацыянальна-культурнай аўтаноміі", і значыць яму наканавана весці справы на "выдатна". Адпаведна названаму закону "Нацыянальна-культурная аўтаномія ў Расійскай Федэрацыі" — гэта форма нацыянальна-культурнага самавызначэння, якая ўяўляе сабой грамадскае аб'яднанне грамадзян Расійскай Федэрацыі, якія адносяць сябе да пэўных этнічных супольнасцей на аснове іх добраахвотнай самаарганізацыі ў мэтах самастойнага вырашэння пытанняў захавання самабытнасці, развіцця мовы навучання, нацыянальнай культуры". На з'ездзе прагучалі віншаванні папярэднікаў — прадстаўнікоў карэйскай, украінскай, нямецкай, татарскай нацыянальна-культурных аўтаномій.

Аб неардынарнасці падзеі сведчылі звароты-віншаванні да ўдзельнікаў устаноўчага з'езда прэм'ер-міністра Расіі Я. Прымакова, Старшыні Дзярждумы Г. Селязнёва, мэра Масквы Ю. Лужкова, міністра нацыянальнасцей Р. Абдулацапава.

Было зачытана таксама прывітальнае слова Прэзідэнта Беларусі А. Лукашэнкі.

Старшыней ФНКА абраны Францішак Каўрыга. У савет з 17 чалавек увайшла таксама Аляксандр Ігод, Аркадзь Крупенька, Наталля Сысоева, Уладзімір Шаптыка і інш.

З'езд у паўнаважны Савет звярнуў да Парламенту Сход Саюза Беларусі і Расіі з прапановай аб прадстаўленні ФНКА беларусаў Расіі статуса пастаяннага назіральніка.

Наталля САЛУК.

ЎТВАРЫЛІ НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНУЮ АЎТАНОМІЮ

ПРАДСТАЎЛЯЕМ СУПОЛКУ

ІРКУЦКАЕ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ ІМЯ Я. ЧЭРСКАГА

● Алег РУДАКОЎ, старшыня рады ІТБК.

Іркуцкае таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага ўтварылася 31 мая 1996 года на I з'ездзе беларусаў Іркуцкай вобласці. Назва нашай арганізацыі гаворыць сама за сябе.

Іркуцкае: мы жывем у горадзе Іркуцку і Іркуцкай вобласці, і дзейнасць нашай арганізацыі ахоплівае менавіта гэты рэгіён.

Таварыства: маецца на ўвазе адкрытая арганізацыя, дзе ўсё пабудавана на сяброўскіх, таварыскіх адносінах. Мы рады ўсім і з усімі гатовы супрацоўнічаць. Членамі нашай арганізацыі могуць быць паўналетнія грамадзяне незалежна ад нацыянальнасці. Галоўны крытэрыі — жаданне прыняць удзел у дзейнасці ІТБК.

Беларускай культуры: уся работа нашай арганізацыі накіравана на захаванне і развіццё беларускай культуры.

Імя Яна Чэрскага: наш зямляк Ян Чэрскі — адзін з найвялікшых даследчыкаў Усходняй Сібіры. На яго рахунку мноства прац. Але самая вядомая — геалагічная карта Байкала з апісаннем прыбярэжных раёнаў возера. Чэрскі і яго саратнікі стаялі ля вытокаў утварэння славага Іркуцкага краязнаўчага музея. Гэты чалавек дарагі нам удвая, і як зямляк, і як славаці даследчык і вучо-

ны. Яго імя для нас — сімвал стойкасці, вернасці свайму абавязку, Айчыне і пастаўленай мэце.

Задачы ІТБК: весці мэтанакіраваную работу па адраджэнню і развіццю беларускіх нацыянальных абрадаў, традыцый, звычаяў і рамёстваў. Праводзіць мерапрыемствы, накіраваныя на азнамленне іркуцкіх з малавядомым лёсам беларускага народа, яго культурнай спадчынай і гістарычным мінулым. Аб'яднаць беларусаў Іркуцкай вобласці ў жыццязстойкую, дружную дыяспору.

Асноўныя напрамкі дзейнасці ІТБК: наша таварыства існуе ўжо 2,5 года. Сёння мы вядзем сваю работу па некалькіх асноўных напрамках, сярод іх арганізацыя і штогадовае правядзенне беларускіх нацыянальных абрадаў (зімой "Каляды", вясной "Гуканне вясны", летам "Сёмуха", "Купалле", восенню "Дзяды"), а таксама іншых масавых культурных мерапрыемстваў (напрыклад, 31 мая вырашана лічыць Днём іркуцкіх беларусаў). Мы прымаем удзел у мерапрыемствах, якія праводзяцца "Цэнтрам народнай творчасці", інтэрцэнтрам "Садружнасць", Адрэлама нацыянальных адносін Іркуцкай вобласці, Палацам дзіцячай і юнацкай

творчасці, Абласным цэнтрам дзіцячага і юнацкага турызму, а таксама іншымі культурнымі нацыянальнымі асяродкамі. Штомесяць выходзіць бюлетэнь-газета "Маланка". Таварыства садзейнічае развіццю дзіцячага ансамбля беларускага танца "Пралеска" і дарослага ансамбля беларускай песні, фальклорнага дзювачага ансамбля "Ленушка", юнацкага экалага-краязнаўчага гуртка "Крок".

Сярод нашых набыткаў — арганізацыя маладзёжнага клуба "Крывічы", што вывучае і прапагандуе славянскія традыцыі нашых продкаў, іркуцкага Саюза беларускіх прадпрыемальнікаў, стварэнне аддзяленняў ІТБК у Іркуцкай вобласці, правядзенне гістарычных даследаванняў "Беларусы ва Усходняй Сібіры", адкрыццё Бібліятэкі беларускай літаратуры.

ІТБК рада супрацоўнічаць з любымі грамадскімі аб'яднаннямі і асобнымі грамадзянамі, што цікавацца беларускай культурай, яе духоўнымі каштоўнасцямі і традыцыямі. ІТБК уваходзіць у склад аб'яднання беларусаў свету "Бацькаўшчына", у таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны (ТБМ), у Асацыяцыю народаў Расіі.

МЕРКАВАННЕ

● Аляксандр БІЛЫК, старшыня Дзяржакамітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Расійскай Беларусі.

Скажу шчыра, што наш камітэт даўно выказаў прапановы аб стварэнні такога беларускага згуртавання ў Расіі. Шлях аб'яднання ў адзіную арганізацыю ў межах сваіх краін ужо абраны беларусамі Літвы, Латвіі, Украіны, Малдовы і інш. Станоўчыя вынікі ад сумеснай дзейнасці беларускіх аб'яднанняў бачацца як самімі арганізацыямі, так і дзяржаўнымі, грамадскімі структурамі Беларусі.

Сёння ў свеце па-за межамі Беларусі жыве каля 3,5 мільёна беларусаў, з іх больш 1 мільёна 300 тысяч у Расійскай Федэрацыі. Письмы, якія мы атрымліваем ад беларусаў з розных рэгіёнаў Расіі, сустрэчы, што адбываюцца ў камітэце, прасякнуты інтарэсам да Беларусі. Мы спадзяемся, што новае аб'яднанне будзе садзейнічаць умацаванню культурных і эканамічных сувязей паміж Расіяй і Беларуссю.

АСОБЫ БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

РАЗВІТАННЕ ЛЯ ЦЁПЛАГА КАМЕНЯ

Полацк, 1990 год. А. Каўка — у цэнтры.

Аляксей Каўка — адна з прыкметных асоб у беларускім інтэлектуальным замежжы. Кандыдат гістарычных навук, доктар філалагічных, аўтар некалькіх кніг і шматлікіх выступленняў у перыядычным друку, вядомы грамадскі дзеяч. Прапісаны і жыве ў Маскве, але думкамі, душой і сэрцам быў і ёсць з Беларуссю. Нядаўна ў яго чарговы прыезд у Мінск адбылася гэтая гутарка. На маю прапанову сустрэцца ў рэдакцыі пачуў:

— Ай, братка Яўген. Чаго ж мы ў чатырох сценах будзем гаварыць! Цяпер жа вясна, сонейка душу лагодзіць, усё ажывае, цешыцца, радуецца жыццю. Давай спаткаемся пад родным небам і пагамонім. Дзе, пытаеш? Давай ля Купалы! Лішні раз прыхінуцца да яго і табе не зашкодзіць.

Сустрэліся. Нейкіх адмысловых пытанняў я не падрыхтаваў, спадзеючыся, што гаворка, як тая веснавая ручаіна, сама праточыць сабе дарогу ў належнае ёй рэчышча. Ды выявілася, што часу ў нас вобмаль,

(Працяг на 8-й стар.)

СА СТАТУСА ФНКА

АСНОЎНЫЯ МЭТЫ АЎТАНОМІІ

Садзейнічанне захаванню і развіццю беларускай мовы, традыцый, нацыянальнай культуры беларускага народа ў розных формах (стварэнне культурных цэнтраў, фондаў, устаноў і арганізацый культуры і адукацыі, сродкаў масавай інфармацыі, паліграфіі, сродкаў камунікацыі і інш.), садзейнічанне ўдзелу грамадзян у асветніцкай і дабрачыннай дзейнасці, ахоўе помнікаў гісторыі і культуры, станаўленню нацыянальнай адукацыі і г. д.).

Садзейнічанне рэалізацыі і абароне канстытуцыйных правоў і свабод, нацыянальнай годнасці, садзейнічанне барацьбе з нацыяналізмам ва ўсіх яго формах і праявах.

Садзейнічанне развіццю супрацоўніцтва і ўзаемаразумоўня з іншымі нацыянальнымі аб'яднаннямі, што дзейнічаюць на тэрыторыі Расійскай Федэрацыі і за рубяжом.

Каардынацыя дзейнасці аб'яднанняў — членаў аўтаноміі, пры неабходнасці — прадстаўніцтва і абарона іх законных інтарэсаў у органах дзяржаўнай улады і кіравання.

Забеспячэнне інфармацыйнага абмену паміж аб'яднаннямі — членамі аўтаноміі.

ПРАДСТАЎЛЯЕМ СУПОЛКУ

КРАСНАЯРСКАЯ КРАЯВАЯ НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЯ АЎТАНОМІЯ «БЕЛАРУСЬ»

● **Наталля СЫСОЕВА**, старшыня ККНКА.

Наша грамадская арганізацыя — гэта яднанне людзей, якія жывуць у Краснаярскім краі, але звязаны сваім паходжаннем з Беларуссю, яе культурай і гісторыяй.

Каля 33 тысяч беларусаў, гэта толькі «па пашпарту», пражывае ў Краснаярскім краі, але першыя нашы сустрэчы, знаёмствы паказалі, што

тых, чые бацькі і прадзедаў прыехалі ў Сібір за апошнія 100 гадоў, многа больш. Стальпінская рэформа пачатку стагоддзя, палітычныя падзеі 30-х і 50-х гадоў, будаўніцтва прамысловых гігантаў: Краснаярскага алюмініевага завода, Краснаярскай ГЭС, Усесаюзнага ўдарнага камсамольскага будоўлі і проста пошукі рамантыкі і самастойнасці — гэта ўсяго толькі некалькі этапаў міграцыі беларусаў з абшчын месцаў у Сібір, у Краснаярскі край. Сёння ўжо немагчыма ўявіць эканоміку, культуру, гісторыю Краснаярска без імёнаў і рэальнага ўкла-

ду нашых землякоў-беларусаў. Мне здаецца, што праўленнем Краснаярская краявой нацыянальна-культурнай аўтаноміі «Беларусь», якая была створана ў чэрвені 1998 года, выбраны правільныя арыенцыры. У першую чаргу — расказаць аб існаванні грамадскай арганізацыі «Беларусь», устанавіць кантакты з іркуцкай, новасібірскай арганізацыямі беларусаў, аб'яднаннем беларусаў свету «Бацькаўшчына», Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і пасольствам Рэспублікі Беларусь у Расіі. Гэта ўжо зроблена і прыносіць свае вынікі.

КАГО АБ'ЯДНАЛА НККА БЕЛАРУСЬ?

● **Аэлита САКОВІЧ**, настаўнік геаграфіі:

— Нарадзілася я ў Беларусі, у горадзе Маладзечне. Разам з мужам-ваенным апынулася ў Краснаярску. У аўтаномію прывяло жаданне знайсці родныя душы, блізкіх людзей, што маюць сувязі з Радзімай.

● **Юлій МАРКЕВІЧ**, дырэктар «Красметалснаб»:

— Я нарадзіўся ў Сібіры. Мае продкі прыехалі сюды ў 1906 годзе па аграрнай рэформе Стальпіна. Сям'я на працягу некалькіх пакаленняў захоўвае нацыянальныя традыцыі. Прыцягвае магчымасць сустрэч з беларусамі.

● **Віктар ІСАЕЎ**, прадпрымальнік:

— Сюды мяне прывяло жаданне далучыцца да гістарычных каранёў, паразмаўляць з людзьмі сваёй нацыянальнасці.

● **Галіна ЧАРНЕНКА**, начальнік краявога адраснага бюро:

— У мяне вялікае жаданне сустрэцца з людзьмі, што маюць агульны са мной нацыянальны карані, захоўваюць тыя традыцыі, якія пакінулі нам у спадчыну нашы продкі.

● **Сяргей АБРАЗЦОЎ**, мастацтвазнаўца:

— Ідэя аўтаноміі? Гэта вельмі цікава! Цікава размаўляць з людзьмі і праз іх даведвацца яшчэ больш пра Беларусь, гісторыю, культуру нашай гістарычнай Радзімы.

● **Святлана ТКАЧЫК**, педагог па вакалу:

— Прывяла мяне сюды цікавасць да нацыянальных традыцый і магчымасць аб'яднацца. Нягледзячы на тое, што мае продкі апынуліся ў Сібіры ў пачатку стагоддзя, сям'я захавала нацыянальныя традыцыі.

● **Сямён КОЗЕЛЬ**, палкоўнік, начальнік паста іміграцыйнага кантролю міграцыйнай службы Краснаярскага краю:

— У аўтаномію мяне прывёў сум па Радзімай, па Беларусі. Я ў Сібіры з 1960 года.

СА СТАТУСА ФНКА

ПРАВЫ

Нацыянальна-культурная аўтаномія мае права ў адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам:

— атрымліваць падтрымку з боку органаў дзяржаўнай улады на рэалізацыю канкрэтных праграм і праектаў нацыянальна-культурнага развіцця;

— звяртацца ў органы дзяржаўнай улады і кіравання, прадстаўляючы інтарэсы аўтаноміі;

— ствараць сродкі масавай інфармацыі ў парадку, устаноўленым заканадаўствам Расійскай Федэрацыі, атрымліваць і распаўсюджваць інфармацыю на беларускай мове;

— захоўваць і ўзбагачаць гістарычную і культурную спадчыну, мець свабодны доступ да каштоўнасцяў беларускай і іншых культур;

— садзейнічаць адрэджэнню і развіццю беларускіх мастацкіх народных промыслаў і рамёстваў;

— ствараць адукацыйныя і навуковыя ўстановы, установы культуры і забеспячэння іх функцыянавання ў адпаведнасці з заканадаўствам Расійскай Федэрацыі;

— утвараць недзяржаўныя (грамадскія) дашкольныя ўстановы ці групы ў такіх умовах з выхаваннем на беларускай мове;

— ствараць недзяржаўныя (грамадскія) адукацыйныя ўстановы (агульнаадукацыйныя; пачатковай, сярэдняй і вышэйшай прафесійнай адукацыі) з адукацыяй на беларускай мове;

— засноўваць іншыя недзяржаўныя (грамадскія) адукацыйныя ўстановы з адукацыяй на беларускай мове;

— распрацоўваць з улікам падвядзеных адукацыйных устаноў вучэбныя праграмы; выдаваць падручнікі, метадычныя дапаможнікі, іншую вучэбную літаратуру, неабходную для забеспячэння права на атрыманне адукацыі на беларускай мове; уносіць прапановы ў федэральныя органы выканаўчай улады, органы выканаўчай улады суб'ектаў Расійскай Федэрацыі, органы мясцовага самакіравання аб стварэнні: класаў, вучэбных муніцыпальных адукацыйных устаноў з адукацыяй на рускай мове і паглыбленым вывучэннем беларускай мовы, беларускай нацыянальнай гісторыі і культуры;

— заключаць дагаворы з дзяржаўнымі і недзяржаўнымі арганізацыямі за межамі Расійскай Федэрацыі аб стварэнні ўмоў для рэалізацыі права на атрыманне адукацыі на беларускай

АСОБЫ БЕЛАРУСКАГА ЗАМЕЖЖА

(Працяг. Пачатак на 7-й стар.)

бо ў Аляксея Канстанцінавіча ўсё загадаў распісана. Таму трэба было адразу ж ісці ў наступ і задаваць пытанні. Пачаў я, мяркую, не лепшым чынам, спытаўшы пра тое, што патрабуе ці адназначна адчэпнага адказу, ці роздзума, разваг:

— Вы перакананы беларускі патрыёт. Але ж усё мы сучаснікі, гадаліся, вучыліся і фармаваліся ва ўмовах «обшчэго дома СССР», дзе задачы ставіліся іншыя. І таму амаль у кожнага беларуса ўласны адметны шлях да Беларусі. Раскажыце пра свой.

— Згодны, што ў кожнага беларуса свой шлях да сябе. Увогуле, гэта вельмі складаная з'ява — фармаванне нашага нацыянальнага характару. Тут столькі сутыкненняў і канфліктаў, узлётаў і падзенняў. Са мной, напрыклад, быў такі факт. У 1948 годзе мяне, дзесяцігадовага, узялі на канікулах да сябе дзядзька ў Мінск. Я гаварыў, як і дома, па-бяскаваму і заўважыў, што з мяне пасміхаюцца. Гэта далякала. Вырасшы перайсці на гарадскую гаворку. Праявіў стараннасць і, здавалася, меў добры поспех. Калі вярнуўся ў сваю Мясчаліну, узяўся на гарадскі лад перайначваць сваіх ровеснікаў. І здарва, мабыць, уеўся ім гэтым у косці, бо аднойчы, калі гулялі ў мяч, нехта на мае павучанні і кліны выгнуў: «Ды ну яго, такога «рюскага»! Хай свайго Бобіка вучыць!» — і ўсёй чародкай сыпанулі наўцёкі ад мяне.

А я, як агаломшаны, усё хадзіў каля сваёй ціхай рэчкі Добрыцы і ніяк не мог пагасіць у душы крыўду на хлопцаў, уцяміць, чаго яны ад мяне

паўцкалі. Больш нікога не перавучваў, але ціхая прыкрасць засталася. І калі праз два гады мяне, як круглага сірату, аддавалі ў Чэрвеньскі сірацінец, то я настаяў вучыцца ў рускай школе, хоць тады была і беларуская. Але ў самім навучанні перайсці з беларускай на рускую мову аказалася не так і проста. Урэшце выхавальца ўзяла мяне за руку і сілком завяла ў беларускую школу. За гэта я ёй даволь шчыра ўдзячны. Каб не яна, усё ж бы магло павярнуцца зусім у іншы бок і я — толькі падушкі, які жах! — з улікам свайго службовага лёсу і свайго характару мог бы стаць заядлым русіфікатарам...

— Пасля Чэрвеня, скончыўшы дзесяцігодку, вы зноў трапляеце ў зрусіфікаваны Мінск. Новага пералому не адбылося?

— Ну, па-першае, на той час не такі ён ужо быў і зрусіфікаваны. Беларускія школы, мабыць, было не менш, чым рускія. І ў нашым бібліятэчным тэхнікуме была нармальнае атмасфера, нямала добрых настаўнікаў. На апошнім курсе, напрыклад, беларускую мову і літаратуру выкладаў Сцяпан Александровіч, тутэйшы татарын, шчыры патрыёт Беларусі. Галоўнае, мой уласны характар быў на той час ужо ў асноўным сфармаваным, нейкіх рэзкіх хістанняў не адбывалася. Шмат чытаў і рускай, і беларускай літаратуры. А добрая кніга заўсёды вучыць дабра.

— Скажыце, а да ўласнай творчасці ў вас цяг не было?

— Як і шмат хто ў маім узросце, спрабаваў пісаць вершы. Адзін з іх не толькі надрукавалі ў «Піянеры Беларусі», але і ў радыёаглядае гэтай газеты назвалі лепшым. У вачэй сяброў-навуцэнцаў я адразу ўзрос.

РАЗВІТАННЕ ЛЯ

А гэта, магчыма, з'явілася нейкім дадатковым стымулам для паступлення на беларускі аддзяленне філфака БДУ. Разам з Рыгорам Барадуліным паступаў. Але на стаяцянар я не прайшоў, не хапіла балаў. Давялося вучыцца на завочным. Прыязджаў на сесіі нават з Нямеччыны, дзе я служыў у групе саветцкіх войск.

— І што, проста так і адпусцілі?

— Не зусім проста, а дзюлькім генералу Бедрэгіну, разумнаму франтавому вайскоўцу. Я служыў галоўным бухгалтарам у палітычным аддзеле арміі, ён ведаў мяне асабіста. Тое, што я не хаваў перад ім свайго беларускага патрыятызму, не перашкаджала яго спрыянню ў маёй вучобе. Увогуле трэба сказаць, што амаль усе, з кім сутыкаўся, з цікавасцю ставіліся да гэтага, хоць большасць маіх поглядаў і не падзяляла.

— Адслужыў і далей?

— Вярнуўся ў родны Чэрвень, дзе да войска працаваў у райкоме камсамола. Але цяпер меў іншыя намеры. Вырасшы пайсці шляхам Лабановіча і прывясціць сваё жыццё дзеціам, школе. Меў знаёмага загадчыка РАНА ў Ленінскім раёне (цяпер Жыткавіцкі). Паехаў туды, быў зарэчараваны Палессем, яго прыродай, людзьмі. Вярнуўся назад, каб зняцца з партыйнага ўліку і вярнуцца назад. Ды дзе там! Чэрвеньскае начальства ўспрыняло гэта як здраду. Трэба было класці на стол партыйны білет. Што гэта значыла на той час — казачка не трэба. І я не адважыўся ісці з уладай у рожкі. Яны ж вырашылі мя-

не падахвоціць. З камсамола забралі ў райком партыі. Але там я працаваць не здолеў. Вельмі ж усё было зафармалізавана і збюракрызавана. У камсамоле, хоць таксама не без гэтага, але ўсё ж значна вальней, жывей і веселей. Вярнуўся назад, у райком камсамола, але ўжо не інструктарам, а сакратаром. Працаваў як належыць. Заўважлілі і павысілі да сакратара Мінскага абкома камсамола. Працаваў у адным будынку, дарэчы, з Рыгорам Барадуліным, на той час супрацоўнікам часопіса «Маладосць». Ён мяне памятаў, нават сваю кніжку «Маладзік над стэпам» падараваў з надпісам-пажаданнем быць нязломным у беларускаці...

— Перагортваю старонкі вашай кнігі «Будам жыць». Вы адказваеце на пытанне карэспандэнта польскай газеты «Трыбуна Апольска»: «Але вось мяне прапанавалі працу ў ЦК камсамола ў Маскве. Ты разумеш — гом з яснага неба! Я, нейкі там правінцыйны дзеяч, — і ў Маскву! Хто б не скарыстаў такі выпадак...» Як мне здаецца, тыповае адчуванне маладога чалавека ў тых канкрэтных абставінах. Такім чынам, у 1968 годзе вы пакідаеце Беларусь і пераязджаеце на сталае жыхарства ў Маскву. Як сустрэла вялікая сталіца прышэльца, як вам там пачувалася і чым займаліся?

— Працаваў у Інстытуце сусветнай сацыялістычнай сістэмы загадчыкам аддзела Польшчы. Дырэктарам у нас, як і дасюль, быў акадэмік Бага-

молаў. Займаўся вывучэннем і аналізам сітуацыі ў Польшчы, якая істотна рознілася ад нашай. Даводзілася часта пісаць аналітычныя запіскі і ў ЦК КПСС, і асабіста на імя Л. Брэжнева. Тлумачыць, напрыклад, тое, чаму палякі так неахвотна ідуць у калгасы і, наадварот, заўзята наведваюць касцёл. Рыхтаваў такія наведнікі я, але, зразумела, за подпісам кіраўніцтва інстытута.

— Мяне больш цікавіць, як складаліся вашы асабістыя дачыненні з людзьмі, які супрацоўнікі глядзелі на прыхадзія з Беларусі, які спадзяюся, не ўтойваў ад іх сваёй нацыянальнасці і сваіх поглядаў?

— Не, не ўтойваў. Па-чалавечы ўсё складалася добра, бо там у асноўным працавалі культурныя, высокаадукаваныя людзі. Што датычыць перакананняў, успрымання мяне як прадстаўніка народа са сваёй адметнай культурай, сваёй гісторыяй, то тут паразумення дасягнуць было цяжка, практычна немагчыма. І ў гэтым для мяне нікога дзіўнага няма. Бо рускі чалавек, рускі інтэлігент на працягу стагоддзяў выходзіўся ў разуменні таго, што беларусы — гэта тыя самыя рускія, якіх сілком ад іх адрываўлі то літоўцы, то палякі. І мова наша — гэта таксама тая самая руская, але крыху прыпусата. Карацей, мы ў іх уяўленні адзіны народ, якому трэба дапамагчы пазбавіцца ад нейкіх увогуле неістотных нарастаў. На маю беларускасць глядзелі хутчэй як на сваёаблівае дзівацтва. І злавачы на іх за гэта быццам бы няма

Аўтаноміі

мове, у прыватнасці дагаворы аб падрыхтоўцы педагогічных кадраў, аб забеспячэнні навукова-метадычнай, вучэбнай, мастацкай літаратурай, аўдыявізуальнымі сродкамі абучэння на беларускай мове;

— ажыццяўляць у рамках магчымасцей, што прадастаўляюцца сістэмай адукацыі ў адпаведнасці з заканадаўствам Расійскай Федэрацыі, заканадаўчымі, нарматыўнымі актамі, іншыя мерапрыемствы па забеспячэнню права на абучэнне на беларускай мове, выбар мовы выхавання і абучэння;

— ствараць нездзяржаўныя (грамадскія) установы нацыянальнай беларускай культуры: тэатры, культурныя цэнтры, музеі, бібліятэкі, клубы, студыі, архівы і іншыя установы культуры і забяспечваць іх функцыянаванне;

— арганізоўваць творчыя саюзы, калектывы прафесійнага і самадзейнага мастацтва, гурткі па вывучэнню нацыянальна-культурнай спадчыны, дасягненняў нацыянальных культур;

— праводзіць масавыя мерапрыемствы ў галіне нацыянальнай культуры: фестывалі, конкурсы, аглянды, выставы, мемарыяльныя вечары і інш.;

— садзейнічаць арганізацыі нацыянальнага краязнаўства, ахова помнікаў нацыянальнай гісторыі і культуры; ствараць краязнаўчыя, этнаграфічныя і іншыя грамадскія музеі;

— засноўваць арганізацыі, што займаюцца мастацкімі народнымі промысламі і рамествамі;

— выдаваць творы гістарычнай, мастацкай, музычнай, фальклорнай, этнаграфічнай літаратуры на рускай, беларускай і іншых мовах;

— ствараць нездзяржаўныя (грамадскія) адукацыйныя установы па падрыхтоўцы творчых работнікаў, педагогічных і іншых кадраў у галіне нацыянальнай беларускай культуры;

— заключаць дагаворы з здзяржаўнымі і нездзяржаўнымі арганізацыямі, якія знаходзяцца за межамі Расійскай Федэрацыі, аб культурным абмене і супрацоўніцтве ў галіне захавання нацыянальнай беларускай культуры;

— наладжваць на падставе заканадаўства Расійскай Федэрацыі і падтрымліваць без якой-небудзь дыскрымінацыі гуманітарныя кантакты з грамадзянамі, грамадскімі арганізацыямі замежных здзяржаў, удзельнічаць праз сваіх паўнамоцных прадстаўнікоў у дзейнасці міжнародных навуковых арганізацый.

НЕ — АГРЭСІІ

Як ні былі ўзрушаны ўдзельнікі з'езда стварэння беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі, усіх хваліла адна падзея, але трагічнага характару — агрэсія НАТО супраць Югаславіі. У прынятым звароце выказваюцца абурэнне прымяненнем ваеннай сілы ў адносінах да суверэннай дзяржавы, патрабаванне неадкладна спыніць бамбардзіроўкі Югаславіі, вярнуць сітуацыю ў рэчышча палітычнага ўрэгулявання.

Васіль ПЯЧКОЎСКІ, беларус з Кастрамы, так выказаў свае пачуцці:

И снова содрогается земля,
И смерть открыла жадные объятия.

ДАВЕДНІК: «БЕЛАРУСЫ Ў РАСІІ»

Белнацком і беларускія секцыі РКП(б) у рэчышчы бальшавіцкай палітыкі абаранялі інтарэсы беларусаў у РСФСР, выяўлялі інтарэсы той іх часткі, што імкнулася да нацыянальна-здзяржаўнага самавызначэння беларускага народа на платформе савецкага ладу і ў саюзе з РСФСР, бралі ўдзел у падрыхтоўцы абвясчэння ССРБ (БССР). Канферэнцыя беларускіх секцый РКП(б), якая адбылася ў Маскве 21—23 снежня 1918 года, прызнала неабходным стварэнне Часовага рабоча-сялянскага ўрада Беларусі, выбрала Цэнтральнае бюро беларускіх секцый РКП(б) (старшыня З. Жылуновіч), якому даручыла склікаць Усебеларускі з'езд камуністаў і заснаваць нацыянальны партыйны цэнтр. Гэта падштурхнула ЦК РКП(б) да вырашэння пытання аб утварэнні БССР і КП(б)Б, нягледзячы на супрацьдзеянне як у цэнтры, так і ў кіраўніцтва Паўночна-Заходняга абкома РКП(б), абласнога выканаўчага камітэта Саветаў рабочых, салдацкіх, сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласці і фронту (А. Мяснікоў, К. Ландар, В. Кнорын і інш.), якія выступалі супраць ідэі беларускай здзяржаўнасці, лічылі гэта сепаратызмам. 25 снежня 1918 года на сумеснім экстраным пасяджэнні калегіі Белнацкома прадстаўнікі цэнтральнага бюро секцый РКП(б) і Маскоўскай беларускай секцыі РКП(б) вызначылі спіс кандыдатаў у Часовы ўрад Савецкай Беларускай Рэспублікі. Цэнтральнае бюро беларускіх секцый дэлегавала прадстаўнікоў на абласную партыйную канферэнцыю ў Смаленск, якая абвясці-

ла сябе І-м з'ездам КП(б)Б (30—31 снежня 1918). Ад беларускіх секцый З. Жылуновіч і І. Лагун увайшлі ў склад Цэнтральнага бюро КП(б)Б. Па рашэнню ЦК РКП(б) на І-м з'ездзе КП(б)Б было пракамавана ўтварэнне БССР, у Часовы рабоча-сялянскі савецкі ўрад ад Беларусі і беларускіх секцый РКП(б) увайшлі З. Жылуновіч (старшыня), У. Фальскі, Я. Дыла, Д. Чарнушэвіч, А. Квацанюк, А. Чарвякоў, І. Пузыроў, Ф. Шантыр.

У студзені 1919 года, неўзабаве пасля абвясчэння БССР, паводле рашэння ЦК РКП(б) усходнія этнічныя беларускія тэрыторыі былі далучаны да РСФСР (Віцебская, Магілёўская, Смаленская губерні). У адносінах да карэннага насельніцтва гэтых зямель працягвалася палітыка русіфікацыі, а раз'яднанасць этнічнай тэрыторыі (па Рыжскай дамоў 1921 года паміж Расіяй і Польшчай у склад апошняй уключана Заходняя Беларусь) парушыла натуральнае развіццё нацыянальна-палітычных працэсаў, аказала негатыўны ўплыў на працэсы нацыянальнай кансалідацыі.

Беларусы ў расійскіх рэгіёнах СССР (1922—1991). Дзяржаўная палітыка СССР садзейнічала рассяленню беларусаў у іншаэтнічных раёнах краіны. Іх прытоку ў РСФСР спрыяў планавы набор рабочай сілы ў аддаленыя і цяжкія для жыцця і працы раёны Поўначы, на новабудойлі Урала, Сібіры. Значная колькасць беларусаў знаходзілася ў Расіі на сваіх этнічных землях ад студзеня 1919 года — толькі ў 1924 годзе БССР вярнулі 15 павеятаў Віцебскай, Гомельскай і Смаленскай губерняў, а ў 1926 годзе — Гомельскі і Рэчыцкі павяты. Але частка ўсходнебеларускіх зямель засталася ў складзе РСФСР. Паводле перапісу

1926 года за межамі Беларусі ў СССР пражывала 602,5 тысячы яе ўраджэнцаў (галоўным чынам сялян), з іх 320 тысяч — у Сібіры і на Далёкім Усходзе. У Заходняй вобласці (з 1937 года — Смаленскай) пражывала 83 тысячы беларусаў, у Ленінградскай вобласці — 55 тысяч, Маскве і Маскоўскай вобласці — 42 тысячы чалавек. У 1926—1939 гадах з БССР, насельніцтва якой складала каля 5 мільёнаў чалавек, выехалі 617 тысяч чалавек (пераважна жыхары сельскай мясцовасці), у тым ліку большасць з іх у РСФСР. Пры гэтым значная доля беларусаў была пераселена прымуова. У канцы 1920-х—пачатку 1930-х гадоў (у РСФСР былі высланы многія прадстаўнікі нацыянальнай інтэлігенцыі, абвінавачаныя ў так званым "нацыянал-дэмакратызме". Масавыя дэпартацыі з Беларусі ажыццяўляліся ў ходзе суцэльнай калектывізацыі, палітычных рэпрэсій 1930-х гадоў.

У 1920-я гады пад уплывам нэпа і беларусізацыі пры пэўным садзейнічэнні здзяржаўных органаў БССР і РСФСР на абсягах апошняй актывізаваўся нацыянальна дзейнасць беларусаў, найперш на сваіх этнічных землях. Каардынацыя і кіраваннем сістэмай нацыянальнай адукацыі і культурна-асветных устаноў займалася Беларускае цэнтральнае бюро пры Народным камісарыяце асветы. Дзейнічалі беларускія секцыі пры Віцебскім (1921—1924), Смаленскім (1922—1923, 1925—1927), Гомельскім (1921—пачатак 1927) губерніскіх аддзелах народнай асветы. У 1920-х гадах у месцах кампактнага пражы-

(Працяг на 10-й стар.)

ЦЕПЛАГА КАМЕНЯ

прычыны. Возьмем хоць бы Купалу, нашага прарока, магутнага генія. Але што пра яго рускія ведаюць? "Хлопчыка і лётчыка" ды яшчэ "З Масквы, з Крамля..." А як падаецца наша гісторыя з падручнікаў, наша народнае і прафесійнае мастацтва? Нейкія скупыя, невыразныя, урывацныя звесткі. Калі імкнуцца да інтэграцыі, то найперш нам трэба наладзіць інфармаванасць у самым шырокім сэнсе, каб рускія ведалі, які народ жыве і жыць побач з імі. Бо атрымліваецца не роўнасць, а аднабаковасць, своеасабліва гульня ў адны вароты...

— Выходзіць, славітае "Тысямо к рускому другу" з'явілася працягам і вынікам вашых вусных дыскусій з канкрэтнымі людзьмі. Яно, мяркую, не толькі этапная з'ява ў грамадзянскім станаўленні Аляксея Кайкі, але і беларускага нацыянальнага Адраджэння новага часу! У сваім зместе ўтрымлівае тое, над чым наша грамадства задумваецца значна пазней. Скажыце, а як яно трапіла ў Лондан, дзе было надрукавана ў 1979 годзе?

— Трапіла, як і многа чаго ў той час трапляла, што не магло быць надрукаваным у Расіі, не кажучы пра Беларусь. Але во што я табе скажу. Мае рускія знаёмыя са мной не пагаджаліся, зацята спрачаліся, але ніхто з іх не апускаў да нейкай чалавечай нянавісці, да такой нізасці, як віжаванне і данос. Больш таго, калі пасля публікацыі "Тысяма..." у Лондане на мой адрас і тэлефон пачалі прыходзіць сігналы, яны рабілі ўсё, каб ад-

вясці ад мяне бяду. На той час я ўжо быў у Польшчы, і сам разумеах, што мяне, савецкага дыпламата, магло чакаць, калі б тайна стала явай...

— А няўжо з боку палякаў вы не сутыкаліся з тым жа непараўменнем беларускіх праблем? Я, напрыклад, такое адчуў на сабе ў маладыя гады на бытым узроўні. Шмат працаваў тады як гід-перакладчык. Калі палякі даведваліся, што я родам з Наваградчыны, то адразу жавелі і неж па-свойска глядзелі: "О, то пан ест поляк!". Колькі ні пераконваў, што не паляк, а беларус, паверыць у гэта ніяк не маглі.

— На гэты конт і я мог бы шмат цікавага сказаць, але гэта асобная гаворка.

— Ці былі ў вас сяброўскія стасункі з беларусамі ў Польшчы?

— Вядома. Найперш з нашым слаўным гісторыкам Юркам Туронкам з Варшавы, які тады шмат на што мне вочы распашчываў, падказваў, дзе якія матэрыялы, што мяне цікавілі, трэба шукаць. Асабліва ўразлілі і дапамаглі ў працы "Запісы" Беларускага інстытута літаратуры і мастацтва ў Нью-Йорку, складзеная Вітаўтам Тумашам і апублікаваная ў іх "Скарынаведа". Пазней некаторыя савецкія даследчыкі, нават не спаслаючыся на першакрыніцу, шмат з не зачэрпалі і скарысталі ў сваіх даследаваннях, прывесчаных нашаму Першадрукарю.

— А што вам найбольш запаміналася з таго часу?

— Святаванне стагоддзя Купалы і Коласа. Усё, што здолеў, зрабіў, каб юбілей нашых песняроў быў годна адзначаны ў Польшчы. Але найбольш запала ў душу святкаванне Купалавых угодкаў на Беларусі ў Вязынцы.

— Вы трапілі туды!
— А хіба можна было ўтрымаць! Паехаў без узгадненняў, на сваю рызык, на службовай машыне. Як сёння памятаю — прыехалі ў Радзыхавічы. Пытаю ў людзей, што сабраліся на аўтобусным прыпынку: "Як нам трапіць на Маладзечна, у Вязынцы? — А ці ж ты, чалавечка, кажуць, не бачыш, што ўся Беларусь паднялася і памкнулася туды! Едзьце з усімі і трапіце да Купалы!". І сапраўды было штосьці нечуванае і нябачнае: мора людзей! Мо сто, а мо і ўсе дзвесце тысяч. І ўсе акрыленыя, узрушаныя, радысныя! Вось я тады сапраўды паверыў і пераканаўся, што Беларусь жыве і жыць будзе вечно!

— У 1987 годзе вы вярнуліся з Польшчы ў Маскву, нядоўгі час працавалі галоўным рэдактарам усесаюзнага часопіса "Советское славяноведение" (доля беларускай тэматыкі ў гэты час у ім відавочна ўзрасла) і перайшлі на працу вядучым навуковым супрацоўнікам у Інстытут сусветнай літаратуры імя Максіма Горькага Расійскай акадэміі навук, дзе працуеце і да сёння. Што паспрыела таму, што так надоўга прыкніпілі?

— Тое, што я нарэшце здабыў, хоць і адносна, як і ўсё на свеце, але свабоду. Маю магчымасць займацца тым, што мне дорага і цікава — беларусісткай. Тут я абараніў доктарскую дысертацыю, у аснову якой пакладзена выддзена і пры ва-

шым, спадар Лецка, спрыяні кніга "Тут мой народ: Францыск Скарына і беларуская літаратура XVI — пачатак XX ст. ст.". Атрымаў магчымасць працаваць у архівах і бібліятэках Масквы, Пецярбурга, Вільні, Мінска, нават у Лондане пабыў у слаўтай беларускай бібліятэцы, якой апыкуецца айцец Аляксандр Надсон. Было шмат цікавых сустрэч, але, на жаль, пра ўсё не раскажаш, бо час прыспешае.

— Калі так, то раскажыце крыху пра беларусаў Масквы, пра тое, як адніліся і гуртаваліся. Як вядома, вы з'яўляецеся ініцыятарам стварэння, калі не памыліся, першай на абшарах колішняга Савецкага Саюза суполкі беларусаў — Маскоўскага таварыства беларускай культуры імя Францішка Скарыны, былі старшынёй яе Рады ў 1988—1990 гадах.

— Беларускае, сапраўды, мабыць было першым. Але ўжо існавалі армянскае і ўкраінскае зямляцтва. Услед за імі пайшлі і мы. Вышуквалі зямлю для пазнаёмых, адрасных і тэлефонных даведнікаў. На Устаноўчы сход сабралася мо і не так шмат (чалавек сорок) ад агульнай колькасці беларусаў, якіх пражывае ў Маскве тысяч 70—80, але гэта былі людзі годныя і зацікаўленыя. Назаву ўсёго некалькіх. Ужо нябожчык Фёдар Канстанцінаў. У 30-я гады ён перакладаў на беларускую мову Ільфа і Пятрова, у ваіну рэдагаваў часопіс "Славяне", быў добра знаёмы з Янкам Купалам. Але больш, чым у Расіі і Беларусі, гэты чалавек вядомы ў Балгарыі як блізі сябра і дарадца Георгія Дзімітрава. З падмаўскоўнага Обнінска да нас далучыўся фізік-ядзернік Валерый Голуб, а са Шчэрбіні Міхал Шкялянак, які паз-

ней стаў прадпрымальнікам і шмат фінансава дапамог у нашых беларускіх справах. Патрыятычна настроенымі аказаліся і вайскоўцы, сярод якіх і папкойнік у адстаўцы Антон Сабалеўскі, які на працягу некалькі гадоў пасля мяне ўзначляў Беларускае павяржэнства ў Маскве. Упрыгожылі наш сход і слаўныя беларускі, сярод якіх дачка Адама Бабарэкі Алеся і перакладчыца Беларускай літаратуры Вольга Шчадрына... Былі і такія, што даўно забыліся беларускую мову і нават мелі цям'янае ўяўленне пра Беларусь, пра яе гісторыю і культуру, але цяга да свайго жыцця ў іх падсвядома, генетычна. Такіх людзей трэба гарнуць да сябе і абуджаць. Гэта, мяркую, для беларускіх суполак не менш важна, чым гуртаванне нацыянальна свядомых аднадумцаў.

— У гэтай сувязі пытанне, якое асабіста мяне хвалюе вельмі даўно. Сёння, як вядома, амаль ва ўсіх рэгіёнах Расіі створаны беларускія зямляцтва, і на пачатку красавіка беларусы Расійскай Федэрацыі сабраліся на свой Устаноўчы з'езд. Даўно ўжо беларускія зямляцтва існуюць у Польшчы, Літве, Латвіі і г. д., уключаючы Амерыку, Аўстралію, усё так званнае далёкае замежжа. Але ніякіх праяў аднаўлення і беларускага абуджэння няма там, дзе, здавалася б, яно павінна было б выявіцца найбольш выразна і моцна: у памежных з Беларусцю расійскіх рэгіёнах — Смаленшчыне, Пскоўшчыне, Браншчыне...

— Няпростая праблема... Бо сапраўды ж пералічныя рэгіёны і гістарычна, і духоўна, і побытава-эт-

(Заканчэнне на 10-й стар.)

АДРАС — ДЗЯЦІНСТВА

ДА МОМАНТУ майго нараджэння мае бацькі не мелі свайго жылля, тупіліся ў куце ў дзеда Лявона. У таго была хата прасторная, пяціценка, з дзвюх палавін. У адной размяшчалася праўленне калгаса, а ў другой — бабка з дзедам і мае бацькі. Бальніца была толькі ў райцэнтры, і маме давялося выправаджаць мяне на гэты свет у час пасяджэння калгаснага парламента. Калі я падаў голас, старшыня спытаў з другой палавіны: — Хто там — калгаснік ці калгасніца? — Мужык, — адказалі бабкі-павітухі. — Давай яго сюды — у прэзідыум! Потым, калі я вырас, мне сапраўды нямала давялося пасядзець у

Удзельнік з'езда Станіслаў ДАШЧЫНСКІ шмат гадоў жыў у Мурманску. А нарадзіўся ў 1938 годзе ў вёсцы Валкоўшчына Магілёўскай вобласці. Пра той час і свайх землякоў ён з гуларам успамінае вось у такіх замалёўках.

прэзідыумах. Мушці, калгасны старшыня напярочыў.

Загса таксама не было, запісы аб нараджэннях, вяселлях і смерці рабілі ў сельсаветах. Ён размяшчаўся ў іншай вёсцы, за сем кіламетраў ад нашай.

Наступнай раніцай бацька здабыў дзве бутэлькі самагонкі, сунуў па адной у кожную штаніну і адправіўся ўзаконваць факт майго з'яўлення на свет. Але, як ён раскаваў потым, зрабіў непапраўную памылку: са старшынёй і сакратаром сельсавета расправіліся з самагонкай да рэгістрацыі факта з'яўлення на свет новага калгасніка, а не пасля. І калі сталі афармляць дакументы, то паставілі ў іх дату распіцца, а не нараджэння. Бацька разлаваўся: — Не вазьму ваш брак — перарабляйце!

— Не можам, — адказвалі старшыня з сакратаром. — Дакумент строгай справядчаснасці. Нічога страшнага: на адзін дзень памаладзілі твайго хлапца.

— «Нічога страшнага», — перадрэжніў бацька. — З Леніным развялі і са мной!

Ён меў рацыю: і мой бацька, і Уладзімір Ільіч Ленін, і я нарадзіліся 22 красавіка. Але ў пашпарце маім з-за той самагонкі на ўсё жыццё прапісалася іншая дата — 23 красавіка.

Але я не прагадаў: кожны свой дзень нараджэння адзначаю двойчы: і

калі нарадзіўся, і калі, падвыпіўшы, рэгістравалі.

Царквы тым больш паблізу не мелася, дзядей хрысцілі зезджыя свяшчэннікі. Да кожнай такой падзеі дзятва набіралася рознаўзростава. Мяне хрысцілі ўжо трохгадовым.

Пакуль бацюшка гатаваў ваду, я падхапіў прас з гарачымі ўнутры вуглямі і пачаў размахваць ім. Ён адкрыўся, і вуглі рассыпаліся па падлозе. Задыміліся тканьы палавікі.

Бацюшка доўга тупаў нагамі, тусіў агонь і крычаў:

— Антыхрыста прывялі!

І тут жа адплаціў мне, адмовіўшыся ўзаконіць дадзенае мне бацькамі імя.

— Няма ў мяне такога... Станіслаў — каталіцае. Выбірайце праваслаўнае або я сам знайду.

Бацькі разгубіліся. А ён пагартаў трэбнік. Бліжэйшы да майго нараджэння аказаўся дзень святога Яўстафія. Пад гэтым імем і запісаў ён мяне ў царкоўную кнігу. З таго часу, апынуўшыся ў царкве, даводзіцца ўсюкі раз прыпамінаць святога Яўстафія... Але якога? Быў з гэтым імем ў XII стагоддзі архіепіскап ў Салоніках, прафесар красамоўства, гісторык і пісьменнік. Пісаў памфлеты аб падзенні нораваў манастава. Быў Яўстафій — першы літоўскі мучанік. І расійскі духоўны дзеяч з Серпухава насіў такое ж імя...

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

награфічна блізкія нам. Каб пераканацца ў гэтым, досыць перагарнуць «Словарь Западной Брянщины» П. Растаргуева, «Смоленский областной словарь» У. Дабравольскага, яго ж «Смоленский этнографический сборник», «Отличия в верованиях и обычаях белоруссов и великоруссов Смоленской губернии». У гэтых і іншых кнігах, у аснове якіх этнакультура расійска-беларускага памежжа, цуд зіхацення ўсяго нашага, справедна беларускага. У лексіцы, стылістыцы, этнаграфіі, звычках, прымках, традыцыях, рамёствах. А гэта ж не выдумкі так званых беларусістаў, а сведчанні салідных рускіх вучоных дарэвалюцыйнага часу. Генетычная памяць, скажу табе, рэч трывала. І тое, што мы жылі копіс у адной дзяржаве, Вялікім княстве Літоўскім, паслугоўваліся і на побытавым, і на дзяржаўным узроўні агульнай мовай, захоўвалася, насуперак ціску русіфікацыі, праз стагоддзі. Нездарма ж твор, з якога пачынаецца адраджэнне новай беларускай літаратуры — «Энеіда навыварат», — напісаны на Смаленшчыне.

— Але ж сёння праўд гэтай памяці ўжо быццам і не адчуваецца. Прынамсі, навідавоку.

— Гэта так, але ж яна жыве, цепліца. Якраз у гэтым і бачу прычыны інтэлігентскага здранцвення і маўчання вакол расійска-беларускага памежжа. Усе нібыта пагадзіліся, што не трэба варушыць мінулага, крапаць балючы мазалёў, бо так спакойней і зацішней. Але давай зразумеем гэтых людзей, глянем на гісторыю навейшага часу, на тое, як утваралася БССР. Абвешчана была,

РАЗВІТАННЕ ЛЯ ЦЁПЛАГА КАМЕНЯ

як вядома, 1 студзеня 1919 года ў Смаленску. Пры гэтым, заўважым, у свайх этнічных межах, вызначаных яшчэ да рэвалюцыі акадэмікам Расійскай акадэміі навук Яфімам Карскім. Кажуць, што гэта была рэакцыя на БНР. Але потым вакол беларускай дзяржаўнасці пачалася вакханалія. Утвараецца незразумелы гібрыд, так званы Літбел (Літоўска-беларуская рэспубліка), у якой амаль усе кіраўнікі чамусьці былі літоўцы. Потым Заходнюю Беларусь савецкі ўрад саступае Польшчы, а з БССР робіць малюсенькага карліка. Памятаеш, як Якуб Колас у вершы «Пасеклі наш край» з іроніяй канстатаваў:

Пакінулі пяць нам павеатаў,
То дзякуй за гэта...

Потым, бачачы, што далі маху, пачынаюць рэспубліку ўзбуінаць, але без згоды і волі саміх беларусаў, рэальных межаў рассялення беларускага народа. Дык няўжо ўсё гэта не магло адбывацца на самасявядомасці нацыі, якая на працягу стагоддзяў была пазбаўлена ўласнай дзяржаўнасці? Ды як бы мы ні ацэньвалі БССР, яна ўсё ж, няхай і ў скалечаным выглядзе, зачаткі гэтай самай дзяржаўнасці ўтрымлівала. Не было б яе — наўрад ці ўтварылася б Рэспубліка Беларусь, больш таго, ці мелі б мы сваю прызнаную ў свеце самабытную нацыянальную культуру. У гэтым сэнсе лёс расійска-беларускага памежжа вельмі прадказальны на будучыню: гэта адчувальны сігнал засцярогі...

— Сапраўды, на гэтым памежжы

ў 20-я гады была не адна-дзве, а сотні беларускіх школ, былі іншыя спецыялізаваныя навучальныя ўстановы, шырока развіты краязнаўчы рух, мастацкія калектывы, на беларускай мове выдавалася перыядыка і кнігі. Потым пачаліся рэпрэсіі і ўсё знікла, нібы апусцілася ў змрочнае прадонне. Той жа Аляксандр Твардоўскі, які дасюль лічыў сябе беларусам, перапісаўся на рускага. Фактаў можна прыводзіць шмат, але гэта ўжо гісторыя. Ці ж магчыма адраджэнне сёння!

— Толькі пры ўмове, калі Беларусь будзе поўнацэннай дзяржавай, здобудзе аўтарытэт у свеце, стане гарантам уласных нацыянальных каштоўнасцей, калі не трэба будзе заўзятарам і аматарам беларушчыны хадзіць дзеля самазаспакаення па кватэрах і ўпрошваць бацькоў аддаць дзіця ў беларускі клас. Бо гэта абсурд. У кожнай цывілізаванай краіне і вышэйшых навучальных устаноў, і ўся дзяржаўная машына працуе на роднай мове. А калі тут гэтая мова ў заняпадзе, дык пра якое памежжа і які аўтарытэт у свеце можна казаць...

— Але ж беларускае школьніцтва спакаля адраджавецца ў памежнай Літве, існуе на Беласточчыне. Дык няўжо ж найблізкае нам па духу расійска-беларускае памежжа — нейкае заклітае месца!

— Найперш, мяркую, трэба стварыць кафедру беларусаведы пры Смаленскім дзяржаўным універсітэце, а таксама ў школе ўзаконіць выкладанне прадмета, звязанага

ДАВЕДНІК: «БЕЛАРУСЫ Ў РАСІІ»

(Працяг. Пачатак на 9-й стар.)

ванна беларускага насельніцтва (Смаленшчына, Заходняя Сібір і Далёкі Усход) функцыянавалі дзiesiąткі беларускіх школ, клубаў, хат-чытальняў і інш. Беларусізацыя школ першай ступені Заходняй вобласці дасягнула 36 працэнтаў. З 1930 года пачалі работу Руднянскі беларускі педагогічны тэхнікум і беларускі рабфак у Смаленску.

Пасля заканчэння Грамадзянскай вайны актыўную культурна-асветную і навуковую працу ў Расіі разгарнулі беларускія зямляцтвы, якія дэкларавалі лаяльнасць да саветскай улады: смаленскае і гомельскае, Беларускае культурна-навуковае асацыяцыя пры Пятроўскай сельскагаспадарчай акадэміі ў Маскве, Беларускае асацыяцыі ў Ленінградзе, Смаленску, Горы-Горках. Дзейнічала Цэнтральнае бюро беларускіх студэнцкіх арганізацый у Маскве. У 1921 годзе ў Маскве адкрыта беларуская оперна-драматычная студыя пры МХАТ. Беларускае пенсёнае камісія пры Маскоўскім інстытуце музычнай навукі апрацавала і гарманізавала 250 беларускіх народных песень. Улады імянуліся падпарадкаваць сабе нацыянальна-культурную дзейнасць, перавесці яе ў рэчышча афіцыйнай ідэалогіі. У процівагу існуючым беларускім асацыяцыям з 1929 года партыйна-камсамольскія органы БССР ініцыявалі стварэнне беларускіх студэнцкіх зямляцтваў на аснове пралетарскай ідэалогіі і паходжання з БССР. Пры фінансавай і матэрыяльнай падтрымцы ўлад у 1920-я гады існавалі Беларускае пралетарскае студэнцкае зямляцтва ў Маскве, беларускія зямляцтвы ў Варонежы, Волагдзе, Казані, Ленінградзе, Раставе-на-Доне, Саратаве, Смаленску, Томску, якія стваралі беларускія бібліятэкі, гурткі беларускай мовы і гісторыі. У 1924—1930 гадах у Маскве дзейнічала Таварыства палітычных эмігрантаў з

Заходняй Беларусі (аддзяленні ў Смаленску і Уладзіміры). Але паступова беларускі пралетарскі зямляцкі рух губляў нацыянальную аснову, моцна ідэалагізаваўся. Разам з набыткамі выявіліся і яўныя цяжкасці ў развіцці беларускага культурна-асветнага руху: недахоп сродкаў, падрыхтаваных кадраў, невысокі ўзровень, безадказнасць мясцовых выканаўцаў палітыкі беларусізацыі, а ў многіх месцах — негатывнае стаўленне ці нават супраціўленне гэтаму працэсу мясцовага партыйна-дзяржаўнага кіраўніцтва, органаў народнай асветы, пасіўнасць саміх беларусаў, іх слабае самаўсведамленне.

Пры рэзкай змене палітычнага і нацыянальнага курсаў у СССР на рубяжы 20-х — 30-х гадоў дзейнасць нацыянальных грамадскіх арганізацый была прызнана немэтазгоднай. Ліквідацыя нацыянальна-культурнай аўтаноміі беларусаў у Расіі на этнічных землях паскорыла працэсы іх асіміляцыі. Запаволілася, а затым і зусім спынілася беларусізацыя ў іншэтанічных рэгіёнах Расіі. У другой палове 30-х гадоў былі ліквідаваны апошнія нацыянальныя арганізацыі: Беларускі клуб у Маскве (1936), Беларускае студэнцкае зямляцтва ў Ленінградзе (1937).

У гады Вялікай Айчыннай вайны, калі Беларусь стала важным плацдармам ваенных дзеянняў, ва ўсходнія раёны СССР было эвакуіравана звыш 1,5 мільёна чалавек, а таксама больш за 120 буіных прадпрыемстваў, установаў адукацыі, навукі і культуры, вядучых творчых калектываў. Эвакуіраванае насельніцтва працавала ў прамысловасці, на чыгунцы, у сельскай гаспадарцы, навуковых установах РСФСР. Пад Масквой з 1943 года аднавіў дзейнасць Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, у Яраслаўлі — Мінскі медыцынскі інстытут. Пасля заканчэння вайны шмат эвакуіраваных засталася на Урале, у Паволжы, Сібіры, іншых рэгіёнах РСФСР.

бач. Спадар Каўка вярнуўся са сваім сябрам, вядомым даследчыкам-архівам Віталем Скалабанам. Мы прайшлі па горадзе, завіталі ў парк і аблюбавалі месца ля вялізнага валуна.

Адчуваўся бруенне красавіцкага дня, покліч да чагосьці невядомага і неспазнаванага. Хоць ведаў Анатоля Сыса даўно, але сёння ён быў нейкі незвычайны, наўдзіў самавіты і свойскі, без уласцівай яму зняроклівай бунтарнасці. Можна спрыяла тое, што якраз перад нашай сустрэчай падпісаў у выдавецтва мастору на выданне ўсяго напісанага. Тут жа з Аляксеем Каўкам дамовіліся, як толькі кніга выйдзе, ён прыедзе на сустрэчу да беларусаў Масквы.

Гаварылі мы не толькі пра пэзію, але пра ўсё, пра вайну таксама, якая ўжо некалькі дзён кіпела на зямлі Югаславіі.

Якой жа ты будзеш для нас, вясна надзей і трывогі нашай!..

Калі ўжо развіталіся, каб разысціся ў розныя бакі, а ў чарговы прыезд у Мінск нашага слаўнага Беларуска зноў сустрэцца тут, Анатоля Сыс прыхінуўся да цёплай шкакі ўгрэтага сонца каменя, абняў яго аберач і прамовіў як просьбу-закліканне:

«Абудзіся, дзядуля, наш слаўны вяшчун-валуне! Ты ж усёго пабачыў на сваім вяку. Скажы нам, прароча, як яно будзе на Беларусі!»

І падалося, што прагучала ў адказ: «Б-у-у-дам жыць!»

Яўген ЛЕЦКА.

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

ПОЛЬШЧА

Ад усяго сэрца хачу падзякаваць рэдакцыю за рэгулярную перасылку мне на працягу некалькіх гадоў "Голасу Радзімы". Ваша выданне — гэта павеў дзяцінства, родных краявідаў і культуры.

Жыла ў Кобрыне, цяпер на прыгожых "Мазурах", якія так шчымліва нагадваюць мне радзімую старонку.

Хачелася б колькі слоў сказаць пра сваю каханую матулю (1901—1972). Была яна, мяркую, перад вайной адзінай жанчынай-скульптарам у Польшчы, якая скончыла Ака-

дэмію мастацтваў у Кракаве. Вам, магчыма, цікава ведаць, што ў аграрна-тэхнічнай акадэміі ў Ольштыне вось ужо некалькі гадоў працуе "Галерэя скульптуры Бальбіны Сьвітыч-Відацкай". Так што калі каму з Беларусі надарыцца быць у гэтых краях — сардэчна запрашаем на выставу твораў сваёй зямлячкі.

Буду і надалей удзячная за перасылку твораў, якія я з вялікай прыемнасцю чытаю.

Д-р **Евіта**
ВІДАЦКА-САЛЯРСКА.

АНГЛІЯ

У суботу 27 сакавіка 1999 года ў канферэнц-зале Беларускай бібліятэкі імя Францішка Скарыны, 39, Holden Road London № 129NS, адбылася акадэмія, прысвечаная 81 годкам абвешчання незалежнасці Беларусі.

Перад акадэміяй, а 14 гадзіне, у капліцы святых апосталаў Пятра і Паўла айцец А. Надсон адслужыў малебен за беларускі народ.

Пасля малебна прысутныя перайшлі ў канферэнцыйную залу. Акадэмію адкрыла старшыня ЗБББ (Згуртаванне беларусаў Вялікабрытаніі) спадарыня Лёля Міхалюк. Яна прывітала прысутных і ў сваёй змястоўнай прамове паведала аб важнасці для беларускага народа акта 25 сакавіка, гадавіну якога беларуская дыяспара штогод адзначае. Прывітальныя тэлеграмы прачытаў сябра ўправы Ігар Лебятэвіч. Прывітанні былі ад старшыні БНР Івонкі Сурвілы, з Беларусі ад "Бацькаўшчыны", ад розных беларускіх арганізацый Амерыкі, Аўстраліі,

еўрапейскіх краін. Вельмі змястоўныя рэфераты пра падзеі, якія прывялі да абвешчання незалежнасці Беларусі, прачыталі студэнты англійскіх універсітэтаў Ігар Іваноў і Павел Шаўцоў. Патрыятычныя вершы Якуба Коласа пра Беларусь чытала яго ўнучка Марыя Міцкевіч. На англійскай мове вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа дэкламавала іх перакладчыца, вялікі сябра беларусаў Вера Рыч. Акадэмія закончылася выкананнем нашага гістарычнага гімна: "Мы выйдзем шчылнымі радамі". Жанчыны прыгатавалі добры пачастунак, дзе пры чарцы віна з канапэ прысутныя знаёмліліся адзін з адным і дзяліліся сваімі ўражаннямі і ўспамінамі.

Прыемна было бачыць беларускую моладзь, якая так натуральна ўжывае беларускую мову.

З пашанай

Сыльвестар БУДКЕВІЧ.
Ковентры, 29 сакавіка 1999 года.

БЕЛАРУСКАЯ СТАРАСВЕТЧЫНА

«СПАДАЮЧЫ ЗВОНКА СТО КУБКАЎ,
СТО ЧАР НАЛІВАЮЦЬ...»

Каб даведацца, як жылі, што елі і пілі нашы продкі, найлепш зазірнуць у тагачасную мастацкую літаратуру. З якой этнаграфічнай дакладнасцю і сапраўды гурманскай вытанчанасцю, напрыклад, апісвае Адам Міцкевіч снеданне беларускай шляхты недзе ў ваколіцах Наваградка:

Старэйшыя пані, устаўшы раней, пілі каву,
Цяпер жа затое зрабілі інакшую страву.
З гарачага піва з набелам сабранай смятаны,
У каторым плыве грудкамі тварог пасяканы.

А вяленне розна на выбар мужчынаў чакала:
Кумпяк і паўгускі, й скрылькі языка —

Усяго й смакавіта, усё спосабам свойскім
і нямала
дамовым

Увялена ў коміне моцным дымком
ядлаўцовым;
Затым яшчэ зразы унеслі на апошняе данне:
Такое бывала ў доме суддзі там сняданне.

Шляхта, зрэшты, любіла не толькі паесці, але і выпіць. У XVIII стагоддзі Беларусь і Літва славіліся тым, што тут варылі найлепшыя мяды і піва ў свеце. Рускі акадэмік Севяргін, які падарожнічаў па Беларусі ў тыя часы, калі адбывалася дзеянне ў Міцкевічавым "Пане Тадэвушы" (на пачатку XIX стагоддзя), пісаў, што найлепшым напоем на шляхецкіх баях быў пітны ліпавы мёд, якім, паводле старасвецкага звычаю, частавалі гасцей.

Так было і ў доме Міцкевічавага Сапліцы, дзе гасцям, апрача замежных він і венгжыну, падносилі мёд, гарэлку і піва.

Пітны мёд быў, бадай, самым распаўсюджаным напоем ў тыя часы ў нашым краі. Яго варылі ў розных гарадах Беларусі. Існавала шмат спосабаў прыгатавання гэтага напою. Найбольш распаўсюджаным быў наступны: гарнец (3,28 літра) разарэтага мёду змешваўся з пяццю гарцамі вады і ставіўся на суткі ў цёплае месца. Потым вадкасць працэджвалася і ставілася на агонь. Калі варыва выгатоўвалася да паловы, туды далівалі столькі ж халоднай вады і дадалі шышкі хмелю, змешчаныя ў палатняны мяшо-чак. Варылі зноў да таго часу, пакуль не застава-лася палова вадкасці. Звараны мёд пералівалі ў дубовую бочку і, астудзіўшы яго,

дабаўлялі дрожджы, намазаныя на раскроены абаранак. Звычайна мёд "выходжаўся" каля двух тыдняў. Потым яго зноў працэджвалі і пералівалі ў новую бочку. Чым даўжэй такі мёд захоўваўся, тым быў мацнейшы.

Вось як апісвае Міцкевіч спажыванне такога мёду тагачаснай засцянкавай шляхтай:

...Тут Гярвазы ўспомніў мінуўшы
Часы і казаў сабе даць паясы тры з кантушаў,
На іх жа са склепу тры бочкі выцягуе жыва:
Мядову, другую гарэлкі, а трэцюю піва.

Як выцягнуў шпунты, тры пырснулі з шумам
фантаны:

Чырвона-кывавы і жоўты й адзін серабраны;
Спадаючы звонка сто кубкаў, сто чар
наліваюць...

Шмат існавала ў тыя часы і спосабаў прыгатавання гарэлкі, якую варылі з мясцовай сыравіны на ўласных броварах. Паводле разнастайных дадаткаў (карэнне, прыправы, зёлкі) існавалі і розныя гатункі гарэлкі: аераўка, анісаўка, мятная, гваздзікоўка, цытрынавая, мігдалавая і інш.

Апрача гарэлкі, былі папулярныя яшчэ і ў нашы часы разнастайныя напіўкі, настойкі, вадзянкі, што рабіліся найчасцей з вішань, агрэсту, чарніц і іншых ягад.

Да распаўсюджаных алкагольных напояў належаў і крупнік, які варылі з гарэлкі, мёду, масла з дабаўкамі цынамону, гваздзікі і іншых прыпраў. Яго з задавальненнем спажывала не толькі пінская шляхта ў славутай камедыі В. Дуніна-Марцінкевіча, але нават у наш час крупнікам любяць пацешыць сябе аматары беларускай старасветчыны.

Галіна ТЫЧКА.

Не дзе-небудзь, а на міжнародным конкурсе "Крым. Моцныя напоі. 1999", які адбыўся ў Ялце, атрымала залаты і сярэбраныя медалі прадукцыя Віцебскага лікёра-гарэлачнага завода — гарэлка "Трыумф", бальзам "Чорны рыцар" і гарэлка "Консул".

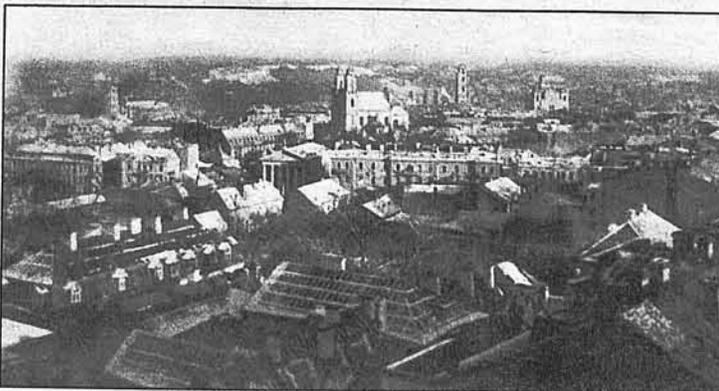
Фота БелТА.

ВЫСТАВЫ

ЯН БУЛГАК — ФОТАЛІТАПІСЕЦ І РАМАНТЫК
ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ ХХ СТАГОДДЗЯ

Галерэя NOVA, што ўжо не першы год працуе ў сталічнай бібліятэцы імя Я. Купалы, пры падтрымцы Польскага інстытута наладзіла цікавую фотавыставу "Віленская элегія", якая дазволіла шырокай аўдыторыі пазнаёміцца з творчасцю славутага фотамайстра Яна Булгак.

Старыя здымкі валодаюць дзіўнай магіяй, бо даюць магчымасць уявіць мінулую эпоху. Дзякуючы ім, мы літаральна "трымаем у руках" кадры гісторыі, любуюмся архітэктурнымі і прыроднымі пейзажамі, магчыма, ужо сцёртымі з твару зямлі. А калі да таго ж яны зроблены майстрам, які не проста фіксуе аб'екты, падзеі, а па-мастакоўску асэнсоўвае іх, каштоўнасць

такіх здымкаў незвычайна вялікая.

Да такіх фотамайстроў належаў і наш зямляк Ян Булгак. Ён нарадзіўся ў вёсцы Асташына пад Наваградкам у 1876 годзе. Скончыў класічную рускую гімназію ў Вільні, навучаўся ў Ягелонскім універсітэце. Да 1912 года настаўнічаў у Мінскай губерні, але, вырашыўшы прафесійна займацца фатаграфіяй, кінуў

службу і паехаў у Вільню, дзе пражыў да 1947 года. Ян Булгак доўгі час узначальваў лабараторыю мастацкай фатаграфіі ў Віленскім універсітэце, супрацоўнічаў з часопісам "Веснік фатаграфіі", займаўся навуковымі даследаваннямі. У 1931 годзе ў Варшаве выйшла яго праца "Фотаграфіка. Падручнік па мастацкай фатаграфіі", а ў 1939 годзе ў Вільні пабачыла свет кніга "Пра першых віленскіх фатографіаў". Апошнія гады Ян Булгак жыў у Варшаве. Пры яго непасрэдным удзеле быў заснаваны Саюз польскіх фотамастакоў.

На фотавыставе ў галерэі NOVA ўпершыню публічна экспанаваліся матэрыялы з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, ілюстраваныя кнігі з серыі "Падарожжы фатографіа ў словах і праяўленнях" (спецыяльна да гэтай выставы перакладзеныя з польскай мовы на

беларускую), самі фотаздымкі і паштоўкі, зробленыя па здымках Яна Булгак. У асноўным гэта пейзажы Віленшчыны, сядзібы, іх інтэр'ер. А самая каштоўная частка экспазіцыі фотамайстра — 26 арыгінальных фотаздымкаў, якія занатавалі прывабныя куточки Вільні. Яны

зроблены сапраўдным рамантыкам, улюбёным у гэты горад.

Выстава выклікала вялікую цікавасць не толькі спецыялістаў, але і шырокага кола гледачоў.

Ніна ШАМШУРЫНА.

Вострая брама.

Касцял бернардынцаў.

ГАЛЕРЭЯ МАЙСТРОЎ МАРГАРЫТЫ СТАРЫХ

СУСТРЭЧА

...Калі б я ведала, што аднойчы напаткаю Алену Артынскую... Калі б я ведала, мая рука ніколі не замахнулася б на рэшткі бісернага жакета маёй маці. Нават па тым кавалачку, што ад яго застаўся, можна было меркаваць, якая гэта была прыгожая рэч. І ўсё ж мая рука не здрыгнулася, і я распарола, зрэзала бісер, каб знайсці для яго нейкае новае прымяненне. Але ішлі гады, а бісер так і ляжаў у двух пакеціках, зусім не страціўшы свайго таямнічага антрацытавага бляску.

Алена, да якой дайшлі чуткі пра гэты самы кавалачак незвычайнага жакета, была расчаравана, даведаўшыся ад мяне, што ён даўно не існуе. І прыйшлося мне разварушыць памяць сваю, каб апісаць узор і нейкія незвычайныя карункі, што былі асновай для бісера.

А потым... Потым я ўбачыла работы па бісеру самой Алены Артыńskiej і зразумела, што сустрэла сапраўднага, цікавага майстра па гэтаму напайзабытаму мастацкаму рамяству. І прыйшло шкадаванне, што так бяздумна парушыла той кавалачак — сведку даўняга майстэрства.

...Са звычайнай поліэтыленавай торбы Алена пачала даставаць цуды: змяю, што закруцілася ў нейкі дзівосны вузел і трымае ў пастцы яйка (яе бісерная луска выпраменьвае халодны тусклы бляск, які прыцягвае, зачароўвае); санетку — бісерную стужку з узорам у зялёна-залацістых тонах і звяночкам на канцы. Калісьці пані падобнымі санеткамі выклікалі сваіх прыгонных Марысь і Арын, каб тая неслі чай ці атрымалі чарговае распараджэнне гаспадыні. Яйка цёмна-блакітнага колеру ў ажурнай серабрыстай падстаўцы нагадвала нейкую дзіўную кветку; гайтан (стужка, да якой

ПРА АЛЕНУ — РУКАДЗЕЛЬНІЦУ

«бісерная работа» (дакладна — марудная, але ў выніку — прыгожая, вытанчаная).

Усе гэтыя прыцягальныя рэчы Алена несла на мастацкі савет, які адбіраў творы на традыцыйную каляднюю выставу — своеасаблівую справаздачу майстроў за год. Дарэчы, у Саюзе майстроў народнай творчасці «бісерніц» на той час было толькі дзве — Алена Артынская і Вольга Трацякова. Ці не таму, што амаль забытае гэта мастацкае рамяство, яго сёй-той пачаў лічыць зусім нетрадыцыйным для Беларусі.

Інакш, як воляй Божаю, не на завеш тое, што прывяло Алену да гэтага карпатлівага, але такога захапляючага занятку. Давялося ёй нека трапіць на семінар у Кіеў, а там пазнаёміцца з незвычайным чалавекам — Ангелісай Літвінец, аўтарам адзінай на той час кнігі па бісернай тэхніцы. Яна гэтую кнігу, можна сказаць, з адчаю напісала, а яшчэ — ад вялікага жадання прывесці да ладу рэшткі бісернай санетки мінулага веку, што ёй у спадчыну дасталася. Колькі Літвінец ні шукала, хто б гэта мог зрабіць, так і не знайшла. Але на гэтым шляху пошукаў розных ведаў набралася, тую-сюю тэхніку бісерную засвоіла ды не толькі санетку рэстаўрыравала, але і кнігу напісала.

Алену зачаравала жанчына, тое, што яна робіць. Тут жа адшукала яе кнігу, купіла бісер — трэба ж такому здарыцца! — яго якраз упершыню за ўсе гады завезлі ў магазін. А калі скончыўся, пачала набываць чэшскую біжутэрыю — распускала нізкі і рабіла, што душа прагнула і фантазія падказвала. А потым... Потым захацелася даведацца пра бісер, калі не ўсё, то як мага больш — вучоба (завочна) у Санкт-Пецярбургскай акадэміі мастацтваў на мастацтвазнаўчым факультэце, абарона дыпломнай адпаведна яе інтарэсам — «Бісер і шклярус першай паловы XIX стагоддзя ў Расіі». Абараніла работу — радуецца, што паспела, а то б ужо, як іншаземцам, давялося

вялікія грошы плаціць. Пакуль Алена рэалізуе сябе як майстар, але, магчыма, праз пэўны час з'явіцца кніга-даследаванне пра развіццё бісернага рамяства на Беларусі. Ва ўсялякім разе яна зусім не сумняваецца, што рамяство гэта бытавала і ў нас, напісла традыцыйныя рысы. Яна вяртаецца не да такога ўжо далёкага часу.

НЕШТА ПА-ЗА СЯЛЯНСКІМІ І ДВАРАНСКІМІ ТРАДЫЦЫЯМІ

— Памятаеце выбух кічавай моды — розныя вышываныя бісерам і шклярусам ружы і іншыя кветкі на жаночых кофточках? Дык вось, на ўсё гэта пайшоў бісер з бабкіных і прабабкіных кудраў. Нам так доўга ўводзілі ў вушы — маўляў, да рэвалюцыі былі толькі пагалоўная галеча, жабрацтва, п'янства, што з цяжкасцю можна паверыць у тое, што нават на пачатку XX стагоддзя сялянкі яшчэ займаліся бісернымі работамі. Зразумела, навошта вясковай жанчыне расшыты бісерам кашалёк? Гэтым гараджанкі займаліся. А вось упрыгажэнні розныя, аздаблены святочнай вопраткі умелі рабіць усе з маленства. Гэтак навучалі, сакрэты перадавалі з пакалення ў пакаленне. Вядома, не толькі шыццё бісерам і рачным жэмчугам існавала, былі і іншыя рукадзеллі — адзіная магчымасць творчага самавыяўлення, асабліва для вясковай жанчыны. У нас на курсе ў акадэміі была адна валажанка, дык яна расказвала, што да нядаўняга часу дзяўчыны, у якой прасціны не былі аздаблены карункамі, набывала славу гультайкі.

Цяпер адносна бісеру. Так, у простых жанчын існавала і свая тэхніка — нізанне. А вось дваранкі займаліся больш бісерным вышываннем і вязаннем бісерам. (Марыя Балконская ў ссылцы нават Сікцінскую мадонну бісерам вышывала...).

Якую я тэхніку абрала? Займаюся рознай, але мяне кудысьці на дваранскі шлях усё цягне, — магчыма, «падсапананае» паходжанне адбіваецца: прабабка мая была дваранкай, Інститут благородных девиц скончыла, а значыць, была высокаадукаванай, асабліва «па частцы жаночай».

Так атрымалася, што мы не бачыліся з Аленай Артыńskiej гады два, але работы яе па-ранейшаму дэманстраваліся на выставах Саюза майстроў народнай творчасці. Там я і ўбачыла бісерныя абразы Святой Ефрасінні Полацкай і Уладзімірскай Божай Маці. Яны сведчылі не толькі пра тое, што майстар дасягнула новых творчых вяршынь, але і пра нейкія ўнутраныя змены.

ДОЎГАЧАКАНАЯ МАШАЧКА

І вось мы зноў сустрэліся, і стала адразу зразумелым:

прычына ўсіх перамен — вясёлая Гадавая Машуна.

— Я Уладзімірскаю рабіла, калі была цяжарная, а за абраз Ефрасінні ўзялася — маёй дачушцы тры месяцы споўнілася. Так, гэта была нейкая патрэба душы. Мне адкрыліся такія рэчы, якія да канца можна зразумець, калі ты сама маці.

Цяпер задумала аб-

раз Марыі Егіпецкай зрабіць, каб ён ахоўваў маю дачушку. А яшчэ нарэшце ажыццявіць даўнюю задуму — вокладку Бібліі з бісерным арнамантам. Вядома, тут трэба абавязкова строга прытрымлівацца царкоўных канонаў. Увогуле, цяпер у мяне з'явілася магчымасць папрацаваць на ўласную калекцыю, а не для заробку. Будуць у ёй не толькі культурныя рэчы, а і свецкія. Дарэчы, нядаўна мне прыйшліся прыгожыя бісерныя каўнерык, ну як ад яго адмовіцца?! А яшчэ хочацца зрабіць цудоўную сумачку, пудраніцу, чахольчык для духоў... Прыемныя жаночыя дробязі. Муж мой прыхільнік японскай мадэлі сям'і, ну а мне ўсё ж хочацца працаваць. Праўда, супраць калекцыі ён нічога не мае і падтрымлівае мяне ў гэтым.

Ці задумвалася пра персанальную выставу? А як жа! Як і пра тое, што трэба нека і па маёй прамой спецыяльнасці рабіць — я ж мастацтвазнаўца. Адным словам, задум шмат, але самая галоўная сярод іх — мая дачушка Машачка.

Р. С. Было прыемна даведацца, што частку чорнага бісеру, падараванага мною Алене, яна выкарыстала пры стварэнні абразы Святой Ефрасінні Полацкай.

Санетки і гайтаны.

Уладзімірская Божаы Маці.

прымацоўваецца медальён ці ладанка, а ў наш час — проста нейкія падвескі-упрыгажэнні; драўляны падсвечнік, аздаблены арнаментальнымі ўстаўкамі; у драўлянай рамцы, быццам з акенца, выглядае певень-прыгажун, тканы бісерам... Ніколі не падумала б, што бісер і дрэва добра пасуюцца. Не, зусім не выпадкова дагэтуль жыве выраз

Вялікодныя яйкі. Фота Віктара СТАВЕРА.

НАВІНЫ КУЛЬТУРЫ

● ГОМЕЛЬ

ЗАЛАТЫ ЮБІЛЕЙ

Адкрытае акцыянернае таварыства «Гомельдрэў» выпускае вельмі прыгожую мэблю, якая карыстаецца вялікім попытам у насельніцтва. Тут працуюць і прыгожыя душой людзі. Многія з іх любяць і песню і музыку, спяваюць у сваім хоры, які носіць ганаровае званне «народны» і які адзначаў 50-гадовы юбілей. Ля яго вытокаў стаяў былы навучэнец Гомельскага музычнага вучылішча імя Н. Сакалоўскага Міхась Дрынеўскі. Сёння ён — народны

артыст рэспублікі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, прафесар.

● МАГІЛЁЎ

ТРАДЫЦЫЯ АДНОЎЛЕНА

«Магілёўская даўніна» — такую назву мае рэгіянальны навукова-краязнаўчы часопіс, шосты нумар якога пабачыў свет. Гісторыя стварэння выдання вядзе адлік з пачатку стагоддзя, калі зборнік «Могилевская старина» перыядычна выдаваў Еўдакім Раманаў — вядомы этнограф і гісторык, зас-

навальнік першага магілёўскага музея.

● БРЭСТ

«ТЭАТРАЛЬНАЕ ПАЛЕССЕ-99»

Пад такой назвай у вобласці распачаць фестываль, у якім бяруць удзел аматарскія (дзіцячыя і дарослыя) тэатральныя калектывы ўсіх раёнаў. Журы зараз выплывае лепшых. Творчы экзамен трымалі ўжо Іванаўскі і Пінскі раёны, гарады Пружаны і Бяроза... Лепшыя самадзейныя тэатры збяруцца ў Брэсце ў лістападзе.

● ВІЦЕБСК

ТАНЦУЙ, ПАКУЛЬ МАЛАДЫ

Шосты раз у Віцебску прайшоў фестываль спартыўнага танца «Феерверк грацый-99». Удзел прымалі танцавальныя пары з Беларусі, Расіі, Прыбалтыкі. Галоўны прыз «Залаты туплік» быў уручаны пераможцам сярод 14-ці груп у залежнасці ад узросту і прафесійнай падрыхтоўкі. Вылучыліся пары выкладчыкаў Наталлі і Андрэя Кананенка, Наталлі і Анатоля Таўсташовых з Віцебска.

СКАРБАШУКАЛЬНІКІ КУЛЬТУРЫ

ЧАЛАВЕК-АРКЕСТР ВІКТАР СКОРАБАГАТАЎ:

«ТРЭБА ВЯРНУЦА НАЗАД — ГЭТА І БУДЗЕ ПРАГРЭСАМ»

Віктар Скоробагатаў — унікальны чалавек. Бог надзяліў яго многімі талентамі: рэдкі голас, цудоўная выканаўчая тэхніка (адсюль вядучыя партыі ў класічных операх) — гэта адзін з бакоў яго творчасці. Іншы — азартны даследчык, бліскучы знаўца гісторыі музычнай культуры. Нехта з журналістаў назваў яго хадзячай музычнай энцыклапедыяй, а мне здаецца, мы яшчэ не можам да канца ўсвядоміць, што побач з намі ходзіць, безумоўна, гістарычная асоба, чалавек-аркестр, які змог ужо цяпер столькі зрабіць для айчынай культуры, колькі не заўсёды пад сілу зрабіць цэламу інстытуту з некалькімі дзесяткамі супрацоўнікаў. Досыць толькі пачаць пералік...

Яму належыць ідэя, арганізацыя, а галоўнае, напайненне зместам унікальнага фестывалю пад назвай «Адраджэнне беларускай капэлы». Ён стаў і стаіць ля вытокаў выдатнай нотнай серыі «Музыка старадаўніх беларускіх сядзіб», музычных манаграфій «Мацей Радзівіл» і «Антоній Радзівіл», ён не проста актыўны ўдзельнік складання многасерыйнай нотнай запісу, якая пачала выходзіць пад агульнай назвай «Беларускі гістарычны нотазбор», але адзін з вядучых даследчыкаў у гэтай галіне. Ну а яго музыказнаўчыя гіпотэзы даўно сталі ўпрыгажэннем нясувіжытых навуковых канферэнцый у рамках фестывалю камернай музыкі. Ён умее надаць ім прыгожасць, асаблівы інтэлектуальны бляск, а часам і сенсацыйнасць. Менавіта яго стараннямі зроблены ў нашай краіне першы ў XX стагоддзі запіс оперы Антонія Радзівіла «Файст»...

— Віктар Іванавіч, як атрымалася, што вы, вядомы саліст ДАВТа, які можа пакынаць лаўры пеўчай кар’еры, раптам з галавой акунуліся ў «адраджэнне беларускай капэлы» і выявілі надзвычайнае даследчы здольнасці! Прычым усё, чым вы займаецеся, раптам набывае абрысы прыгожасці, складваецца ўражанне, што ў вас усё атрымліваецца гуляючы.

— Напэўна, гэта рыса характару, калі «не сядзіцца на месцы». Як спявак, я не раз рыхтаваў для сябе розныя канцэртныя праграмы. І паступова стаў пераконвацца, гартаючы ноты, чытаючы літаратуру, што Беларусь не проста багатая на музычную спадчыну, а ў свой час нават дыктавала Еўропе музычныя густы, а мы, спадчынікі гэтай культуры, нічога не ведаем пра яе.

— Ну, вы скажаце!

— Добра! Пытанне да вас: колькі тэатраў, прычым оперна-балетных, існавала ў Беларусі, скажам... у XVIII стагоддзі?

— ...

— Вось і яно! 26! Цяпер, як вы ведаеце, у нас адзін такі тэатр, значыць, у дваццаць шэсць разоў менш. Тэатры працавалі на васьмі мовах. Пераклад не патрэбны быў ні артыстам, ні глядачам. Апішу каротка адзін толькі тэатр Міхала Клеафаса Агінскага ў Слоніме. Тэатр знаходзіўся на опернай вуліцы (як вам назва? Не будзем гаварыць пра сучасную тапаніміку!) і змяшчаў дзве з паловай тысячы глядачоў. Фантастыка? У ім налічвалася 108 музычных інструментаў, не гавораць ужо аб касцюмах, «машынерый» сцэны. Гавораць, пры жаданні на сцэне па сапраўднай вадзе маглі плысці сапраўдныя караблі.

Ды і рэпертуар быў значны. Менаві-

та тут праз два месяцы пасля венскай прэм’еры гучала араторыя І. Гайдна «Стварэнне свету», дарэчы, напісаная Гайднам па падказцы Агінскага. А ў тэатры Сапегаў у Пружане адбылася адна з першых у Еўропе прэм’ер оперы Глюка «Арфей і Эўрыдыка». У Магілёўскім тэатры мела месца абсалютная прэм’ера вядомай оперы Дж. Паізіела «Уяўная каханка».

— Значыць, узнікла жаданне падзяліцца тым, што вам адкрылася?

— Аказалася, што наша гісторыя пачынаецца з 1919 года. Вось я і пачаў маў, успомніўшы вялікага Вердзі: «Трэба вярнуцца назад — гэта і будзе прагрэсам». Так сем гадоў назад пры ажыятажым аншлагу і пачаўся першы фестываль «Адраджэнне беларускай капэлы». У канцэртах гучала чароўная музыка, створаная на нашай зямлі Агінскім, Манюшкам, Ельскімі, Казлоўскім, Радзівіламі. Тады здавалася, што гом прагучаў сярод яснага неба. Людзі былі ў захапленні і здзіўлены: чаму ўсяго гэтага характа не было побач так доўга. І, па-мойму, адбылося разуменне таго, што мы культурная, адукаваная нацыя.

— Чула, вы хочаце перайменаваць свой фестываль. Чаму?

— Аднойчы мне падумалася, калі завяршыўся семі фестываль «Адраджэнне...»: кожнае стагоддзе ўзнаўляем, вяртаем ці то забытае, ці то адабранае. Усё, хопіць! Фестываль будзе насіць сцвярдзальную назву: «Беларуская капэла». А потым рэаліі зменшылі мой пыл. Усё-такі пакуль наша работа вядзецца ў асноўным на энтузіязме, яшчэ не нададзена нашай справе магутнай, завязанай на традыцыях інерцыі. Трэба пачакаць.

— А што павінна адбыцца, каб працэс не зніжаў абароты?

— Пакуль толькі дадзены імпульс людской цікавасці да гістарычнага музычнага прафесіянальнага мастацтва. Яшчэ трэба будзе ўвесці гэты матэрыял увесці ў канцэртную і вучэбную практыку. Але для гэтага неабходна стварыць інфраструктуру. Пачаць хаця б з нотнага выдавецтва, якога ў рэспубліцы няма.

Ці вось раскапала ў Кракаве Вольга Дадзімава, наш вядомы музыказнаўца, 10 гадоў назад рукапісную партытуру вядомай оперы Яна Голанда «Агатка». Яе лічылі згубленай у час апошняй вайны. Нядаўна сумесна з Беларускай акадэміяй музыкі была выдадзена партытура оперы. (Дарэчы, мы гістарычна гэтым выданнем абганілі Польшчу. Думаю, гэта добрая прыкмета). З цяжкасцю, але нам удалося зрабіць запіс оперы на рэспубліканскім радыё. Жывога ж сцэнічнага выканання «Агаткі» ў гэтым стагоддзі на яе радзіме ў Беларусі яшчэ не было.

Праўда, я быў уражаны, прачытаўшы ў газеце пісьмо выкладчыка музычнай школы, які прапанаваў дзень гучання «Агаткі» па радыё зрабіць днём нацыянальнай музычнай культуры. Гэтану маленькаму пісьму я быў вельмі рады.

— Мне было надта цікава пачуць вашу меркаванне аб тым, што ў «Лебядзіным возеры» вядомая мелодыя паланеза — своеасаблівае калыханне з мелодыі Кароля Ельскага, а мелодыя Кароля Ельскага, а мелодыя Кароля Ельскага запазычана Чайкоўскім з рамана Міхала Агінскага «Абуджэнне». Вы на гэтым і цяпер настойваеце?

— Каб адказаць на ваша пытанне, мне давядзецца пець. Як вы справіцеся ў газеце з такой аргументацыяй?

— Паспрабуем.

— Калі я, выступаючы дзе-небудзь, кажу, што руская культура ўвабрала беларускі мелас, адразу пачынаецца: не можа быць! Але вось я напываю вам мелодыю фінала VI сімфоніі Пятра Чайкоўскага (спявае!). Пазнаеце? Вядома! А цяпер я праспяваю вам фрагмент рамана Агінскага «Абуджэнне», які папярэднічаў напісанню сімфоніі Чайкоўскага гадоў гэтак на 60. Вядома ж, Пётр Ільч сустрэкаў у бібліятэках выданне італьянца Рыкордзі, які публікаваў творы Агінскага. Гэта, вядома ж, не плагіят, гэта ўплыў. І пра гэта трэба ведаць.

Тое ж самае з паланезам з «Лебядзінага возера» Чайкоўскага (спявае!). А цяпер з крыху змененым рытмам я напяю «Паланез 1937 года» беларуса Кароля Ельскага. Пазнаеце? У XVIII—XIX стагоддзях музыкае наватарства ішло з захаду на ўсход. Таму няма нічога дзіўнага, што нават у такіх вядомых рускіх меладыстаў, як Гурылеў, Варламаў, выкарыстоўваўся мелас італьянскай, нямецкай, польскай, беларускай музычных школ. Так-так, мы былі адным са значных цэнтраў музычнай культуры Еўропы. Толькі чамусьці сталі гэтага саромецца.

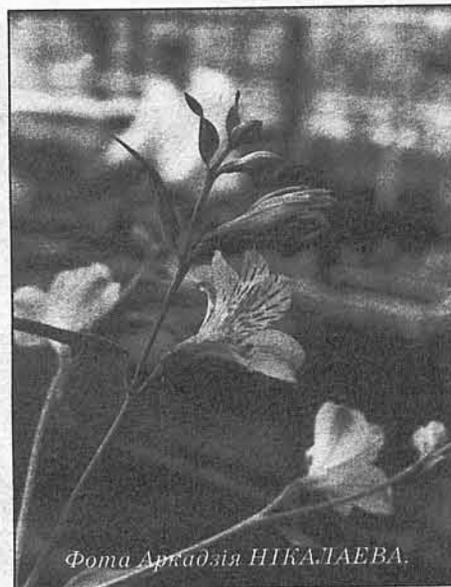
— Раскажыце, Віктар Іванавіч, як вы прыклялі руку, больш правільна, голас да шматгалоснага святкавання 500-годдзя адкрыцця Амерыкі?

— Прыехаў у Мінск вядомы італьянскі кампазітар Гамберыні. Прывёз араторыю «Хрыстафор Калумб». Заўважу, мы атрымалі ноты і тэкст, ужо перакладзены на беларускую мову. У філармоніі мы з калегамі выканалі араторыю. Зрабілі яе запіс на радыё. Запіс растыражаваны па ўсім свеце міланскай студыяй. Чаму да нас у Беларусь прыехаў маэстра? Гаворыць, што чуў ад сяброў, што ў Мінску цудоўныя музыканты і спевакі. Прыехаў. Праверыў. Пераканаўся ў прафесіяналізме. Адзначае, што беларускае выкананне не саступае італьянскаму, амерыканскаму, нямецкаму. Дарэчы, у Францыі гэты дыск прадаюць у музычных магазінах за 35 долараў.

— І на развітанне, Віктар Іванавіч, давайце яшчэ раз згуляем у ваша пытанне і ваш жа адказ наконце гісторыі музычнай культуры. Вы маеце рацыю, мы так дрэнна яе ведаем. Адукуйце хоць скупой інфармацыяй.

— Нават найбагацейшую айчынную гісторыю музычнай культуры XX стагоддзя мы ведаем дрэнна. Што, напрыклад, вам гавораць імёны Уладзіслава Спаскага, Мікалая Бутомы, Яна Тарасевіча, Ганны Мейчык? Раскажу пра апошнюю. Ганна Мейчык — мінчанка, яе бацька, па сутнасці, стаяў ля вытокаў стварэння мінскага ўніверсітэта. Скончыўшы Пецярбургскую кансерваторыю, яна спявала ў лепшых тэатрах свету — Ла Скала, Метрапалітэн-опера. Была адзінай, хто выконваў мужчынскую партыю Дэмана ў аднайменнай оперы Рубінштэйна, прытым бліскуча. Вялікі раздзел музея Метрапалітэн-опера прысвечаны гэтай слаўтай спявачцы. Яна — гонар легендарнага тэатра. А ці многа мы ведаем пра яе? Мы чулі яе голас? А ёсць жа запісы. Так што «адраджэннем» нацыянальнай музычнай культуры нам давядзецца займацца яшчэ не адно дзесяцігоддзе...

Гутарку вяла Ірына ГУРЫНОВІЧ.
 («Советская Белоруссия»).

Фота Арыадзія НІКАЛАЕВА.

ВЫКЛЮЧЭННЕ З ПРАВІЛА

Адаючы належнае форме твораў (пішу, апроч звычайных рыфмаваных вершаў, санеты, трыялеты, гэгелі, байкі, акравершы, белыя вершы, двух- і чатырохрадкоўі), ніколі, аднак, не карыстаўся формай дзеля формы — заўсёды быў незанядбаны змест. Гэта ж кажу і пра свае фігурныя вершы, якія прыходзяць да мяне, вядома, як выключэнне з правіла. Адно прашу: не кажыце, калі ласка, што ў літаратуры ўсё такое ўжо было, бо хіба агульнапрынятыя ялбавыя, харэячныя, дахтылічныя (і г.д.) вершы з’явіліся толькі сёння. Усё было!.. І не лічыце фігурныя формы твораў прыкметай нейкага там уладку ці адрывама пазта ад жыцця, бо творцы ўжо наслухаліся розных псеўданавуковых тэорый.

Калі я сваімі нязвычайнымі формамі твораў падарую чытачу хоць бы імгненнае здзіўленне, а тым больш усмешку, а не кіслы выраз твару. — атрымаю вялікую радасць. З новай вясною вас, дарагія людзі!

Васіль ЖУКОВІЧ

Не звужу свет
да шырынні акна
і шырынні сцяны,
сцяжыны й поля.
Як вецер пахне!
Як цвіце вясна!
Я
вас
люблю,
прырода,
людзі, воля.

...

О,

я ўдзячны, Тварэц,
дзякуй, маці Прырода, —
вы мяне адарылі дзівам жыцця,
плоць, і кроў, і душу мне далі,
падарылі мне цэлую гаму пачуццяў,
не пакрыўдзілі, не абдзялілі мяне.
Дзякуй, дзякуй, Зямля, ты ўскарміла
з дапамогай ласкавага яснага Сонца.
Дзякуй, Неба, за храм таямніцаў,
за прастору яго, вышыню і красу,
тут імкліва раслі мае крылы,
адкрываліся драма жыцця
і яго немінаючы
цуд.

...

Нацыягне навальніца цеціву,
а я пагодай іншаю жыву,
неверагодна пагодай,
не сонцам за акном,
яе зямным цяплом,
святой пагодай
вуснаў, слоў.
Пагода ўся
яе люблю,
надзея,
вера,
зго-
да.
Ты — ясная мая пагода.

...

Я
быў
табой
паланез.
Ведала ты
й пакахала,
ды нашы зоркі
захмарыла ўраз.
О, ці згадваеш ты
нашых зорных нябёсаў
вышыню, чысціню і красу!

МАЛАДЗЕЖНАЯ ХВАЛЯ

Фота Сяргея ХАЛА ДЗІПІНА, БелТА

«РОЗНЫЯ — РОЎНЫЯ»

Марына ФЛЯРКО, выпускніца Бабруйскага вышэйшага мастацкага вучылішча, працуе мастаком-афарміцелем у Акцябрскім раённым Доме культуры на Гомельшчыне — месцы даволі правінцыяльным. Але калі ёсць у душы іскра Божая, то ўжо не так і важна, дзе жыве і чым непасрэдна займаецца творца: талент і натхненне абавязкова возьмуць сваё і перамогуць. Усё ж мастак — гэта хутчэй прызвание, лад жыцця.

Ужо амаль 10 год існуе ў нашай краіне рэспубліканская беларуская маладзёжная арганізацыя "Нэкст-Стоп Н'ю — Лайф". Адна з сацыяльных распрацовак яе — праект "Выйсце" (Цэнтр рэабілітацыі маладых інвалідаў). Мэта цэнтра — аб'яднаць інвалідаў ад 16 да 30 гадоў. Там не займаюцца раздачай аднаразовай гуманітарнай дапамогі, бо падобныя акцыі не прыносяць сапраўдных змен. Замест гэтага, арганізатары запрасілі інвалідаў сустрэцца, вучыцца, працаваць. Да паслуг маладых людзей былі прапанаваны камп'ютэрныя курсы, псіхалагічныя трэнінгі. Адбылася паездка ў Гомель, дзе яны весела адгулялі адно з найбольш старадаўніх і любімых народных святаў — Купалле. Аднак і адным з найпрыгажэйшых азёр Беларусі — Нарачы: жылі ў палатках і даказалі ўсім, што ў стане клапаціцца аб сабе самі.

Разам з інвалідамі ў праекце ўдзельнічалі і здаровыя хлопцы і дзяўчаты, члены "Нэкст-Стопа". Іх дзейнасць скіравана на тое, каб пазбавіць ад комплексаў абодва бакі. Бо нярэдка не толькі інваліды зведваюць дыскамфорт, але і здаровыя пачуваюцца сярод іх няўтульна, быццам гэта яны вінаватыя ў няўдзячнасці інвалідаў.

Заклучным мерапрыемствам праекта "Выйсце" стала трохдзённая канферэнцыя пад назвай "Розныя — Роўныя", якая праходзіла ў Мінску ў канцы мінулага года. На ёй прысутнічалі прадстаўнікі дзяржаўных структур і грамадскіх арганізацый. У ходзе канферэнцыі ўзнімаўся шэраг праблем сацыяльнага, культурнага і эканамічнага характару. Мінскі мастак Шаміль стварыў эмблему канферэнцыі. Любоў і прыгажосць жывуць у сэрцах як здаровых людзей, так і інвалідаў. І толькі ад самога чалавека залежыць, ці здолее ён захаваць у сваёй душы гэты пышчотны трапяткі парастак — менавіта так можна расшыфраваць эмблему.

На канферэнцыі маладыя склалі ініцыятыўную групу па стварэнні маладзёжнай арганізацыі з такой жа назвай — "Розныя — Роўныя". Яна будзе шукаць прынцыпова новыя падыходы да вырашэння праблем моладзі з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі.

Хлопцы і дзяўчаты з ініцыятыўнай групы правялі вялікую падрыхтоўчую работу: ездзілі па рэгіёнах рэспублікі, арганізавалі трэнінгі для жадаючых, шукалі аднадумцаў. На красавік у іх запланаваны ўстаноўчы сход, а 15 красавіка — дыскаўтэка-прэзентацыя, своеасаблівыя "імяніны" "Розных — Роўных". На працягу 1999 года гэтая арганізацыя мяркуе адкрыць адукацыйныя курсы для маладых лідэраў у Мінску і ў рэгіёнах, распрацоўку статута, стварэнне інфармацыйнага цэнтра, рэкламнай кампаніі. Ёсць ідэя арганізаваць летні міжнародны лагэр на возеры Швакшты побач з Нараччу.

Некалькі слоў пра літаратурную студыю "Крыніца", якая ўзнікла пад патранажам "Розных — Роўных". Пакуль туды ўваходзяць 10 чалавек. Усе яны — інваліды. Чацвёрта — вяскоўца. Гэта моцны духам, вельмі таленавіты малады людзі, якія пішуць вершы і прозу, друкуюць свае творы ў газетах і часопісах. Напрыклад, у інваліда і групы Мішы Сотнікава ўжо падрыхтавана кніга вершаў. Будзем спадзявацца, што яна пабачыць свет. Планаецца выхад зборніка, у які ўвойдуць выбраныя творы ўсіх "крынічнікаў". Збіраюцца яны, на жаль, пакуль рэдка: востра стаіць праблема з транспартам. Аднак якое задавальненне даюць ім гэтыя сустрэчы! Для чалавека, чыё жыццё абмежавана сценамі дома, кожнае новае знаёмства, кожны новы сябар — падзея. Калі знойдуцца грошы, то летам адбудзецца міні-фэстываль на рацэ Нёман.

Пра ўсё гэта мне распавядала Вольга, дзяўчына, якая ўваходзіць у ініцыятыўную групу па стварэнні "Розных — Роўных". Вольга вучыцца ў Белдзяржуніверсітэце, працуе, займаецца сядзячым валеіболам і яшчэ знаходзіць час на грамадскую дзейнасць. Глядзіш на гэтую маладую прыгожую вясёлую дзяўчыну і не верыш, што яна — інвалід. Вольга ходзіць на пратэзе, але збоку гэта амаль не заўважна, толькі крыху кулгае. Застаецца пазайздросціць мужнасці дзяўчыны і пажадаць ёй і "Розным — Роўным" доўгага і шчаслівага жыцця.

Інга МІНДАЛЁВА.

«КРЫВІ»: ЖЫВАЯ МУЗЫКА БЕЛАРУСІ

Сяргей МАЛІНОЎСКІ.

Беларуская музычная рок-група "Крыві", якая імкліва набірае папулярнасць, стыль якой можна аднесці да беларускага фолк-мадэрна, выступае за мяжой часцей, чым на радзіме. За два гады — з таго моманту, як гэты праект узнік і быў рэалізаваны ў мінскай студыі "Палац" — музыканты ўжо пабывалі з канцэртамі ў Германіі, Расіі, Польшчы, Казахстане (дзе сталі дыпламантамі фестывалю "Толас Азіі"), Эстоніі. За мяжой іх слухае самая разнастайная публіка — ад багатых бюргераў да панкаў, і ўсе прымаюць беларускую музыку выключна добраўначліва. Адзіная праблема — даводзіцца тлумачыць, што музыканты не "рашы", а "вайс русланд" ці "беларашы".

У адным з пабаў Берліна, дзе выступалі "Крыві", гаспадары так адказна падыходзілі да маючага адбыцця канцэрта, што падрыхтавалі беларускія стравы, напрыклад, дражнікі і збіліся з ног у пошуках смятаны. Увесь вечар напярэдадні выступлення тут падагравалі цікавасць публікі пракручаннем "Народнага альбома" і фільма пра студыю "Палац". Як запўнівае Вераніка Круглова, вакалістка "Крыві", наведвальнікі былі проста ў захваленні. На фоне вялікага графіка замежных гастролёў адзінаквы выступленні ў Беларусі выглядаюць вельмі сціпла. Прычына, як лічаць музыканты, у адсутнасці дома адпаведных умоў для работы. Але ў красавіку адбыліся першыя вялікія сольныя канцэрт "Крыві" і ў Беларусі.

Крыві, ці крывічы, — старажытнае племя, якое, як лічаць музыканты, прыйшло на тэрыторыю Беларусі некалькі тысяч гадоў назад з Індыі. Яно было носьбітам унікальнай культуры, частка якой захавалася да нашых дзён у некаторых раёнах Беларусі. На старажытнай індыйскай мове "крыві" азначае — крыніца, чалавек-хмара, мяшок для вады. Стыль групы "Крыві" — art-modern-folk, спалучэнне старажытных традыцый гарлавых спеваў і сучаснага саўнда з элементамі імпрэвізацыі і авангарда. Падставай для рэпертуару служыць матэрыял, сабраны ў фальклорных экспедыцыях, а сімвал групы — адлюстраванне бабулі Фені Казловай, якая напела "Крыві" аснову іх рэпертуару.

Цяперашні склад "Крыві" — гэта "рок-князьёна" Вераніка Круглова, Дзмітрый Вайцешкевіч і лепшы рок-музыкант Беларусі па выніках "Рок-каранацый-98" Піт Паўлаў.

У час гастролёў у Германіі ў групе з'яўляецца чацвёрты музыкант — Улаф, ён жыве ў Берліне і грае на балалайцы, домры, некаторых іншых экзатычных інструментах, а так-

сама спявае. Ёсць яшчэ адзін кандыдат у "саўдзельнікі" групы дзі-джей Дэльта, негрыцянка, якая аднойчы ўжо прыязджала ў Мінск. Музыканты лічаць, што інтэрнацыянальны склад надае беларускаму саўнду нечаканы і вельмі цікавы каларыт.

— А якія ў вас цяпер адносіны з "Палацам"?

Дзмітрый: — Я да гэтага часу працую ў "Палацы". Ёсць, як у нармальным жыцці, нейкія праблемы, але вырашаем іх мірна, сябруем.

— Як вы ставіцеся да такіх класікаў беларускай эстрады, як "Песняры"?

Вераніка: — Вельмі добра. У 93-м годзе я была канкурсанткай на фестывалі "Славянскі базар" у Віцебску, і маім "хросным бацькам" стаў Уладзімір Мулявін. Менавіта ён паставіў мяне ў конкурс, бо лічыў, што я варта,

каб прадстаўляць рэспубліку. Ён сказаў пра мяне многа цёплых слоў. Цяпер з Алегам Казловічам у мяне вельмі добрыя адносіны, хаця ён — гэта ўжо "Беларускія песняры".

— Ці ёсць у вас план межных гастролёў на гэты год?

— Так. Мы едзем у Познань на вялікі фестываль, у Гданьск, Прагу, а восенню ў нас будуць гастролі ў Германіі і Францыі.

— Ці падтрымліваеце вы за мяжой адносіны з беларускімі суполкамі Таліна і Нарвы ў Эстоніі. Натуральна, сябруем з беларусамі ў Польшчы — у Беластоку, Бельску, Гайнаўцы. Спадзяёмся, што ў час паездкі ў Прагу знойдзем сяброў і ў Чэхіі.

— Маеца на ўвазе маладзё?

— Я б так не сказаў. Гэта людзі самага рознага ўзросту. Яны дапамагаюць нам у правядзенні канцэртаў: так, у Эстоніі па запрашэнню беларускай суполкі мы ўдзельнічалі ў традыцыйным Свяце спаткання.

— Цяпер стала модным сумяшчаць, здавалася б, несумяшчальнае. А ці не хацелі б вы зрабіць сумесны праект з кім-небудзь з артыстаў беларускай эстрады?

Піт: — Не хачу нікога пакрыўдзіць, але я, напрыклад, не бачу сярод беларускіх поп-зорак падыходзячых кандыдатаў. Калі нашы беларускія рок-музыканты ўжо выйшлі на вельмі высокі музычны ўзровень, то поп-спевакі, як мне падаецца, скачваюцца ў сапраўднае балота.

Вераніка: — Адзіная артыстка, з кім бы мне хацелася нешта спець ці зняць кліп, — расійская спявачка Жанна Бічўская. А з нашых — Ваня Кірчук з групы "Тройца".

— Я думаю, вам няцяжка будзе дамовіцца.

— Так, можна паспрабаваць. Ёсць меркаванне, быццам бы калектывы, што працуюць у адным стылі, адбіраюць хлеб у сваіх калег. А мы прыйшлі да высновы, што чым больш груп, тым больш інтэнсіўным робіцца жыццё, звязанае з канцэртамі, акцыямі, запісамі. Мы адкрылі ісціну: трэба сустрэцца, аб'яднавацца, прычым не толькі музыкантам, але і ўсім творчым людзям. Трэба ствараць вакол сабе атмасферу жывой беларускай культуры.

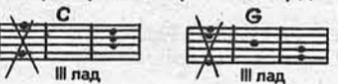
«КОЦІК»

А бяда мая, бяда...
За што мне бог даў дзеда
Такога скарлівага, такога
журлівага...

Коцік на пячы ляжаў,
Усе мае словы спазнаў,
Усе мае словы спазнаў,
Пайшоўшы, дзеду сказаў:
"Я й гуляю, гуляю,
У акенца паглядаю",
А то мой дзядок ідзець,
У руках бізун нясець.
К дзеду прыхінулася,
У дзеда злосць мінулася.
Дзеда пацалавала,
Дзеду мяне жаль стала.

Нарэшце, адна з песень "Крыві" з'явілася і ў вашым выданні. Акампанемент вельмі просты, але ёсць і некаторыя асаблівасці. На пачатку песні Зміцер іграе ўступ на флейце.

Гітара іграе наступныя акорды:

У самой песні я выкарыстоўваю тыя ж самыя акорды, але дадаецца яшчэ адзін:

Як вы ўжо заўважылі, гэта не зусім звыклія аплікатуры. Проста трэба выкарыстаць кападастр. Калі яго паставіць на трэці лад, то можна карыстацца тымі пальцамі, якія вызваліцца, і прадубліраваць вакальную тэму.

Калі няма кападастра, можна іграць без яго, ці паспрабуйце іграць так, як напісана, — гэта будзе някепскае практыкаванне для левай рукі. Правая рука іграе адмысловы перабор. Калі маеца запіс, то ўсё вельмі проста. Калі ж не, паспрабуйце разабрацца з нотамі.

На гэтым усё, да наступнай сустрэчы.

Pete Papp

Чакаю лісты з пажаданнямі і прапановамі.

СПАРТЫЎНЫ КЛУБ

Уладзімір САМСОНАЎ:

«КАЛІ НАДАРАЕЦЦА
МАГЧЫМАСЦЬ,
СПЯШАЮСЯ
ДАДОМУ,
У МІНСК»

Сяргей АЛЯХНОВІЧ.

ЁН НЕ ЧАСТЫ госць у родным горадзе. Спартыўцы і трэнеры аднімаюць шмат часу. Але калі выпадае вольная хвіліна, наймацнейшы чалавек на планеце ў настольным тэнісе спяшаецца дадому, у Мінск. Тут яго чакаюць. Не толькі на праспекце Пушкіна, дзе жывуць мама і тата, не толькі шматлікія сябры, балельшчыкі і журналісты. Але і сам горад. Горад, дзе ён нарадзіўся, вырастае і зрабіў першыя крокі ў жыцці і да сёння.

Сёння спартсмен, чыё імя ўжо цяпер можна паставіць у адзін рад з зоркамі першай велічыні Беларусі — Віталем Шчэрбам, Іванам Іванковым, Вольгаем Корбут, Леанідам Тараненкам, Наталляй Зверавой, Кацярынай Хадатовіч, — госць нашай газеты. Размова ідзе пра Уладзіміра САМСОНАВА.

— Валодзя, давайце пачнем з самых крыніц. Як, калі, дзе?

— Нарадзіўся ў Мінску ў 1976 годзе. Калі было шэсць гадоў, запісаўся ў секцыю. Аднак прыкладна праз год перавёўся ў школу настольнага тэніса. Паступова прыйшоў поспех: у адзінаццаці год выканаў нарматыў майстра спорту, пачаў выступаць за юнацкую зборную Савецкага Саюза. Выязджаў у складзе каманды на розныя замежныя зборы, дзе мяне і прыкмеціла кіраўніцтва клуба «Барусія» з нямецкага Дзюсельдорфа. Запрасілі разам патрэніравацца, а затым прапанавалі кантракт. Адмаўляцца было неразумна, бо ўсе рэзервы спартыўнага росту ў сябе на радзіме я вычарпаў. Параіўшыся з бацькамі, вырашыў рызыкнуць. І вось ужо больш за тры гады выступаю за «Барусію» ў першынстве бундэслігі і зусім не шкадую. Гэтая каманда ў 1998 годзе стала клубным чэмпіёнам Еўропы.

— Але, відаць, спачатку было цяжка на чужыне?

— Страшэнна цяжка. Прыгнятала не вельмі добрае веданне нямецкай мовы. Але паступова прывык. Ды і трэнеры, спартыўцы, раз'езды не даюць часу доўга настальгіраваць.

У перапынках паміж сустрэчамі, калі іграюць мае таварышы па клубу, часцей за ўсё знаходжуся побач на лавачцы і чакаю сваёй чаргі. Можна, праўда, пайсці ў пакой адпачынку, дзе ўстаноўлены маніторы, і там сачыць за ўсімі перыпетыямі барацьбы. Але я больш люблю назіраць за паядынкамі «ўжывую», бачыць эмацыянальную частку гульні.

— А ці ёсць у першай ракеткі свету якія-небудзь перадматчавыя звычкі, традыцыі, якія стараецца захоўваць абавязкова?

— Ды не, бадай. Калі ў ходзе сустрэчы ўзнікаюць нейкія цяжкасці, то, натуральна, прымяняю свае маленькія

хітрасці: перавязваю шнуркі на красуюках, старанна выціраю твар ручніком і гэтак далей. Усё гэта робіцца для таго, каб збіць праціўніка са знойдзенага тэмпу. Калі ж сам злавіў, як гаворыцца, кураж, то стараюся хутчэй, без паўз, давесці справу да лагічнай развязкі.

— Як азіяцкія спартсмены ўспрынялі страту вядучых пазіцый у сусветным табелі аб рангах?

— Вельмі балюча. Таму што настольны тэніс лічыцца ў Азіі, і ў першую чаргу ў Кітаі, ледзь не нацыянальным відам спорту. Цяпер гегемонія ў асабістым разрадзе імі крыху страчана. Страта лідэрства ў «адзіночцы» закрунула за жывое, і цяпер у архіве кітайскай зборнай маюцца тысячы відэакасет, на якіх запісаны сустрэчы ўсіх больш-менш вядучых замежных тэнісістаў. Расказваюць, што калі яны трэнеруюцца, то насупраць кожнага стала вісяць тры вялікія плакаты — шведа Яна-Уве Вальнера, харвата Зорана Прыморца і беларуса Уладзіміра Самсонава.

Я ведаю, што здольны абыграць любога саперніка. Перамогі — такая прыемная рэч, што імі проста немагчыма цалкам спатоліцца. Праўда, не варта ні на секунду забываць: супраць першай ракеткі свету заўсёды гуляюць з патроенай энергіяй і самааддачай. Значыць, магу і праиграць. Аднак трагедыі з паражэння рабіць не збіраюся.

— Свет вялікага спорту — свет вялікіх грошай. Гэта аксіёма. Як ідуць справы з ганарарамі ў майстроў пінг-понга?

— Па-першае, грошы, якія я зарабляю падчас камерцыйных турніраў, далёкія ад тых ганарараў, што атрымліваюць футбалісты ці майстры «вялікай» ракеткі. Натуральна, як і ў любым іншым відзе спорту, — чым вышэйшы канчатковы вынік у ходзе спартыўнага тым большая сума ляжа на твой

асабісты рахунак. А, па-другое, для мяне найбольш значымі і прэстыжнымі з'яўляюцца перамогі на чэмпіянатах свету, Еўропы ці Алімпійскіх гульнях, дзе прызавяў ўвогуле не прадугледжаны. Вядома, я чалавек досыць забяспечаны, але не багаты.

— Давайце, Валодзя, на час аддызем ад настольнага тэніса і пагаворым пра вас. Як праводзіце вольны час?

— Забаў не вельмі многа: кнігі, кіно і музыка. Жанр фільмаў выбіраю ў залежнасці ад настрою: баевікі, камедыі, меладрамы.

— Як справы на асабістым фронце?

— Халасцяк. Цяпер уся мая ўвага поўнасцю прыкавана толькі да настольнага тэніса.

— Якую кухню любіць першая ракетка свету?

— Асабліва любіць кітайскую кухню, але, скажам так, ва ўсечаным выглядзе. Занадта яна экзатычная. Вельмі падабаецца, як гатуе мама. Ад яе пельменяў ці бліноў з клубнічным варэннем, маслам, смятанай немагчыма адарвацца. На жаль, такія радасці здараюцца не часта, толькі ў дні, калі прыязджаю дадому. Спінтное дазваляю сабе ў вельмі ўмераных колькасцях і краіне рэдка.

— Як часта сустракаецеся з роднымі, татам, мамой?

— У нас сеанс сувязі раз на тыдзень. Можам прагаварыць па тэлефоне некалькі гадзін. Калі ж здараецца перапынак у спартыўных, то спяшаюся прыехаць дадому, у Мінск.

— І як часта ўдаецца?

— Краіне рэдка. Хаця горад люблю вельмі, асабліва цэнтр. Магу гуляць па Мінску гадзінамі. Шкада толькі, часу не хапае: аднекуль звальваецца куча неадкладных спраў.

ФУТБОЛ.
АДБОРАЧНЫЯ МАТЧЫ
ДА ЧЭМПІЯНАТУ ЕЎРОПЫ-2000

Інакш як сенсацыяй вынік адборачнага матча да чэмпіянату Еўропы-2000 у Анконе паміж зборнымі Італіі і Беларусі не назавеш. Трохразовыя чэмпіёны свету згубілі ачы ў родных сценах ды яшчэ ў матчы далёка не з лідэрамі еўрапейскага футбола. Хаця, несумненна, гэты вечар з'явіўся для ігракоў нацыянальнай каманды Беларусі прыемным выключэннем. Мы былі ў фаварытах. Нас «заўважалі» самай злоснай Італьянскай «тыфозі»... Бо адразу пасля фінальнага свістка балельшчыкі, якія сядзелі бліжэй да сэкатора прэс-цэнтра, дзе размясціліся беларускія журналісты, кінуліся паціскаць ім рукі і выдаваць у аднас беларускай каманды кампліменты на Італьянскай мове.

На пасляматчавай прэс-канферэнцыі Італьянскія журналісты літаральна разрываць настаўніка зборнай Італіі Дзіна Дзофа на часткі, дакараючы яго дрэнным вынікам. Хоць вядомы ў мінулым варатар «Скуадра Адзурі», чэмпіён свету 1982 года ў Мексіцы, выдатна разумеў: сёння лепей нічыя як сенсацыя для беларусаў, чым паражэнне як «футбольная жалоба» для ўсёй Італіі. А яно было за адзін крок ад гаспадароў, калі б Максім Рамашчанка на зыходзе матча больш удала распарадзіўся мячом.

У рэшце рэшт Дзоф з ганарам выйшаў з журналістскіх «абдымкаў». Ён адзначыў, што каманда згуляла не ў сваю гульнію толькі па адной прычыне: не паспела аднавіць сілы пасля нялёгкага матча ў Даніі, дзе Італьянцы выйгралі 2:1. Да таго ж ён быў прыемна ўражаны высокім класам гульні беларускай зборнай.

Адзін з Італьянскіх рэпарцёраў «падкалоў» Дзофа, перадаўшы яму ў выглядзе пытання для роздуму кампліменты Міхаіла Вяртэенкі, якія гапоўны трэнер нацыянальнай

зборнай Беларусі выказаў адразу пасля фінальнага свістка. Маўляў, ён схіляе галаву перад Італьянскай камандай і вельмі высока ацэньвае ўзровень яе гульні, у тым ліку і ў матчы ў Анконе.

На гэты выпадак «папарацы» Дзіна Дзоф адказаў: сённяшняй нічыёй Міхаіл Вяртэенка «падмачыў» яму рэпутацыю перад усім футбольным светам.

Дарэчы, аб тым, што гульні з беларусамі не планавалася як прахадная, сведчылі не толькі шматтысячныя аўтамабільныя і матацыклісты заторы на подступах да стадыёна за паўтарыдзве гадзіны да пачатку матча. Некалькі дзён запар «La Gassetta dello Sport» трымала ў курсе падзей сваіх чытачоў. Адзін з загаловаў паведамляў, што беларусам свой клас абавязкова пакажуць К'еза і Інзагі. Што з гэтага выйшла, мы ўжо ведаем.

Затое максімум увагі як з боку Італьянскіх балельшчыкаў, так і нашых было ўдзелена героям матча.

На выхадзе з раздзяваліні кожнага з беларускіх ігракоў вітаў прэзідэнт Беларускай федэрацыі футбола Рыгор Фёдараў, футбольныя ветэраны Беларусі, сярод якіх Алейнікаў, Кандрацьеў, Гурыновіч. Дарэчы, ветэранская зборная Беларусі напярэдадні праводзіла таварыскую сустрэчу ў Парме супраць каманды з аднайменнай назвай і праіграла 2:3. Праўда, агульны баланс па суме двух матчаў зраўнаваўся. Першая гульні ў Мінску завяршылася з такім жа лікам, але на карысць гаспадароў.

Аўтобусы з беларускай дэлегацыяй выязджалі са стадыёна пад гучныя апладысменты Італьянскіх «тыфозі» і карабінераў, якія забяспечвалі парадак на спартыўнай арэне і суправаджалі ў аэрапорт «Фалькнада»...

Уладзімір ЗДАНОВІЧ.
("Звязда").

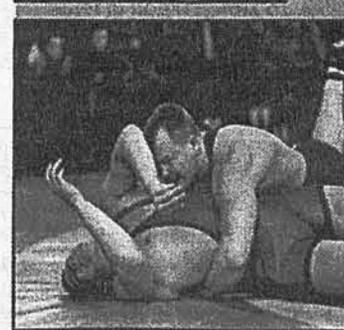
ФОТАІНФАРМАЦЫЯ БелТА

«Хто ёсць Хто ў Рэспубліцы Беларусь. Спорт» — пад такой назвай выйшла ў свет новая спецыяльная энцыклапедыя. У яе ўключаны больш чым 6 500 імянаў. І, вядома ж, сярод іх — Віталій ШЧЭРБА, славуцасць і гонар беларускага спорту.

Адкрыты рэспубліканскі турнір па каратэ-до праішоў у горадзе Вілейка Мінскай вобласці ўжо дзесяты раз. Кубак Рэспублікі Беларусь аспрэчвалі больш за 200 юных спартсменаў з Мінска, Брэста, Пінска, Бабруйска, Гродна і іншых гарадоў Беларусі. Прызны пераможцам уручылі прадстаўнікі вілейскага заводу «Зеніт».

У чэмпіянаце Беларусі па грэка-рымскай барацьбе чэмпіёнскі тытул у вазе да 97 кілаграмаў здабыў сярэбраны прызёр Алімпійскіх гульняў, двухразовы чэмпіён Еўропы Сяргей ЛІШТВАН.

У час фінальнай схваткі з Сяргеем КІРЫЛЬЧУКОМ.

ЗАХАПЛЕННІ

ЛІМОННЫ САД ІГАРА ЗАХАРАВА

Дзесяць гадоў працуе ў Цэнтральным батанічным садзе Акадэміі навук Беларусі Ігар Захараў. Шэсць з іх ён даглядае лімонны сад, які расце ў даволі прасторнай цяпліцы, побач з фундавай аранжарыяй экзатычных раслін, распаўсюджаных толькі ў трапічных і субтрапічных лясах. Прышоў Ігар Юр'евіч у "лімонную" цяпліцу пасля заканчэння лесагаспадарчага факультэта Беларускага тэхналагічнага ўніверсітэта. Але ведаў пра экзоты не хапала, таму прадоўжыў навучанне ў аспірантуры Акадэміі навук па спецыяльнасці батанік. Зараз у гаспадарцы маладога батаніка каля 150 лімонных дрэў. Ігар Захараў адзначае: добры настрой з'яўляецца адразу, як толькі пераступіш парог цяпліцы. І гэта зразумела: якім бы ні было надвор'е, тут вечназялёны аазіс.

Сяргей САБАДАШ.
Фота Віктара СТАВЕРА.

Догі, ратвейлеры, ньюфаўндленды, сярэднеазіяцкія айчаркі — усяго 86 прадстаўнікоў розных парод з Віцебска, Гомеля, Мінска, Бабруйска і іншых гарадоў былі прадстаўлены на нацыянальнай сертыфікацыйнай выставе сабак у Віцебску. Падзея яшчэ раз яскрава пацвердзіла: выраз — «Сабак — сябар чалавека» не згубіў сваёй актуальнасці, застаецца толькі пажадаць, каб і чалавек быў сябрам усяму жывому на зямлі.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

АНЕКДОТЫ

Гутараць два "новыя беларусы".
— Як справы?
— Нічога. Вось учора сыну падагнаў пазалочаны "мерс"... А ты што свайму падарыў? У яго ж таксама дзень нараджэння...
— Волгу.
— Ты што? Гэта ж цяпер не крута!
— Ведаю. Але яму пакуль хоціць.
Сабе я, калі ў Штатах быў, іншую рачулку купіў. Місісіпі называецца.
...
— Віла сапраўды прыгожая, — кажа пакупнік. — А тут ціха?
— Так! У гэтым годзе абрабавалі пяць дамоў, і ніхто нічога не пачуў.

СМАЧНА ЕСЦІ

ПЯЧЫСТА
Гэта святочная мясная страва гатуецца ў Беларусі з вялікіх кавалкаў мяса, часцей за ўсё кумпяка, паясничай часткі буйной жывёлы ці з цэлых тушак дробнай жывёлы і птушкі. Пячыста можа быць тушанае (у закрытым посудзе), смажанае, а таксама адваранае (на нядоўгі час змяшчаюць у гарачую печ для ўтварэння скарынькі).
Мяса кладуць на глыбокую патэльню, соляць, пасыпаюць перцам, цыбуляй, часнаком, маяранам, календрай, папываюць некалькімі лыжкамі кіпеню і ставяць, закрывшы накрыўкай, у гарачую печ ці духоўку. Вакол пячыста звычайна кладуць бульбу.
ПІРОГ З АРЭХАМІ
Перамешваюць тварог, алей, малако,

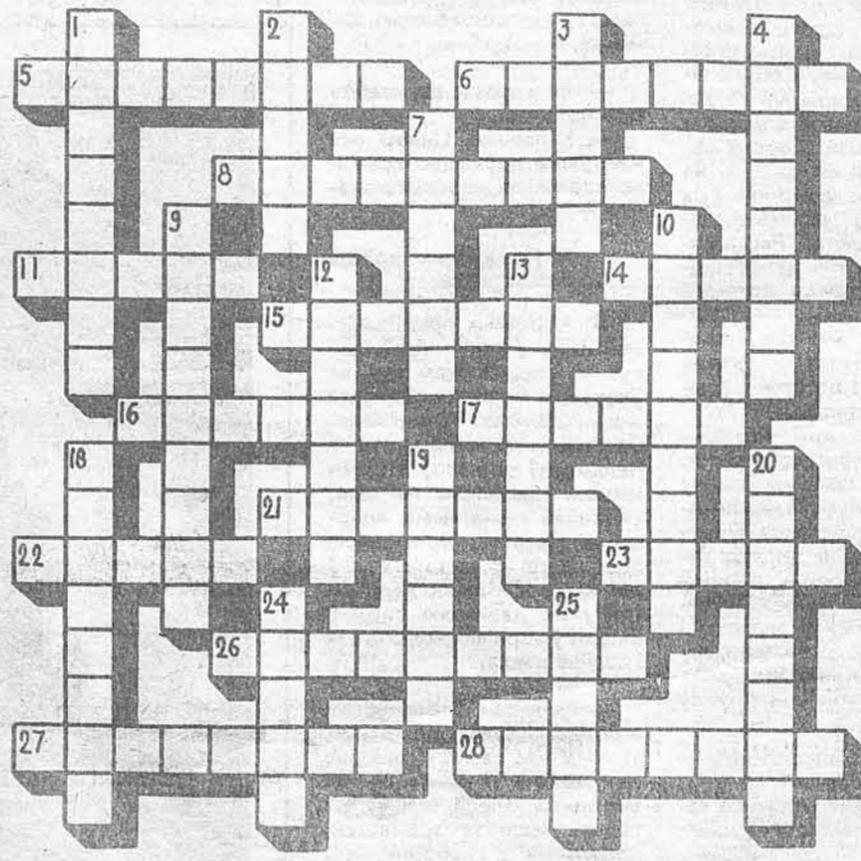
цукар і соль, палавіну нормы мукі. Астатнюю муку перамешваюць з содай, прасейваюць праз сита, дабаўляюць у цеста і энергічна вымешваюць. Для начыні расціраюць маргарын з цукрам, нацёртай цэдрай, яйкамі, дабаўляюць здрабнёныя арэхі, гарбуз, даведзены да мяккасці ў невялікай колькасці вады і працёрты праз сита.
Цеста раскатваюць на змазанай тлушчам блясе, выкладаюць на яе начынку і выпякаюць у духоўцы пры сярэдняй тэмпературы да гатоўнасці.
Для цеста: 1¹/₂ шклянкі мукі, сода, 125 грамаў тварагу, 6 сталовых лыжак малака, соль, 2¹/₂ сталовыя лыжкі цукру, 6 сталовых лыжак алею.
Для начыні: 375 грамаў гарбуза, 50 грамаў арэхаў, 2 яйкі, лімонная цэдра, 2 сталовыя лыжкі цукру, 100 грамаў маргарыну.

АНЕКДОТЫ

— Мама, мама, — крычыць Франсуаза, паказваючы на свайго маленькага брата. — Клод схпіў газету і есць яе!
— Хай есць, — адказвае маці. — Гэта учарашняя газета.
...
Хворы, які ішоў на папраўку, прызнаўся прыгожай сястры:
— Я вас так кахаю, што не магу паправіцца.
— Не хвалюцца, — адказала яна, — вы і не паправіцеся. Урач таксама ў мяне закаханы, а ён бачыў, як вы ўчора мяне цапавалі.

КРЫЖАВАНКА «ЗДАРОЎЕ»

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ: 5. Комплекс навук аб хваробах, іх лячэнні і прафілактыцы. 6. Старажытнагрэчаскі ўрач — рэфарматар антычнай медыцыны, з імем якога звязана вядомая клятва ўрача. 8. Прытворства, стварэнне лжывага ўяўлення аб хваробе. 11. Частка арганізма, якая мае пэўную будову і спецыяльнае прызначэнне, выконвае пэўную функцыю. 14. Лекавы парашок з кары паўднёваамерыканскага дрэва, які прымяняецца супраць малярыі. 15. Традыцыйны гарачы напой з лісця, пупырышак чайнага куста, які ўтрымлівае кафеін, вітамін С, дубільныя і іншыя карысныя для здароўя рэчывы. 16. Заменнік цукру для хворых на дыябет. 17. Даўнейшая назва аўтамабіля хуткай дапамогі, якая дэйшла да нас з тых часоў, калі аўтамабіляў яшчэ не было. 21. Хвароба, пры якой асобныя органы або частка цела трацяць здольнасць да адвольных рухаў. 22. Вельмі багатая на вітаміны травяністая расліна з ядомым кіславатым лісцем. 23. Дробны мікраарганізм, які выклікае заразныя захворванні. 26. Рэчывы, якія выкарыстоўваюцца ў якасці болепатольнага або снатворнага сродку, што выклікаюць узбуджаны стан арганізма, паралізуюць нервовую сістэму. 27. Арганічныя рэчывы, неабходныя для харчавання і жыцця-

вай дзейнасці арганізма. 28. Бальнічны лісток, размоўная назва лістка непрацаздольнасці.
ПА ВЕРТЫКАЛІ: 1. Славуты расійскі неўролаг, псіхіятр, псіхолаг, заснавальнік і кіраўнік псіханеўралагічнай навуковай школы. 2. Зрушэнне касцей з пастаяннага месца ў суставе. 3. Спецыяліст, які вырабляе лінзы для акулараў і іншай тэхнікі для паляпшэння зроку. 4. Лячэбная ўстанова, пераважна для цяжкахворых. 7. Кавалачак цвёрдага рэчыва, якім закладваецца дупло сапсаванага зуба. 9. Аптэчны работнік са спецыяльнай адукацыяй, які вырабляе і адпускае лекі. 10. Паніжаны артэрыяльны ціск у выніку некаторых інфекцыйных, нервова-эндакрынных і інш. захворванняў. 12. Малодшы медыцынскі работнік, які абслугоўвае хворых, параненых, які прыбірае памяшканні ў лячэбных установах. 13. Страта жыццяздольнасці і змяншэнне памераў органа, асобных тканак арганізма ў выніку парушэння харчавання або працяглай бяздзейнасці. 18. Кніга, у якой занатаваны папулярныя спосабы лячэння розных хвороб, захворванняў. 19. Штучна выкліканы сон са стратай прытомнасці і болейай адчувальнасці. 20. Захворванне або смерць у выніку ўздзеяння на арганізм ядавітых рэчываў або сапсаванай, нядобраякаснай ежы. 24. Хвароба — запаленне тоўстай кішкі. 25. Гнойны нарыў, фурункул.

Склаў Яўген ЛЯХАЎ.